

VIENOTU ATBALSTA CENTRU ĪSTENOTO MĀCĪBU PROGRAMMU

VĒRTĒŠANAS KRITĒRIJU IZSTRĀDE

PRASĪBU MĀCĪBU PROGRAMMU SATURAM
SPECIALIZĒTAJĀM AUDŽUĢIMENĒM
IZVĒRTĒŠANA UN AKTUALIZĒŠANA

Mācību programmu vērtēšanas kritēriju izstrāde un prasības mācību programmai sagatavota un finansēta, pamatojoties uz Bērnu aizsardzības centra iepirkumu BAC 2024/5-12/20

Pasūtītājs: Bērnu aizsardzības centrs

Izpildītāji: Nodibinājums "Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "Tilts"";
Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija

Saturs

Ievads	5
Lietotie saīsinājumi un termini	7
1. Uzņemošo ģimeņu pamatprogrammas standarta izstrāde	8
1.1. Prasības uzņemošo ģimeņu mācību programmām – normatīvā regulējuma salīdzinājums pēc satura un noteiktajiem kvalitātes kritērijiem	8
1.2. Piecu Latvijas Atbalsta centru mācību programmu uzņemošajām ģimenēm salīdzinājums pēc satura un noteiktajiem kvalitātes kritērijiem	18
1.3. Ieskats citu valstu praksē attiecībā uz mācību programmām uzņemošajām ģimenēm	20
1.4. Atbalsta centru speciālistu viedokļu apkopojums	26
1.5. Uzņemošo ģimeņu mācību programmas standarts – kopīgie un atšķirīgie mācību programmas moduļi. Kompetences, tēmas, sasniedzamais rezultāts, jautājumi novērtēšanai	34
1.6. Priekšlikumi mācību formu izvēlei, procentuālajam sadalījumam	54
2. Prasības mācību programmas saturam specializētajām audžuģimenēm	59
2.1. Esošās mācību programmas specializētajām audžuģimenēm	60
2.2. Jaunā mācību programma specializētajai audžuģimenei bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām	61
2.3. Secinājumi un rekomendācijas	63
3. Aizbildņu mācību programmas metodikas pilnveidošana attiecībā uz zināšanu novērtējuma saturu, kas iesniedzams bāriņtiesā	65
3.1. Normatīvais regulējums	65
3.2. Grūtības saistībā ar normatīvo regulējumu	66
3.3. Radniecīgo aizbildņu specifika un mācību mērķis	67
3.4. Aizbildņu novērtēšanas uzlabošana	69
3.5. Secinājumi un rekomendācijas aizbildņu novērtēšanai pēc mācību apgūšanas	70

4. Prakses lietderība un saturs esošā normatīvā regulējuma, Atbalsta centru labās prakses un aktuālo veikto pētījumu ietvarā, kā arī priekšlikumi prakses organizēšanā	72
4.1. Problemātika un labie piemēri esošo prakšu īstenošanā	72
4.2. Prakses galvenie uzdevumi	77
4.3. Rekomendācijas prakses īstenošanai	80
5. Prasības mācību programmu vadītāju (lektoru) kvalifikācijai	82
6. Atbalsta centru sagatavoto un Centram saskaņošanai iesniegto audžuģimeņu, specializēto audžuģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācību programmu vērtēšanas (<i>sertificēšanas</i>) kritēriju izstrāde	88
6.1. Prasības pieaugušo neformālās izglītības programmām un programmu kvalitātes kritēriji ..	88
6.2. Uzņemošo ģimeņu mācību programmu vērtēšanas (sertificēšanas) kritēriji	89
7. Zināšanu vērtēšanas kritēriji un kārtība to pielietošanai dalībniekiem, kuri pabeiguši mācības	97
8. Aptaujas anketa atgriezeniskās saites iegūšanai no mācības pabeigušajiem dalībniekiem.....	105
Pielikumi	109
<i>Pielikums Nr.1</i>	109
<i>Pielikums Nr.2</i>	113
<i>Pielikums Nr.3</i>	121
<i>Pielikums Nr.4</i>	128
<i>Pielikums Nr.5</i>	171
<i>Pielikums Nr.6</i>	176

Ievads

Biedrība “Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija” sadarbībā ar Nodibinājumu “Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "Tilts" veica darba uzdevumu iepirkumā “Vienotu Ārpusģimenes aprūpes atbalstu centru īstenoto mācību programmu vērtēšanas kritēriju izstrāde, specializēto audžuģimeņu mācību programmas izvērtēšana un aktualizēšana”, identifikācijas Nr. BAC 2024/5-12/20. Darba uzdevuma izpilde tika veikta laika posmā no 2024. gada 7. oktobra līdz 2024. gada 10. decembrim.

Uzdevumu veica darba grupa šādā sastāvā:

Sanita Strazdiņa, Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija, ekspertu grupas vadītāja,

eksperts ārpusģimenes aprūpes jautājumos;

Kaspars Prūsis, Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "Tilts", eksperts bērnu aizsardzības jautājumos;

Liene Veinberga, praktizējošs sociālais darbinieks;

Jeļena Koļesņikova, eksperts izglītības jautājumos;

Dace Beināre, praktizējoša klīniskā psiholoģe.

Darba grupa veica sekojošus uzdevumus:

1. Apzināja aktuālo situāciju par Latvijā ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru (turpmāk – Atbalsta centri) realizētajām mācību programmām topošajām audžuģimenēm, topošajiem adoptētājiem un aizbildņiem (turpmāk visi kopā – uzņemošās ģimenes).
2. Veica likumdošanā noteikto prasību uzņemošo ģimeņu mācību programmām analīzi.
3. Analizēja spēkā esošo normatīvo regulējumu, kas nosaka prasības pieaugušo neformālajai izglītībai un uzņemošo ģimeņu mācību programmām.
4. Veica piecu Atbalsta centru mācību programmu uzņemošajām ģimenēm, kuras iesniegtas saskaņošanai Bērnu aizsardzības centrā (turpmāk – Centrs), izvērtējumu.
5. Veica padziļinātas intervijas un fokusgrupas intervijas ar jomas ekspertiem - Atbalsta centru speciālistiem un vadītājiem, mērķa grupu pārstāvjiem – specializētajām audžuģimenēm.
6. Iepazinās ar Lielbritānijas nacionālo standartu (*Training, Support and Development*) uzņemošo ģimeņu mācībām, kā arī ārvalstu uzņemošo ģimeņu mācību programmām, kā piemēram, “*Parent Resource for Information, Development, and Education*” jeb PRIDE

programmu, “*Competent Care for Emotionally Traumatized Children*” jeb TCC programmu, kuras tiek plaši izmantotas vairāk nekā 58 dažādās pasaules valstīs, apmācot topošās uzņemošās ģimenes¹.

7. Iepazinās ar pētījuma “Ārpusģimenes aprūpes pilnveides iespējas”² (turpmāk - Pētījums) datiem un secinājumiem par uzņemošo ģimeņu mācībām. Pētījuma ieteikumi tika ņemti vērā darba izpildes gaitā.
8. Darba uzdevumu izpildē integrēja mērķi - nodrošināt bērna vislabāko interešu aizstāvību, mācību programmu standartā akcentējot bērnu tiesību aizsardzības tēmu.
9. Par uzdevumu izpildes gaitu un rezultātiem regulāri elektroniski informēja Centra norādīto kontaktpersonu.

Darba rezultātā tika izstrādāts vienots standarts potenciālo uzņemošo ģimeņu mācību pamatprogrammai, papildus tēmas radniecīgo aizbildņu mācībām, atšķirīga pieeja radniecīgo aizbildņu kompetenču novērtēšanai, kā arī izstrādāti priekšlikumi mācību formas klātienē un attālināto mācību procentuālajam sadalījumam. Darba gaitā tika izstrādāti mācības apguvušo dalībnieku zināšanu vērtēšanas kritēriji, kā arī tika definēti kritēriji, kuriem jāatbilst mācību programmai, lai tā tiktu saskaņota ar Centru. Darba procesā tika pārskatītas specializēto audžuģimeņu (krīzes audžuģimene, audžuģimene bērnam ar funkcionāliem traucējumiem, audžuģimene bērnam ar uzvedības un atkarības problēmām) mācību programmu prasības, kā arī pilnveidota metodika “Par aizbildņu mācību programmu” attiecībā uz aizbildņu zināšanu novērtējuma saturu, kas iesniedzams bāriņtiesā pēc mācību programmas apguves. Apkopota šī brīža īstenotā labā prakse attiecībā uz prakses īstenošanu potenciālajām audžuģimenēm un adoptētājiem un piedāvāts iespējamais prakses īstenošanas modelis. Izstrādāta aptaujas anketa atgriezeniskās saites iegūšanai no mācības pabeigušajiem dalībniekiem, lai uzlabotu mācību kvalitāti.

¹ Department for Education. (2011). *Training, support and development standards for foster care: Guidance*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7ca019e5274a29d8363cf8/foster_care_tsd_standards_guidance.pdf; Child Welfare League of America. (n.d.). *PRIDE model of practice*. <https://www.cwla.org/pride-training/>; Trauma Free World. *Training for caregivers*. <https://traumafreeworld.org/caregivers/>

² Ministru kabinets. *Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveides iespējas*. <https://ppdb.mk.gov.lv/datubaze/arpusgimenes-aprupes-sistemas-pilnveides-iespejas>

Lietotie saīsinājumi un termini

AD	adoptētāji
AG	audžuģimenes
AZ	Aizbildņi
MK	Ministru kabinets
LM	Labklājības ministrija
BAC	Bērnu aizsardzības centrs

1. Uzņemošo ģimeņu pamatprogrammas standarta izstrāde

1.1. Prasības uzņemošo ģimeņu mācību programmām – normatīvā regulējuma salīdzinājums pēc satura un noteiktajiem kvalitātes kritērijiem

Mācību programmu saturiskais izvērtējums tika veikts vairākos aspektos. Tika salīdzinātas Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumos noteiktās prasības uzņemošo ģimeņu mācību programmām, kā arī Atbalsta centru iesūtītās mācību programmas, kuras saskaņotas ar Centru un pēc kurām tiek nodrošinātas uzņemošo ģimeņu mācības.

Programmu salīdzinājums pēc MK noteikumos noteiktajām satura prasībām³

1.tabula: Mācību programmu saturiskais salīdzinājums.

		AG	AD	AZ
	Kompetenču kategorijas, tēmas			
1.	Bērnu aprūpe un aizsardzība.	+	+	
1.1.	Bērna ienākšana ģimenē, mājas vide, drošība.	+	+	
1.2.	Drošību apdraudošie riski un bērna izglītošana par tiem.	+	+	
1.3.	Veselības aprūpe un veselības veicināšana, slimību profilakse, higiēna un uzturs.	+	+	
1.4.	Fiziskās, emocionālās, seksuālās vardarbības un pamešanas novārtā riski, faktori un pazīmes.	+	+	
	Rezultāts.			
	Izpratne par bērna fiziskajām un emocionālajām pamatvajadzībām.	+	+	
	Prasme nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošu aprūpi un uzraudzību.	+	+	

³Ar zaļas krāsu rakstītās prasības attiecas tikai uz AD
Ar sarkanas krāsu rakstītās prasības attiecas tikai uz AZ

2.	Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana.	+	+	1.
2.1.	Bērna augšanas un attīstības stadijas, vajadzības, vecumposmu īpatnības, atbilstoši attīstības jomām.	+	+	+
2.2.	Bērnu un jauniešu seksuālā un reprodūktīvā veselība.		+	+
2.3.	Bērna pozitīvā disciplinēšana.	+	+	+
2.4.	Traumatiskās pieredzes (t.sk. šķiršanās, zaudējums, vardarbības un pamešanas novārtā) ietekme uz bērna attīstību, uzvedību un piesaisti.	+	+	+
2.5.	Traumatiskās pieredzes pārvarēšanas stratēģijas un metodes.	+	+	+
2.6.	Kavētas attīstības cēloņi un risinājumi.	+	+	+
2.7.	Bērna pašaprūpes prasmju attīstīšana.	+	+	+
2.8.	Bērna identitāte, dzīves gājums, kultūra un pieredze.	+	+	+
2.9.	Piesaiste: piesaistes loma, veidošanās, piesaistes attīstības problemātiskie aspekti.	+	+	+
2.10.	Zaudējums, sērošana, ar to saistītie izaicinājumi, reakcijas, vajadzības.	+	+	+
	Atkarība, līdzatkarība, pieejamie resursi atkarības profilaksei, rīcība krīzes situācijā un rehabilitācijas iespējas.			+
	Rezultāts.			
	Izpratne par bērna attīstības vajadzībām. + Izpratne par bērna vecumposmu attīstības īpatnībām. + Izpratne par bērnu vecumposmu attīstības īpatnībām.	+	+	+
	Spēja novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes.	+	+	+
	Spēja saprast pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību.	+	+	+
	Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās.	+	+	+
	Spēja veidot piesaisti ar bērnu un gādāt par drošības sajūtu. + Spēja veidot saikni ar bērnu un sniegt drošības sajūtu.	+	+	+
	Veicināta izpratne par bērna kavētas attīstības novēršanu.		+	+
3.	Bērnām nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana.			
3.1.	Cienpilna attieksme pret bērna izcelsmes ģimeni un citām piesaistes personām.	+	+	+
3.2.	Bērnām nozīmīgu attiecību atbalstīšana un turpināšana.	+	+	+

3.3.	Bērna saskarsmes ar izcelsmes ģimeni nodrošināšana, ar to saistītās bērnu reakcijas.	+	+	+
3.4.	Ģimenes nozīmīgums, māsu un brāļu savstarpējās saiknes nozīmīgums.	+	+	+
3.5.	Iespējamās izmaiņas ģimenes sistēmā aizbildnības gadījumā starp paaudžu konflikti un to risināšana.			+
3.6.	Aizbildņa loma un iespējamie sociālo lomu konflikti.			+
	Rezultāts.			
	Izpratne par bērnam nozīmīgu saikņu ietekmi.	+	+	
	Prasme stiprināt bērna saiknes un veicināt attiecību uzturēšanu bērnam ar izcelsmes ģimeni un citām bērnam nozīmīgām personām.	+	+	
2.	Izpratne par ģimenes saikņu nozīmīgumu un saglabāšanu kā vienu no bērna vajadzībām.			+
2.	Attīstīta prasme plānot un saglabāt bērna attiecības ar vecākiem, brāļiem un māsām, kā arī citiem radniekiem un tuvām personām.			+
2.	Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu atbalstīšanu, drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošanu.			+
4.	Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana.	+	+	3.
4.1.	Ilglaicīgu un pastāvīgu attiecību nozīme, plānošana.	+	+	+
4.2.	Ģimenes atkalapvienošanās kā primārais bērna labklājības mērķis.	+	+	+
4.3.	Pārejas process ģimeņu maiņas gadījumā.	+	+	+
4.4.	Sagatavošana patstāvīgai dzīvei.	+	+	
4.5.	Sagatavošanās patstāvīgās dzīves uzsākšanai un tās plānošana.			+
	Rezultāts.			
	Izpratne par drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību.	+	+	+
	Prasme radīt bērnam drošu ģimenisku vidi un spēja veidot atbalstošas mūžilgas attiecības.	+	+	+
4.	Bērna pozitīvas pašapziņas veidošana:			+
4.1.	Kas ir pašapziņa;			+
4.2.	Bērna pašapziņas veidošanās un attīstība, to ietekmējošie faktori;			+

4.3.	Piesaistes traucējumu, vardarbības un traumas ietekme uz bērna pašapziņu;			+
4.4.	Bērna pozitīvas pašapziņas veidošana, iedrošinājumu nozīme pašapziņas sekmēšanā;			+
4.5.	Efektīvas saskarsmes nozīme bērna pozitīvas pašapziņas veicināšanā;			+
4.6.	Bērna prasmju sekmēšana problēmu un konfliktu risināšanā;			+
4.7.	Krīze, krīzes situāciju deeskalācijas stratēģija un prasmes.			+
	Rezultāts			
	Izpratne par pašapziņas nozīmi bērna attīstībā, to ietekmējošiem faktoriem un praktisku rīcību bērna pozitīvas pašapziņas attīstībai un sekmēšanai			+
	Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērna attīstības vajadzību apmierināšanu un kavētas attīstības novēršanu			+
5.	Sadarbība un darbs profesionālā komandā:	+	+	
5.1.	Bērnu tiesību aizsardzības tiesiskais regulējums, normatīvie akti;	+	+	5.1
5.2.	Bērnu tiesību aizsardzības organizāciju pakalpojumi un pilnvaras;	+	+	5.5
5.3.	Atbalsta centru darbība, pakalpojumi;	+	+	5.5
5.4.	Audzūgimenes tiesības un pienākumi	+		
5.4. ¹	Uzņemošo ģimeņu formu atšķirīgās lomas, tiesības, pienākumi, vēsture.		+	5.3
5.5.	Ētikas un komunikācijas principi starpprofesionālajā sadarbībā; (profesionāļu sadarbībā)	+	+	
5.6.	Sadarbība, līdzdalība profesionālajās interešu grupās;	+	+	
5.7.	Savu stipro pušu un vajadzību apzināšanās, apmierināšana;	+	+	
5.8.	Profesionālas komandas definīcija un nepieciešamās prasmes, komandas darba vadlīnijas, nozīme bērna vajadzību nodrošināšanā;	+	+	5.8
5.9.	Bērna aprūpes plānošanas pamatprincipi.	+	+	
	Rezultāts:			
	Izpratne par komandas darba principiem;	+	+	
	Spēja darboties komandā un sadarboties ar speciālistiem, organizācijām bērna labklājības nodrošināšanai	+	+	

5.	Bērnu tiesību aizsardzības sistēma un aizbildnības tiesiskie aspekti:			
5.1.	Bērnu tiesību aizsardzības sistēma un ieskaits galvenajos attiecīgās jomas tiesību aktos;	5.1	5.1	+
5.2.	Bērna tiesības, pienākumi un atbildība			+
5.3.	Aizbildņa tiesības, pienākumi un atbildība			+
5.4.	Aizbildņa loma bērnu tiesību un interešu pārstāvībā, tai skaitā procesuālās tiesības un pienākumi;			+
5.5.	Aizbildņu sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām (bāriņtiesa, sociālais dienests), ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru un nevalstiskajām organizācijām, šo institūciju atbildība un sniegtie pakalpojumi	5.2	5.2	+
5.6.	Sociālās garantijas bez vecāku gādības palikušajiem bērniem			+
5.7.	Uzturlīdzekļu pieprasīšanas un saņemšanas kārtība			+
5.8.	Informācija un stratēģija, kā pieprasīt un saņemt, aizbildnim un viņa ģimenei nepieciešamos pakalpojumus un atbalstu	5.8	5.8	+
5.9.	Sadarbība ar izglītības un medicīnas iestādēm	5.2	5.2	+
5.10.	Aizbildņa un bērna kriminālatbildības, administratīvās un civiltiesiskās atbildības aspekti			+
5.11.	Tiesiskās sekas vardarbībai pret bērnu.			+
	Rezultāts			
	Sniegtas zināšanas un izpratne par bērna tiesībām un aizbildnības tiesiskajiem aspektiem, aizbildņa lomu bērna tiesību pārstāvībā un sadarbības iespējām ar dažādām valsts, pašvaldību un nevalstiskajām institūcijām.			+
	Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā iz bērna aprūpes un aizsardzības nodrošināšanu un sadarbību			+
6.	Šķiršanās:			
6.1.	Krīze un zaudējums, sērošana kā process;	+		6.2.
6.2.	Krīžu menedžments	+		
6.3.	Bērna sagatavošana adopcijai vai atgriešanai bioloģiskajā ģimenē;	+		
6.4.	Starpinstitucionālā sadarbība, kompetenču analīze	+		
	Rezultāts:			

	Izpratne par pārejas procesu un spēja sagatavot bērnu pārejai citā aprūpes formā;	+		
	Spēja nodrošināt bērna psiholoģisko līdzsvaru un respektēt viņa vajadzības pārejas periodā;	+		
	Spēja vadīt savas emocijas un veidot pozitīvu saikni ar bērna ģimeni.	+		
6.	Kā aizbildnim palīdzēt sev, lai palīdzētu bērnam:			+
6.1.	Personīgais zaudējums, tā apzināšanās un ietekme uz bērna aprūpi un attīstību;	6.		+
6.2.	Sērošana, sērošanas stadijas;	6.1		+
6.3.	Sociālo lomu un robežu izmaiņas un sociālo lomu mijiedarbība;			+
6.4.	Savu stipro pušu un vajadzību apzināšana			+
6.5.	Pašpalīdzības prasmju attīstīšana;			+
6.6.	Stresa menedžments.			+
6.7.	Izdegšana, tās atpazīšana un profilakse			+
6.8.	Sociālo kontaktu tīkls un atbalsta pakalpojumu saņemšana.	5.	5.	+

Secinājumi par saturu

MK regulējums paredz, ka adoptētāju un audžuģimeņu mācību programmās saturiski ietvertas piecas identiskas apgūstamo kompetenču kategorijas: 1. Bērna aprūpe un aizsardzība; 2. Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana; 3. Bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana; 4. Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana; 5. Sadarbība un darbs profesionālā komandā. Apgūstot programmu atbilstoši minētajām kompetenču kategorijām, rezultātā izveidojas potenciālā aprūpētāja izpratne par nepieciešamajām kompetencēm, lai izprastu bērna vajadzības un veiksmīgi spētu nodrošināt bērnu aprūpi un audzināšanu.

Audzģimeņu programmā atsevišķi izdalīta viena kompetenču kategorija, kura neietilpst adoptētāju programmā, tā definēta kā “šķiršanās”. Apgūstot šo tematisko bloku, sagaidāmais rezultāts ir aprūpētāja izpratne par pārejas procesu un spēja sagatavot bērnu pārejai citā aprūpes formā, spēja nodrošināt bērna psiholoģisko līdzsvaru un respektēt viņa vajadzības pārejas periodā, kā arī spēja vadīt savas emocijas un veidot pozitīvu saikni ar bērna ģimeni.

Lielākas atšķirības redzamas aizbildņu mācību programmas saturiskajā aprakstā. 1. kompetenču kategorija “Bērnu aprūpe un aizsardzība”, kura ir iekļauta adoptētāju un audžuģimeņu apmācību programmā, aizbildņu programmā nav definēta. Savukārt 2., 3., un 4. kompetenču kategorijas un sasniedzamais rezultāts ir definēti identiski kā adoptētāju un audžuģimeņu programmās. Savukārt aizbildņu programmā izdalītas 3 kompetenču kategorijas, kuras nav ietvertas ne adoptētāju, ne audžuģimeņu programmā, un tās ir: “Bērna pozitīvas pašapziņas veidošana”, “Bērnu tiesību aizsardzības sistēma un aizbildnības tiesiskie aspekti” un “Kā aizbildnim palīdzēt sev, lai palīdzētu bērnam”.

Analizējot normatīvajā regulējumā noteikto kompetenču saturu un sasniedzamos rezultātus visām uzņemošo ģimeņu formām, var secināt, ka aizbildņu programmā definētā kompetence “Bērna pozitīvas pašapziņas veidošana” lielā mērā atbilst adoptētāju un audžuģimeņu programmas 1. kompetencei “Bērnu aprūpe un aizsardzība” un dažas tēmas 2. kompetencei “Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana”. Aizbildņu programmas tematiskais bloks “Bērnu tiesību aizsardzības sistēma un aizbildnības tiesiskie aspekti” daļēji atbilst adoptētāju un audžuģimeņu programmas 1. kompetencei “Bērnu aprūpe un aizsardzība”, kas aizbildņu programmā nav iekļauta, un daļēji 5. kompetencei “Sadarbība jeb darbs profesionālā komandā”. Šis secinājums paver iespēju tematiski apvienot visu trīs programmu saturu, apkopojot saturiski līdzīgās tēmas.

Savukārt Pētījuma secinājumos atspoguļots, ka mācību programmas uzdevumi un saturiskā daļa visām mērķa grupām ir virzīta uz to kompetenču attīstību, kas nepieciešamas, lai savā ģimenē uzņemtu bez vecāku gādības palikušu bērnu. Ir piecas mācību pamatkompetences, kas ir vienādas adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem. Mācību dalībnieku kompetences ir mācīšanas un mācīšanās procesa rezultāts. Mācību programmas saturs, t.i. tēmas jeb bloki, ir strukturēti atbilstoši kompetencēm.

Viens no būtiskajiem nosacījumiem programmas realizēšanā, lai programmas mērķi tiktu sasniegti efektīvi, ir mērķa grupas vajadzību apzināšana un definēšana. Izstrādājot mācību programmas standartu, nepieciešams ņemt vērā mērķa grupas specifiskās vajadzības. Mācību programmās noteiktās mērķa grupas – adoptētāji, audžuģimenes, aizbildņi – uzņem savās ģimenēs bērnus, kuri palikuši bez vecāku gādības, uzņemas rūpes, gādību, nodrošina ģimenisku

vidi⁴, kas nozīmē lielu atbildību par bērniem, tādēļ programmas kvalitatīva apguve ir tieši saistīta ar bērna labākajām interesēm.

ANO Pamatnostādņu 29. pants izdala vairākus alternatīvās aprūpes veidus: radnieku aprūpe – aprūpe ģimenē, gan formāla, gan neformāla, ko nodrošina bērna paplašinātā ģimene vai tuvi ģimenes draugi, kurus bērns pazīst; aprūpe audžuģimenē – gadījumi, kad kompetenta iestāde alternatīvās aprūpes vajadzībām, ievietojusi bērnu mājas vidē ģimenē, kas nav paša bērna ģimene, bet ir izraudzīta, atzīta par piemērotu, saņēmusi atļauju un šīs aprūpes īstenošanā tiek uzraudzīta.

Aizbildnis ir persona, kura ir likumīgi iecelta, lai pārstāvētu un aizsargātu nepilngadīgas personas vai rīcībnespējīgas pilngadīgas personas intereses un tiesības. Aizbildnis rūpējas par aizbilstamā labklājību, aizstāv viņa tiesības un pārvalda viņa īpašumu, ievērojot likumdošanas noteikumus. Ja bērns paliek bez vecāku aprūpes (piemēram, vecāku nāves, rīcībnespējas vai citu iemeslu dēļ), viņam tiek iecelts aizbildnis. Aizbildņa uzdevums ir rūpēties par bērna ikdienas vajadzībām, izglītību, veselību un vispārējo attīstību līdz pilngadības sasniegšanai.

Latvijā pēc prakses mēdz izdalīt atšķirīgus aizbildnības veidus jeb statusus. Ir radniecīgie aizbildņi, kas ir bērna vistuvākie un tiešie radnieki – bērna vecvecāki, vecākie brāļi un māsas vai citi tuvākie radnieki. Tās ir personas, ar kurām bērns, visbiežāk, ir dzīvojis vienā māsaimniecībā, ir bijis emocionāli tuvs kontakts, bērns šīs personas labi zina. Ir arī tādi aizbildņi, kas nav bērna radnieki – t.s. neradniecīgie aizbildņi, kas nav bērna radnieki, bet ir bērnam tuvi un pazīstami, piemēram, klases audzinātāja, kaimiņi, utml. Taču par aizbildņiem var kļūt arī personas, kas nepazīst ne bērnu, ne viņa ģimeni.

Situācijās, ja ir zināms konkrēts bērns, tad pēc visu dokumentu un apstākļu izvērtēšanas bāriņtiesa pieņem lēmumu par aizbildnības nodibināšanu šim bērnam, personu iecelot par bērna aizbildni. Turpretī lēmumu par aizbildņa statusa piešķiršanu bāriņtiesa pieņem gadījumos, kad persona izteikusi vēlmi kļūt par aizbildni, bet nav zināms konkrēts bērns, kam nepieciešams nodibināt aizbildnību.

⁴ Civillikums. <https://likumi.lv/ta/id/225418>; Bāriņtiesu likums. <https://likumi.lv/ta/id/139369>; Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi". <https://likumi.lv/ta/id/300005>; Bērnu tiesību aizsardzības likums. <https://likumi.lv/ta/id/49096>.

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 35. panta 1.¹ daļā noteikto⁵, persona, kuru bāriņtiesa ir atzinusi par atbilstošu aizbildņa pienākumu pildīšanai vai iecēlusi par aizbildni bērnam, apgūst aizbildņu mācību programmu. Mācības aizbildņiem organizē šā likuma 36. panta 1.¹ daļā minētais ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs.⁶ Kārtību un termiņu, kādā apgūstama un saskaņojama aizbildņu mācību programma, prasības mācību programmas saturam un kritērijus tās izstrādei, kā arī izņēmuma gadījumus, kad personai nav nepieciešama mācību programmas apguve, nosaka Ministru kabinets.

Adopcijas uzdevums ir nodrošināt adoptējamiem bērniem audzināšanu ģimenē, stabilu un harmonisku dzīves vidi.⁷

Audzūģimene ir ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz aliku vai pastāvīgi atņemt viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē.⁸

Var secināt, ka visām uzņemošo ģimeņu formām ir kopīgs to darbības mērķis – bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpe un audzināšana, tomēr pastāv arī būtiskas atšķirības dažādu aspektu dēļ, kas ir jāievēro, organizējot un nodrošinot mācību procesu. Adoptētāju un audzūģimeņu gadījumā mācības ir kā statusa iegūšanas daļa – personas, kurām ir augsta motivācija nākotnē uzņemt savā ģimenē bērnu, mācās, lai kļūtu par kompetentiem aprūpētājiem. Mācību rezultātā tiek veikts personu kompetenču novērtējums, kurš iesniedzams bāriņtiesai, un tiek ņemts vērā, pieņemot lēmumu par statusa piešķiršanu vai atteikumu piešķirt statusu. Izņēmums ir tie adoptētāji, kuri vēlas adoptēt otra laulātā bērnu. Šajā gadījumā ir būtisks apstāklis – adoptēts tiks bērns, ar kuru adoptētājs ir pazīstams, dzīvo vienā ģimenē un kuram izveidojušās piesaistes attiecības ar adoptētāju. Aizbildnis uzsāk mācības pēc tam, kad bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par aizbildnības nodibināšanu vai atzinusi personu par atbilstošu aizbildņa pienākumu pildīšanai. Radniecisko aizbildņu gadījumā bērns ir ģimenes loceklis, viņš pazīst aizbildni un starp viņiem ir izveidojušās savstarpējas attiecības. Aizbildņu motivācija apgūt mācības visbiežāk ir zema. Radnieciskos aizbildņus raksturo arī lielāks vecums, jo bieži par bērna aizbildni kļūst kāds no

⁵ Bērnu tiesību aizsardzības likums, 35. pants. <https://likumi.lv/ta/id/49096#p35>

⁶ Bērnu tiesību aizsardzības likums, 36. pants. <https://likumi.lv/ta/id/49096#p36>

⁷ Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība” 2. punkts

⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likums, 1. pants

vecvecākiem. Atšķirīga ir situācija personām, kuras izteikušas vēlmi kļūt par aizbildni un kuras bāriņtiesa iecel par aizbildni bērnam pēc tam, kad persona ir pabeigusi mācības.

Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka **atšķiras mērķa grupu mācību vajadzības un motivācija. Būtu nepieciešams izstrādāt atšķirīgas mācību programmas apguves prasības, īpaši kompetenču vērtēšanu adoptētājiem, kuri adoptē otra laulātā bērnu, kā arī personām, kuras ir izteikušas vēlmi kļūt par aizbildni, bet nav bērnam tuvas personas, nav pazīstamas ar bērnu, kuram nākotnē tiks ieceltas par aizbildni. Šīm personām rekomendējams apgūt audžuģimeņu mācību programmu, kas ietver sevī atbilstošu kompetenču novērtēšanu.**

Normatīvajā regulējumā⁹, kas nosaka prasības uzņemošo ģimeņu mācību programmām, definēti sekojoši kritēriji visu trīs uzņemošo ģimeņu formu mācību programmu kvalitātei:

1. Mācību programmas mērķis.
2. Mācību programmas mērķa grupa.
3. Mācību programmas uzdevumi.
4. Mācību programmas ilgums.
5. Mācību programmas forma.
6. Mācību programmas metodes.
7. Vēlamais dalībnieku skaits grupā.
8. Prasības mācību programmas vadītājiem.
9. Mācību programmas apguves kvalitātes novērtēšana.

Detalizēti mācību programmu salīdzinājums atspoguļots tabulā, kas pievienota [pielikumā Nr. 2.](#)

No normatīvo aktu analīzes un Pētījuma secinājumiem izriet, ka normatīvais regulējums nosaka gandrīz identisku mācību programmas mērķi visām uzņemošo ģimeņu grupām – sniegt (Aizbildņiem - stiprināt) zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas bērnu aprūpei un audzināšanai.

Nebūtiskas atšķirības noteiktas attiecībā uz mācību programmas ilgumu. Adoptētājiem paredzēts vismaz 40 stundas praktisko un teorētisko nodarbību un 16 stundu prakse, audžuģimenēm attiecīgi 50 stundas un 16 stundu prakse, aizbildņiem 56 stundas (bez prakses

⁹ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 “Audžuģimenes noteikumi”; Ministru kabineta 2023. gada 28. marta noteikumi Nr. 147 “Noteikumi par aizbildņu mācību programmu”; Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 667 “Adopcijas kārtība”

daļas). Adoptētāju un audžuģimeņu programmu gadījumā normatīvais regulējums nosaka minimālo programmas ilgumu, atstājot iespēju saskaņot arī garākas programmas. Tātad kopējais stundu skaits, ieskaitot praksi, aizbildņiem ir 56 stundas, bet audžuģimenēm – 66 stundas.

Normatīvajā regulējumā ir noteiktas prasības attiecībā uz mācību formu. Aizbildņu un adoptētāju mācības var notikt kombinēti klātienē un attālināti, ar uzsvaru uz klātienes nodarbībām un aktīvu iesaistīšanos grupas darba procesā. Mācības attālinātā formā pieļaujamas ne vairāk kā 30 % no teorētiskajām un praktiskajām nodarbībām paredzētā akadēmisko stundu skaita. Savukārt audžuģimeņu apmācības var apgūt klātienē vai attālināti, nosakot, ka notiek aktīva iesaistīšanās grupas darba procesā.

Vēlamais dalībnieku skaits grupā ir noteikts adoptētāju un aizbildņu mācībās (7-15 personas), audžuģimeņu mācībās vēlamais dalībnieku skaits grupā nav noteikts.

Secinājumi no kvalitātes kritēriju viedokļa.

Kompetenču apraksts nenosaka noteiktu zināšanu un prasmju kopumu, kurš var tikt salīdzināts. Ja tiek lietoti termini kā “pilnveidot”, nav skaidrs, kāds līmenis ir jāsasniedz. Ja lieto “attiecīgie normatīvie akti” – nav skaidrs, kādi tieši normatīvie akti ir jāpārzina (ANO Bērnu tiesību konvencija, Bērnu tiesību aizsardzības likums un/vai citi).

Ne vienmēr ir saprotams, kas ir domāts ar noteikto kompetenci, jo nav detalizēti atrunāts tās saturs un rezultāts, kas jāsasniedz. Līdz ar to pastāv plašas interpretācijas iespējas dažādu programmu izpildījumā.

Normatīvais regulējums nosaka kritērijus mācību programmām, tomēr tie neaptver vairākus būtiskus pieaugušo neformālās izglītības prasību aspektus, kas tiks apskatīti 6.1. sadaļā: “Prasības pieaugušo neformālās izglītības programmām un programmu kvalitātes kritēriji”.

1.2. Piecu Latvijas Atbalsta centru mācību programmu uzņemošajām ģimenēm salīdzinājums pēc satura un noteiktajiem kvalitātes kritērijiem

Darba grupas rīcībā bija piecu Latvijas Atbalsta centru mācību programmas uzņemošajām ģimenēm, kuras saskaņotas ar Centru: Atbalsta centra “Airi vecākiem” mācību programmas adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem ar nosaukumu “Atbalsts, Izglītība, Resursi, Informācija vecākiem” (AIRI vecākiem); Atbalsta centra “Tilts” mācību programmas adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem “Kompetenta emocionāli traumētu bērnu aprūpe” (KETBA); Atbalsta centra “Brīnumiņš” mācību programma “Audžuģimeņu mācību programma”

un “Aizbildņu mācību programmas apraksts”, Nodibinājuma “Sociālā atbalsta un izglītības fonds” topošo audžuģimeņu “5 soļu mācību programma”, topošo adoptētāju “5 soļu mācību programma” un “Aizbildņu mācību programma” (turpmāk visas kopā – programmas).

Iepazīstoties ar programmu aprakstu un saturu, var izdarīt secinājumus, ka mācību programmas vai to apraksti ietver normatīvajā regulējumā noteiktos kritērijus. Uzdevumu sadaļā visās programmās tiek uzsvērti audžuvecāku, adoptētāju un aizbildņu kompetenču attīstīšana. Vairumā programmu tiek izmantota moduļu vai soļu pieeja, kurā katrs solis veltīts atsevišķam tematam, piemēram, bērna ienākšanai ģimenē, bērna ikdienai ģimenē, šķiršanās procesam un citiem soļiem atbilstoši noteiktajām kompetencēm. Programmās ietverta informācija par vērtēšanas kārtību, noslēguma pārbaudījumiem. Visās programmās kā būtiska daļa iekļauta aktīva dalībnieku līdzdalība un praktiskā pieeja – programmu īstenošana ietver dažādas interaktīvas metodes, piemēram, lomu spēles, refleksijas, gadījuma analīzes un sociālās spēles, kas veicina prasmju apguvi reālām situācijām pietuvinātos apstākļos. Programmās tiek izmantota daudzpakāpju novērtēšanas metode, kas ietver gan pašvērtējumu, gan lektoru, mentoru un grupas vērtējumu, kā arī zināšanu testus un situāciju analīzes.

Katra programma ietver arī kādas īpašas, tikai konkrētajai programmai raksturīgas iezīmes. Dažas programmas, piemēram, "KETBA" (Kompetents emocionāli traumētu bērnu aprūpētājs), īpaši fokusējas uz emocionāli traumētu bērnu aprūpes specifiku, kamēr citas programmas, piemēram, "5 soļu mācību programma" audžuģimenēm un adoptētājiem aptver plašāku bērnu aprūpes, aizsardzības un izpratnes tēmu loku bez īpaša fokusa uz emocionālām traumām. Lai gan lielākā daļa programmu ietver praktiskas un interaktīvas metodes, konkrētās pieejas un metodes variē. Dažas programmas uzsver lomu spēles un simulācijas, bet citas vairāk pievēršas diskusijām un lekcijām. Vairākas programmas uzsver sadarbību starpprofesionālajā vidē, piemēram, juridiskos aspektus un komandas darbu. Atsevišķu centru adoptētāju un audžuģimeņu programmās ietver pašpalīdzības jeb pašaprūpes tēmu (prasme rūpēties par sevi, vienlaikus rūpējoties par bērniem).

Divas no programmām – “KETBA” un “AIRI vecākiem” – ir adaptētas Latvijā no Amerikas savienotajām valstīm (turpmāk – ASV). “KETBA” ir adaptēta no programmas ar nosaukumu “*Competent Care for Emotionally Traumatized Children*” jeb TCC un “AIRI vecākiem” no programmas “*Parent Resource for Information, Development, and Education*” jeb PRIDE programmas. Minētās programmas ir pētījumos un pierādījumos balstītas programmas,

kurās tiek plaši izmantotas vairāk nekā 58 dažādās valstīs visā pasaulē, sagatavojot topošās uzņemošās ģimenes.

Secinājumi

Analizējot iesniegtās audžuģimeņu mācību programmas un to aprakstus, var secināt, ka kopumā katra programma ir pielāgota specifiskajām mērķauditorijas vajadzībām, nodrošinot gan emocionālo, gan praktisko aspektu izpēti un apguvi, lai potenciālie audžuvecāki, adoptētāji un aizbildņi būtu sagatavoti bērnu aprūpei. Tās atbilst attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā to, ka normatīvais regulējums nenosaka detalizētākus noteikumus un kritērijus programmu saskaņošanai, tiek pieļauta iespēja, ka Atbalsta centri var iesniegt Centrā saskaņošanai izstrādātus programmu aprakstus, ne pašas programmas to pilnā versijā. Šāda situācija var radīt labvēlīgu vidi nekvalitatīvu mācību organizēšanai.

Izstrādājot audžuģimeņu un adoptētāju mācību standartu, būtu vēlams iekļaut elementus no labākajām ārvalstu praksēm, piemēram, padziļinātu traumu izpratni un ilgtermiņa atbalsta stratēģijas.

1.3. Ieskats citu valstu praksē attiecībā uz mācību programmām uzņemošajām ģimenēm

ASV mācību programmā “*National Training and development curriculum for foster and adoptive parents*”¹⁰ aizbildņi netiek nodalīti atsevišķi no citām uzņemošo ģimeņu formām, bet ir atsevišķi moduļi, kas ir paredzēti atsevišķi aizbildņiem, uzsverot atbalsta komponenti. Pastāv sākotnējās mācības un pilnveides mācības. Tiek paredzēta iespēja pašam novērtēt savas zināšanas un tās salīdzināt ar noteiktu standartu.

Mācības tiek nodrošinātas attālināti un klātienē. Interneta vidē pieejami mācību materiāli, kā arī novērtējuma jautājumi katrai tēmai. Mācības iedala trīs daļās:

- sākotnējās mācības
- pašnovērtējums

¹⁰ National Training and Development Curriculum. NTDC portāls. Pieejams: <https://ntdcportal.org/>.

- mācības īstajā laikā (pilnveides mācības).

Ir pieejami sekojoši sākotnējo mācību moduļi:

- Piesaiste.
- Bērna attīstība.
- Kā veidot stabilu, audzinošu un drošu mājas vidi?
- Kultūras pazemība (par bērna identitātes atzīšanu).
- Efektīva komunikācija (kā runāt ar bērniem par sarežģītiem jautājumiem).
- Audžuģimene – palīdzība ģimenei (par audžuģimenes lomu – palīdzība bērna ģimenei).
- Vielu lietošanas ietekme.
- Ievads un esiet sveicināti (izskaidro mācību plānu, palīdz justies gaidītiem un rosināt interesi).
- Bērna saikņu saglabāšana.
- Apsvērumi par psihisko veselību.
- Audzinot bērnu ar seksuālās traumas vēsturi.
- Sagatavošanās uzmācīgiem jautājumiem (kā sagatavot arī bērnu, lai pasargātu viņa privātumu).
- Atkalapvienošanās, kā galvenais pastāvīguma mērķis (palīdz saprast aprūpētāja lomu, vienlaikus gatavojot viņu atgriezties atpakaļ ģimenē).
- Šķiršanās, zaudējums, sērošana.
- Traumas izpratnē balstīta aprūpe.
- Ar piedzīvoto traumu saistīta uzvedība.

Papildu moduļi aizbildņiem

Apzinoties, ka radniecīgo aizbildņu ģimenes var saskarties ar papildu izaicinājumiem, izveidotas papildu tēmas, kas īpaši pievēršas radniecīga aprūpētāja unikālajiem aspektiem. Aizbildņu tēmas ir paredzētas lietošanai kopā ar Vispārējās bērnu labklājības tēmām, kā aprakstīts mācību vadīšanas rokasgrāmatā.

- Veidojot vecāku noturību (*resilience*) aizbildņiem (par pašpalīdzības un pašaprūpes nozīmi, stresa un izdegšanas pazīmes).

- Radniecīgo aizbildņu audzināšanas aspekti (cik sarežģīta ir aizbildņa loma, lojalitātes konflikti, savas un ģimenes robežas utt.).

Papildu moduļi adoptētajiem

- Saikne ar izcelsmes ģimeni pēc adopcijas (kādi ir ieguvumi, ja bērns zina savu adopcijas stāstu).
- Iekšzemes adopcijas procesa pārskats.

Pilnveides mācības moduļi (*Right time training* jeb “mācības īstajā laikā”)

Atzīstot, ka pieaugušie vislabāk mācās, ja informācija ir piemērojama viņu situācijai, “Nacionālā apmācību un attīstības programma” (*National Training and Development Curriculum* jeb NTDC) ir izveidojusi mācību programmas komponenti, ko sauc par “mācībām īstajā laikā”-vecākiem, kuri audzina un adoptē, ir nepieciešamas regulāras mācības, kas ir viegli pieejamas tad, kad viņi saskaras ar jauniem izaicinājumiem, audzinot bērnu. Tās nav paredzētas, lai aizstātu klātienē mācības un seminārus, kas tiek piedāvātas kā sākotnējās mācības. Tas ir papildu rīks ģimenēm, kas ļauj piekļūt vajadzīgajai informācijai pēc nepieciešamības un aktuālās vajadzības, kurās iekļauti tādi moduļi kā Bērnu noturības veicināšana, vecāku noturības veicināšana, dzīves stāsts, dzimšanas stāsts, adopcijas stāsts un citi.

Pašnovērtējums

Ir izdalītas piecas galvenās kompetences:

- Piesaiste.
- Bērna attīstība.
- Šķiršanās, sērošana, zaudējums.
- Traumas izpratnē balstīta audzināšana.
- Ar traumu saistīta uzvedība.

Nosauktas 14 īpašības: piemēram, spēja adaptēties un elastība, humora sajūta, izturība un pacietība u.c. Pašnovērtējumu aizpilda paši dalībnieki un pēc tam apspriež ar savu atbalsta sistēmu. No sākuma aizpilda pirms mācībām un pēc tam pēc mācībām “klasē”. Tas nav pārbaudes darbs, bet spēja identificēt savas stiprās puses un to, kas vēl jāstiprina.

Lielbritānijas nacionālie standarti¹¹ nosaka minimālos nacionālos standartus audžuģimeņu mācībām un attīstībai, lai audžuģimenes varētu strādāt ar viņu aprūpē nodotajiem bērniem un nodrošināt kvalitatīvu, bērnu vajadzībām atbilstošu aprūpi. Tie ir daļa no nacionālās stratēģijas. Lielbritānijā šie standarti jāizpilda 12 mēnešu laikā, ja tas nenotiek, seko noteikta rīcība.

Standarti tika izveidoti, konsultējoties ar audžuģimeņu mācībās un atbalstā iesaistītajiem profesionāļiem un pašām audžuģimenēm.

Standartiem saistītie dokumenti:

- Vadlīnijas, kā lietot standartus, audžuģimenēm.
- Vadlīnijas, kā lietot standartus, atbalsta centru sociālajiem darbiniekiem.
- Mācību vadītāju (treneru) rokasgrāmata.
- Mācību dalībnieku rokasgrāmata (*Standard evidence workbook*).

Standarts nosaka principus un vērtības, kas ir kopīgi visiem, kas ir iesaistīti bērna aprūpes procesā.

Principi:

- Bērna vai jaunieša labklājība ir vissvarīgākā.
- Aprūpētāji sniedz ieguldījumu bērnu un jauniešu aprūpē, mācībās un attīstībā, kā arī aizsardzībā. Tas atspoguļojas visos prakses un pakalpojumu sniegšanas aspektos.
- Aprūpētāji atbalsta vecākus un ģimenes, kas ir partneri savu bērnu aprūpē, mācībās, attīstībā un aizsardzībā, atzīstot, ka viņi ir bērna vai jaunieša pirmie un vairumā gadījumu viņu izturīgākie aprūpētāji un audzinātāji.
- Aprūpētāji ir neatņemama komanda, kas atbalsta bērnus un jauniešus.

Vērtības:

- Bērna vai jaunieša intereses, vajadzības un tiesības ir visas prakses pamatā.
- Individualitāte, atšķirības un dažādība tiek novērtētas un cildinātas.
- Tiek aktīvi veicināta iespēju vienlīdzība un pret-diskriminācijas prakse.

¹¹ Department for Education. (2012). *Training, support and development standards for foster carers: Guidance*. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7ca019e5274a29d8363cf8/foster_care_tsd_standards_guidance.pdf GOV.UK+9.

- Tiek aktīvi veicināta bērnu un jauniešu veselība un labklājība.
- Tiek nodrošināta bērnu un jauniešu personiskā un fiziskā drošība, vienlaikus pieļaujot risku un izaicinājumus atbilstoši bērna vai jaunieša iespējām.
- Pašcieņa un izturība ir atzīta par būtisku katra bērna un jaunieša attīstībai.

Standartā definētas atbildības jomas un prasības atbalsta centriem, kam izstrādāti nacionālie standarti.

Lielbritānijā ir izstrādāti septiņi standarti, katram no tiem ir apakšpunkti ar atbilstošām zināšanām un prasmēm:

- Ko zina (zināšanas)? (*Understand*)
- Ko spēj parādīt (prasmes)? (*Demonstrate*)
- Pārbaudes jautājums. (*Evidence requirements*)

Piemēram:

1.STANDARTS. Izprast principus un vērtības bērnu un jauniešu audzināšanai.

1.1. Līdztiesības, sociālās iekļaušanas un pret-diskriminācijas ieviešana praksē.

Prasmes un zināšanas

1.2.a Izpratne (*Understand*) par dažādiem aizspriedumiem un diskriminācijas veidiem, kas var ietekmēt bērnus un jauniešus.

1.2.b. Izpratne par to, kāpēc ir svarīgi nodrošināt aprūpi, kas ciena un saglabā katra bērna etnisko, reliģisko, kultūras un valodu izcelsmi.

1.2.c. Parādiēt (*Demonstrate*), kā jūs atbalstāt un mudināt bērnus un jauniešus attīstīt prasmes tikt galā ar diskrimināciju, vairot pašvērtību un sniegt pozitīvu ieguldījumu.

Pārbaudes jautājums (*Evidence requirements*)

1.4.a. Ko jūs saprotat ar vārdu "konfidencialitāte"? Kāpēc ir svarīga konfidencialitāte?

1.4.b Kā jūs saglabājat konfidencialitāti mājās? Ja ģimenes ārsts, skolotājs, sociālais darbinieks vai profesionālis no citas organizācijas lūgtu Jums informāciju par bērnu vai jauniešu, ko Jūs darītu? Ja radnieks, draugs vai kaimiņš jautātu par bērnu vai jauniešu, ko Jūs darītu?

1.4.c Norādiēt vienu piemēru, kad un kam Jūs izpaudīsit informāciju, ja tas tiek prasīts; norādiēt vienu piemēru, kad neizpaudīsit informāciju.

Mācību formas

Ārvalstīs audžuģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācības tiek organizētas dažādās formās, bieži pielāgojot tās mācāmo vajadzībām un iespējām. Populārākās mācību formas ietver:

1. Klātienē mācības:

- Īpaši ASV un Apvienotajā Karalistē daudzos gadījumos klātienē mācības tiek uzskatītas par obligātu posmu, lai nodrošinātu praktisku iesaisti, grupas mijiedarbību un iespēju strādāt ar reālām situācijām pieredzējušu pasniedzēju vadībā.
- Šajās mācībās bieži tiek izmantotas grupu diskusijas, lomu spēles un situāciju analīzes, kas palīdz sagatavoties sarežģītām ģimenes situācijām un bērna adaptācijas procesam.

2. Attālinātās vai tiešsaistes mācības:

- Pandēmijas laikā tiešsaistes mācības kļuva par izplatītu praksi, un daudzas programmas saglabāja šo iespēju, lai piedāvātu elastību. ASV, Austrālijā un Eiropas valstīs (piemēram, Vācijā) ir izstrādātas plašas platformas tiešsaistes mācībām.
- Attālinātās mācības izmanto dažādas interaktīvas metodes, piemēram, video konferences, interaktīvas lekcijas, tīmekļa seminārus (vebinārus) un dažādas platformas pašmācībai, kur dalībnieki var piekļūt mācību materiāliem sev ērtā laikā.

3. Hibrīda mācības:

- Hibrīdā mācības, kas apvieno klātienē un tiešsaistes nodarbības, ir populāra vairākās valstīs, piemēram, Apvienotajā Karalistē un Nīderlandē. Šī pieeja ļauj elastīgāk plānot mācības un sniedz iespēju iziet teorētiskās daļas tiešsaistē, bet praktisko pieredzi un grupas darbu pabeigt klātienē.
- Hibrīdsistēmas dod iespēju ģimenēm izvēlēties sev ērtāko formu, vienlaikus nodrošinot atbilstošu sagatavotības līmeni.

4. Pašmācības (*self-paced*) tiešsaistes kursi:

- Daudzas valstis piedāvā arī pašvadītas mācības, kurās materiāli tiek sniegti digitāli, un dalībnieki var mācīties sev izdevīgā laikā. ASV šī prakse ir izplatīta tādās programmās kā PRIDE (*Parent Resources for Information, Development, and Education*).
- Šādas programmas bieži ietver interaktīvas lekcijas, video ierakstus, viktorīnas un mājasdarbus, ko var izpildīt un iesniegt elektroniski. Tomēr tās parasti papildina ar dažām klātienē nodarbībām vai atgriezeniskās saites sesijām ar mentoriem.

5. Simulācijas un virtuālās realitātes tehnoloģijas:

- ASV un Kanādā tiek ieviesti tehnoloģiski attīstīti mācību rīki, piemēram, virtuālās realitātes simulācijas, kas ļauj vecākiem piedzīvot un trenēties sarežģītās situācijās ar bērniem. Šādi rīki sniedz iespēju sajūst realitātei pietuvinātu pieredzi un izprast iespējamās bērna reakcijas dažādās emocionālās situācijās.

6. Mentoru vadītas atbalsta grupas:

- Daudzviet tiek izmantotas arī mentoru vadītas atbalsta grupas, kur jaunie audžuvecāki vai aizbildņi var sazināties ar pieredzējušiem speciālistiem vai citiem vecākiem gan klātienē, gan tiešsaistē.
- Šī prakse ir īpaši izplatīta Skandināvijas valstīs, kur sociālais atbalsts ir būtisks vecāku mācību procesā un tālākā adaptācijas ceļā.

1.4. Atbalsta centru speciālistu viedokļu apkopojums

Iepirkuma darba izpildes ietvaros notika divas tikšanās ar Atbalsta centru vadītājiem ar mērķi apzināt labo praksi un izaicinājumus mācību nodrošināšanā uzņemtajām ģimenēm.

Pirmā tikšanās

2024. gada 30. oktobrī notika diskusija par Atbalsta centru mācību programmām. Tikšanās mērķis bija pārrunāt mācību programmu organizēšanu, saturu un vērtēšanas sistēmu. Diskusijā piedalījās vairāku Atbalsta centru vadītāji: Nadežda Kondratjeva (DOMUS atbalsta centra vadītāja); Ilze Pečule (Ģimeņu un bērnu attīstības centrs "Brīnumiņš"), Zane Karele (Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs "PLECS" vadītāja), Kaspars Prūsis (Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs TILTS), kas dalījās ar savu pieredzi un viedokļiem par mācību procesu.

Mācību grupu organizēšana un komplektēšana.

Tika norādīts, ka TILTS regulāri organizē mācību grupas, bet saskaras ar grūtībām piesaistīt audžuģimenes. Līdzīgi novērojumi bija arī citos Atbalsta centros, piemēram, DOMUS. Viņi atzina, ka attālinātas mācības bija ērtākas un palīdzēja grupas nokomplektēt ātrāk.

Specifiskas mācību vajadzības.

Diskusijā izskanēja, ka adoptētājiem un audžuģimenēm būtu vēlams mācīties kopā, lai labāk izprastu bērnu dzīves kontekstu pirms adopcijas. Vienlaikus tika atzīmēts, ka dažas grupas

būtu jānodala, piemēram, aizbildņus, kas ir radinieki, no tiem, kuri nav radinieki, kā arī adoptētājus, kuri adoptē dzīvesbiedru bērnus, jo viņu vajadzības ir atšķirīgas.

Klātienēs un attālināto mācību proporcija.

Dalībnieki apsprieda pašreizējo 70:30 klātienēs un attālināto mācību proporciju. Ieteikums bija to mainīt uz 50:50, jo teorētiskie temati ir piemēroti attālinātai apguvei, savukārt klātienēs nodarbības sniedz labāku komunikācijas un diskusiju iespēju.

Prakses nepieciešamība.

Diskusijā tika pausts viedoklis, ka praktiskajām mācībām vajadzētu būt daļai no programmas, bet to organizēšanā noteikti jāņem vērā ētikas un bērnu tiesību jautājumi. Daži dalībnieki uzskatīja, ka satikšanās ar bērniem ir būtiska, lai potenciālās uzņemošās ģimenes saprastu realitāti. Citi pievērsa uzmanību tam, ka praksei nevajadzētu aprobežoties tikai ar bērnu satikšanu, bet jāiekļauj arī citi uzdevumi.

Mācību programmas saturs un mērķi.

Tika apspriesta programmu struktūra un to mērķi. Lielākā daļa dalībnieku uzskatīja, ka pamata tēmas visām uzņemošajām ģimenēm būtu vienādas. Piemēram, traumas ietekme un piesaiste ir būtiskas visiem. Tika ieteikts paplašināt mācību tematiku, piemēram, pievienojot tādas tēmas kā bērna adaptācijas posmi ģimenē un uzņemošo vecāku pašaprūpe.

Rezultātu un kvalitātes vērtēšana.

Dalībnieki atzina, ka pašreizējā mācību vērtēšanas sistēma nav optimāla, un izteica priekšlikumu par centralizētu novērtēšanas testu izveidi. Tika uzsvērti individuālu pārrunu nozīme pirms un pēc mācībām, lai labāk novērtētu dalībnieku kompetences un motivāciju.

Secinājumi.

Saruna atklāja, ka nepieciešama elastība mācību grupu komplektēšanā un saturā, lai pielāgotos dažādu mērķu grupu specifiskajām vajadzībām. Prakses elementi jāiekļauj programmā, bet jāpārdomā to saturs un apjoms, lai ievērotu ētikas normas un bērnu tiesību aizsardzības aspektus. Būtiski ir pārskatīt klātienēs un attālināto mācību proporciju, lai nodrošinātu labāku programmas pieejamību dalībniekiem no attālākiem valsts reģioniem. Turklāt nepieciešama vienota vērtēšanas sistēma, kas atvieglotu mācību kvalitātes novērtēšanu un uzlabotu to efektivitāti.

Otrā tikšanās

Tikšanās par Atbalsta centru mācību programmām, kas notika 2024. gada 1. novembrī, piedalījās vairāku Atbalsta centru vadītāji, Guna Krēgere-Medne, Ārija Martukāne un Margita Kalniņa-Laksa. Tikšanās mērķis bija pārrunāt mācību procesa organizēšanu, mācību formātus un saturu, kā arī dalībnieku motivāciju un programmu kvalitātes novērtēšanu.

Mācību grupu organizēšana un komplektēšana.

Sarunas laikā tika konstatēts, ka mācību grupas visbiežāk notiek divas reizes gadā – pavasarī un rudenī. Nav nekādu grūtību ar grupu komplektēšanu.

Specifiskas mācību vajadzības.

Audzūģimenes un adoptētāji mācās kopā, bet aizbildņiem tiek piedāvātas atsevišķas mācības, jo viņu vajadzības ir atšķirīgas. Audzūģimenes un adoptētāji ir motivētāki piedalīties mācībās, atšķirībā no aizbildņiem, kuriem jau ir bērns ģimenē.

Klātienēs un attālināto mācību proporcija.

Tika norādīts, ka audzūģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācību grupas notiek klātienē. Sarunas dalībnieki pauda, ka klātienēs mācības nodrošina labāku iesaisti un atbalstu, turpretī attālinātie formāti nav tik efektīvi un prasa pielāgojumus, piemēram, vecākām personām ir sarežģīti piedalīties šādās nodarbībās.

Mācību programmas saturs un mērķi.

Diskusijā tika aktualizēts arī jautājums par mācību satura atbilstību un nepieciešamo stundu skaitu. Daži dalībnieki uzskatīja, ka esošā programma ir par garu, īpaši aizbildņiem. Tika uzsvērts, ka mācību laikā iegūtās teorētiskās zināšanas un prasmes nevar pilnībā novērst izaicinājumus, kas var rasties pēc bērna ienākšanas ģimenē. Šī iemesla dēļ tika ieteikts veidot pielāgotas pilnveides mācības un praktiskas mācības atbilstoši konkrētām ģimenes vajadzībām. Tika atzīmēta arī nepieciešamība pielāgot mācību tēmas, lai tās būtu atbilstošas dalībnieku specifikai, piemēram, iekļaujot sērošanas un zaudējuma pārvarēšanas mācību tēmas aizbildņu mācībās.

Sarunas dalībnieki runāja par mentoru nozīmi – mentori var palīdzēt jaunajām ģimenēm pārvarēt sākotnējās grūtības un veicināt atbalsta saņemšanu, kad bērns uzņemts ģimenē. Tāpat tika apspriesta nepieciešamība pēc vienota standarta mācību saturam, lai nodrošinātu mācību kvalitātes vienlīdzību visos Atbalsta centros. Vienlaikus tika norādīts, ka dažādiem mērķa grupu statusiem –

audžuģimenēm, adoptētājiem un aizbildņiem – ir atšķirīgas vajadzības, tādēļ būtu lietderīgi noteikt specifiskus mācību moduļus katrai grupai.

Rezultātu un kvalitātes vērtēšana.

Lai gan pašreizējā mācību apguves novērtēšana un atgriezeniskā saite dod iespēju novērtēt dalībnieku kompetences, tika secināts, ka pašlaik nav vienotas, centralizētas sistēmas dalībnieku zināšanu un prasmju izvērtēšanai.

Secinājumi:

Pastāv nepieciešamība turpināt pilnveidot mācību programmas, iekļaujot vairāk praktisku un situācijām pielāgotu mācību. Tika ieteikts koncentrēties uz atbalsta nodrošināšanu pēc mācību beigām, izmantojot mentorus un atbalsta grupas. Tika ierosināts izveidot centralizētu pārbaudes testu ar mērķi uzlabot programmas apguves līmeni, kā arī izteikts viennozīmīgs atbalsts klātienē mācību formai.

Kopējie secinājumi pēc diskusijām:

1. Atbalsta centri dalās divās daļās – vieni atbalsta klātienē kā vienīgo mācību formu, otri uzskata, ka mācību formas būtu variējamas, piedāvājot proporcijā 50/50, lai padarītu programmu pieejamāku dalībniekiem no attālinātākiem Latvijas reģioniem, kā arī ņemot vērā ekonomiskos apsvērumus un dalībnieku ieguvumus piedaloties lielākās mācību grupās.
2. Visi atbalsta centri atbalsta audžuģimeņu un adoptētāju mācīšanos kopā, vienā mācību grupā.
3. Daļa no Atbalsta centru vadītājiem saskata, ka ir mācību moduļi, kurus var apgūt kopā visas uzņemošās ģimenes, tai skaitā aizbildņi.
4. Daļa Atbalsta centru vadītāju uzskata, ka aizbildņiem ir pārāk specifiskas vajadzības, lai viņi mācītos kopā ar audžuģimenēm un adoptētājiem.
5. Visi bija vienprātis, ka mācību programmā būtu jāiekļauj pēc iespējas vairāk praktisku uzdevumu.
6. Tika ierosināts piedāvāt ģimenēm lielāku atbalstu pēc mācībām, izmantojot mentorus un atbalsta grupas, tai skaitā adoptētājiem, lai spētu reaģēt uz ģimeņu vajadzībām pēc atbalsta un mācībām tad, kad tās rodas (ar bērna ienākšanu ģimenē).

7. Atbalstu guva ideja par vienota pārbaudes testa ieviešana pēc mācībām.

Speciālista viedoklis.

Biedrības “Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija” uzņemošo ģimeņu mācību programmu koordinatore Inese Fecere-Antipina sniedza informāciju par aizbildņu mācību specifiskajiem aspektiem atbilstoši Amerikas bērnu labklājības līgas izstrādātajai aizbildņu mācību programmai “Radnieku aprūpes tradīcija. Informācija, resursi un atbalsts aizbildņiem”¹².

Inese Fecere – Antipina: “Raugoties no lomu teorijas viedokļa, pastāv būtiska atšķirība starp iegūto un brīvprātīgi uzņemto lomu būt audžuvecākam (audžuģimenē, adoptētājam) un pārmantoto lomu būt vecmāmiņai, dēlam, tētim, meitai, brālim vai mā sai. Ar pieķeršanos, zaudējumu, vainas apziņu un dusmām saistītās izjūtas, kas parādās šajās grupās, ir atšķirīgas. Lūdzu, cieniet to un pēc iespējas vairāk nodaliet grupas.”

Aizbildņu specifiskās vajadzības.

Inese Fecere - Antipina pauž, ka, neatkarīgi no apstākļiem, pētījumi liecina - radniekiem nepieciešama informācija un atbalsts, nevis formālas mācību programmas. Programmas vadītājs netiek dēvēts par pasniedzēju, bet par moderatoru. Sanāksmes ir veidotas tā, lai veicinātu mijiedarbību un pieredzes apmaiņu, un tajās tiek izmantota uz uzdevumiem balstīta, uz stiprajām pusēm orientēta pieeja mācībām. Šī pieeja koncentrējas ne tikai uz pasniegto informāciju, bet arī dod iespēju dalībniekiem uzreiz pielietot iegūtās zināšanas savā individuālajā un ģimenes situācijā.

Novērtēšana.

Ģimenes novērtēšanas process ir saistīts ar deviņām grupas sanāksmēm, palīdzot aizbildņiem izvērtēt savu pagātnes pieredzi, pašreizējos dzīves apstākļus, ar bērna aprūpi saistītās stiprās pusēs un vajadzības. Šajā novērtēšanas procesā galvenā uzmanība tiek pievērsta bērnu vajadzībām attiecībā uz drošību, labklājību un patstāvību, līdzīgi kā topošo audžuģimeņu vai adoptētāju novērtēšanā, bet ar pieeju, kas piemērota radnieku ģimeņu stiprajām pusēm un vajadzībām.

¹² Tradition of Caring. (2020). *Care book: Information, resources, and support for kinship families.*

Pētījumi apliecina, ka radnieku aprūpe neatkarīgi no bērna uzvedības problēmām vai cita veida īpašajām vajadzībām, ir stabilāka un retāk tiek pārtraukta. Pētījumos ir konsekventi dokumentēts, ka bērniem, kuri dzīvo kopā ar radniekiem, ir retāk novērojami uzvedības un garīgās veselības funkcionēšanas traucējumi nekā bērniem, kuriem nav paplašinātās ģimenes atbalsta.

Aizbildņiem aktuālie jautājumi: juridiskais statuss; finanšu jautājumi; atbalsts; veselība un garīgā veselība (bērniem un aprūpētājiem); skola; bērna uzvedība; attiecības ģimenē; atbalsta pakalpojumi; taisnīga un vienlīdzīga attieksme; vispārēja apmierinātība ar pakalpojumu pieejamību.

Jautājumu risināšanai nepieciešamās prasmes balstās savstarpējā sadarbībā ar sociālo darbinieku: respektēt citu zināšanas, prasmes un pieredzi; uzticības veidošana, apmierinot vajadzības; saziņas veicināšana; attiecību veidošana, kurās tiek ievērota pieķeršanās pret autoritāti un demogrāfiskā daudzveidība; pārrunu prasmju lietošana, lai risinātu konfliktus un noskaidrotu jautājumus, kas nav apspriežami.

Sadarbība tiek saskatīta trīs posmos: 1) aizbildņa un sociālā darbinieka savstarpēja mijiedarbība; 2) aizbildņa spēju, resursu un ieinteresētības novērtēšana saistībā ar iepriekš minētajiem aizbildņiem aktuālajiem jautājumiem; 3) atbalsta sniegšana aizbildņu ģimenēm un pāreja no ģimenes sadarbības ar Atbalsta centru uz spēju droši aprūpēt savus jaunākos ģimenes locekļus savā kopienā.

Apkopojums par ārvalstu un Latvijas praksi.

Gan ārvalstu, gan Latvijas praksē pastāv atšķirīgas pieejas attiecībā uz aizbildņu mācībām. Vienas pieejas gadījumā aizbildņi netiek nodalīti atsevišķi no citām uzņemošo ģimeņu formām, bet ir atsevišķi moduļi, kas ir paredzēti atsevišķi aizbildņiem, uzsverot atbalsta komponenti. Otrās pieejas gadījumā, neskatoties uz tematiski līdzīgu saturu, tiek rekomendēts radnieciskajiem aizbildņiem veidot atsevišķas apmācību grupas no adoptētājiem un audžuģimenēm. Abos gadījumos tiek uzsvērts, ka radnieciskajiem aizbildņiem mācībās nepieciešams nodrošināt būtiski lielāku atbalsta komponenti kā adoptētājiem un audžuģimenēm. Apzinoties, ka radniecīgās ģimenes var saskarties ar papildu izaicinājumiem, tiek rekomendēts izveidot papildu tēmas, kas īpaši pievēršas radniecības aprūpētāja unikālajiem aspektiem.

Uzņemošo ģimeņu mācības tiek iedalītas sākotnējās un pilnveides mācībās. Pilnveides mācības būtiski sniegt īstajā laikā - tad, kad aprūpētājam praksē radusies reāla situācija, jo cilvēki

daudz labāk uztver zināšanas, kas viņiem tobrīd ir aktuālas. Vairākās programmās pilnveides mācības izveidotas katrai sākotnējo mācību programmas kompetenču kategorijai un paredz veidot padziļinātu izpratni, paaugstinot kompetenču līmeni. **Tomēr jāuzsver, ka mācību laikā iegūtās teorētiskās zināšanas un prasmes nevar pilnībā novērst izaicinājumus, kas var rasties pēc bērna ienākšanas ģimenē. Šī iemesla dēļ tiek ieteikts veidot pielāgotas pilnveides mācības un praktiskas mācības atbilstoši konkrētām vajadzībām.** Kā mācību daļa tiek minēts mentorings.

Tiek paredzēta iespēja pašam novērtēt savas zināšanas un tās salīdzināt ar noteiktu standartu. Tikpat svarīgas kā sākotnējās mācības, ir pastāvīgās mācības. Ģimenēm nākas saskarties ar jauniem izaicinājumiem, kad bērns ienāk ģimenē. Mācības īstajā laikā piedāvā apmierināt uzņemošo ģimeņu vajadzību pēc jaunām zināšanām.

Secinājumi un rekomendācijas uzņemošo ģimeņu pamatprogrammas standartam.

No Pētījuma: “Dati rāda, ka, organizējot mācības, audžuģimenes un adoptētāji mācās kopā. Abas mācību programmas balstās kompetenču pieejā, kā arī pastāv citas līdzības procesā, kurā tiek iegūts statuss, taču tās regulē atšķirīgi normatīvie akti, tāpēc **būtu ieteicams veidot vienotu kopīgās kompetencēs balstītu mācību standartu,** attiecīgi papildinot šo standartu ar kompetencēm, kas attiektos tikai, piemēram, uz audžuģimenēm. Tas veidotu potenciālajiem statusu ieguvējiem un mācību programmu īstenotājiem caurskatāmākus norādījumus.”

Uzņemošo ģimeņu mācību programmu būtu vēlams veidot, lai tā būtu elastīga, praktiska un fokusēta uz dažādu grupu īpašajām vajadzībām, nodrošinot gan teorētisku, gan praktisku sagatavotību un pastāvīgu atbalstu ģimenēm.

Modulāra pieeja mācību saturam.

Mācību programmā jāiekļauj visiem uzņemošo ģimeņu veidiem (audžuģimenēm, adoptētājiem, aizbildņiem) kopīgas tēmas, piemēram, trauma un piesaiste, bet jāpiedāvā arī specifiski moduļi atbilstoši katras grupas īpašajām vajadzībām. Piemēram, aizbildņiem varētu piedāvāt tēmas par ģimenes robežu saglabāšanu un lojalitātes konfliktiem, bet adoptētājiem – par bērna saiknes ar izcelsmes ģimeni nozīmi.

Pašnovērtējuma un centralizētas novērtēšanas sistēmas ieviešana.

Programmai jāiekļauj pašnovērtējuma modulis, kuru dalībnieki veiktu pirms un pēc mācībām, lai izvērtētu savu progresu. Papildus ieteicams ieviest vienotu centralizētu pārbaudes

testu visiem dalībniekiem, kas ļautu objektīvi izvērtēt viņu zināšanas un prasmes, nodrošinot augstākus kvalitātes standartus.

Ilgtermiņa atbalsts ar mentoriem un atbalsta grupām.

Mācību programmas beigās jānodrošina ilgstošs mentoru un atbalsta grupu tīkls, kas palīdzētu jaunajiem audžuvecākiem un aizbildņiem pārvarēt sākotnējos izaicinājumus pēc bērna ienākšanas ģimenē. Tas būtu īpaši noderīgi krīzes situācijās vai adaptācijas posmā.

Praktiskās mācības.

Praktiskie uzdevumi, piemēram, lomu spēles un scenāriju analīzes, jāiekļauj programmā, lai dalībnieki spētu trenēties reālām situācijām, piemēram, sarunām ar bērniem par traumām vai zaudējumu. Šādi uzdevumi ļautu apgūt ne tikai teorētiskas zināšanas, bet arī attīstīt prasmes reaģēt sarežģītās situācijās.

Traumas izpratnes un noturības veicināšana.

Programmā jāiekļauj modulis par traumas ietekmi uz bērnu uzvedību un psihisko veselību, kā arī par praktiskiem soļiem, kā atbalstīt bērna emocionālo stabilitāti un noturību. Jānodrošina arī nodarbības, kas palīdzētu vecākiem pašiem pārvarēt stresu un novērst izdegšanas riskus.

Programmas saturs, kas pielāgots mērķgrupām.

Aizbildņiem un adoptētājiem jānodrošina atsevišķas mācību grupas, jo viņiem ir atšķirīgi izaicinājumi un motivācija. Piemēram, aizbildņiem bieži vien nepieciešams gan juridisks, gan finansiāls atbalsts, kā arī psiholoģiska palīdzība, lai risinātu lojalitātes konfliktus un attiecību jautājumus ģimenē.

Ētikas un bērnu tiesību jautājumu ievērošana praktiskajā mācībās.

Ja praktiskajās mācībās ir paredzēta mijiedarbība ar bērniem, šāda pieeja rūpīgi jāizvērtē no ētikas un bērnu tiesību viedokļa. Jānodrošina, ka bērnu iesaiste tiek veikta tikai tādā veidā, kas aizsargā viņu drošību un emocionālo labklājību.

1.5. Uzņemošo ģimeņu mācību programmas standarts – kopīgie un atšķirīgie mācību programmas moduļi. Kompetences, tēmas, sasniedzamais rezultāts, jautājumi novērtēšanai

Balstoties uz Pētījuma ieteikumiem un iepriekšējās nodaļās izdarītajiem secinājumiem pēc normatīvo aktu analīzes, apkopotajām Latvijas speciālistu atziņām un ņemot vērā ārvalstu prakses paraugus par mācību programmām uzņemošajām ģimenēm, pamatojoties uz atziņām, ka mācību programmas balstās kompetenču pieejā, mācību mērķa grupai, uzņemošajām ģimenēm var kopīgot mērķi. Tas ir – virzīties uz noteiktu kompetenču pilnveidošanu, lai spētu veikt bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpes un audzināšanas pienākumus. Lai veicinātu šī mērķa sasniegšanu, izstrādāts vienots standarts uzņemošo ģimeņu mācību programmai.

Izstrādājot vienotu standartu potenciālo adoptētāju, aizbildņu un audžuģimeņu pamatprogrammai, darba grupa ņēma vērā, ka svarīgi nodrošināt gan kopīgu, gan specifisku zināšanu apguvi, kā arī cieņpilnu attieksmi pret mērķa grupas kopējām vajadzībām un radniecisko aizbildņu specifiskajām vajadzībām.

Pamatprogramma veidota, lai nodrošinātu visām uzņemošajām ģimenēm nepieciešamās pamata prasmes bērna aprūpei un izpratni par viņu tiesībām un vajadzībām, liekot uzsvāru uz tēmām, kas saistītas ar bērnu drošību un labklājību, šīs tēmas apkopotas atsevišķā modulī.

Pamatprogramma veidota balstoties uz piecām mācību kompetenču kategorijām: 1) bērna aprūpe un aizsardzība; 2) bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana; 3) bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana; 4) drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana; 5) sadarbība jeb darbs profesionālā komandā. Izvērtējot aizbildņu mācību programmas normatīvo regulējumu, iesniegtās Atbalsta centru programmas, ārvalstu praksi un speciālistu atziņas kopējais programmas saturs papildināts ar moduli – pašpalīdzība un stresa menedžments (kā palīdzēt sev, lai palīdzētu bērnam). Moduļa nepieciešamība uzņemošajām ģimenēm pamatojas prakses pieredzē, novērojot aprūpētāju grūtības, saskaroties ar nopietnām bērnu traumatizācijas sekām, kas rezultējas bērnu veselības vai uzvedības problēmās un līdz ar to īpaši aktualizējas aprūpētāja prasmes rūpēties par savu fizisko un emocionālo veselību.

Ņemot vērā secinājumus par to, ka līdz šim normatīvajā regulējumā noteikts tikai vispārīgs mācību sasniedzamā rezultāta formulējums, kas nenosaka noteiktu zināšanu un prasmju kopumu, ne vienmēr ir nepārprotami skaidrs, kas domāts ar noteikto kompetenci, jo nav detalizēti atrunāts

tās saturs un pastāv plašas iespējas variācijām dažādu programmu izpildījumā, darba grupa izstrādāja detalizētu sasniedzamo mācību rezultātu (zināšanu un prasmju) aprakstu katrai no mācību tēmām, kā arī sagatavoja jautājumus, ar kuru palīdzību speciālists var pārlicināties par to, kādas ir dalībnieka kompetences katrā no tēmām.

Programmas saturiskais standarts ietver 6 tematiskos moduļus, kuri sadalīti apakšmoduļos, kas ir būtiski visām uzņemošo ģimeņu formām, nepieciešamo kompetenču, zināšanu un prasmju apguvei, lai kļūtu par kompetentu aprūpētāju bērniem, kuri nonākuši ārpusģimenes aprūpes sistēmā.

Standarts ietver detalizētu sasniedzamā mācību rezultāta (kompetenču) aprakstu katrai no mācību tēmām, kā arī pārbaudes jautājumus, kas būs palīdzoši, lai izprastu, vai rezultāts sasniegts.

Tēmas nav apkopotas to pasniegšanas kārtībā. Pasniegšanas kārtību, nodarbību plānojumu un ilgumu katrs Atbalsta centrs izstrādā savā programmā.

Programmas saturiskais standarts atspoguļots tabulā.

Moduļa nosaukums	Kompetences – zināšanas un prasmes	Novērtējuma jautājumi audžuģimenēm, adoptētājiem un neradniecīgajiem aizbildņiem	Radniecīgajiem aizbildņiem atšķirīgie novērtējuma jautājumi
<p>1. Bērnu aizsardzības sistēmas vērtības, pamatprincipi, lomas, atbildības.</p> <p><i>Šis modulis sniedz informāciju, kādās situācijās bērns tiek nošķirts no ģimenes, kāda ir bērnu tiesību institūciju atbildība un loma bērnu tiesību nodrošināšanā, kādu lomu šajā sistēmā ieņem uzņemošās ģimenes. Audžuģimenes pārstāvjiem ir jāpārzina galvenie ārpusģimenes aprūpes principi un vērtības, lai spētu iedzīvināt tos praksē.</i></p>			
<p>1.1. Bērnu aizsardzības sistēma</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc bērnu ārpusģimenes aprūpes pamatprincipus un vērtības. 2) Apraksta un definē bērnu tiesību aizsardzības tiesisko regulējumu un uzņemošo ģimeņu atšķirīgās formas. 3) Raksturo bāriņtiesas, sociālā dienesta un atbalsta centra lomu un pieejamo atbalstu. 4) Bāriņtiesa kā bērna juridiskais pārstāvis. 5) Sociālā dienesta loma un pienākumi atbalstot bioloģiskos vecākus. 6) Raksturo uzņemošo ģimeņu (audžuģimenes / aizbildņa/ adoptētāja) pienākumus, tiesības 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādi ir bērnu ārpusģimenes aprūpes pamatprincipi un vērtības? 2) Kādas institūcijas atbild par bērnu tiesību aizsardzību, kādas ir to lomas un pilnvaras. 3) Pastāstīt, kas kopīgs un atšķirīgs dažādām uzņemošo ģimeņu formām. 4) Kādos gadījumos bāriņtiesa var pilnvarot audžuģimeni pārstāvēt bērnu? 5) Kādas audžuģimeņu funkcijas atbilst bērna aprūpei? 6) Kādu informāciju jūs sniegtu kaimiņam, kurš interesētos par jūsu ģimenē dzīvojošā bērna dzīves vēsturi un grūtībām? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas ir aizbildņa tiesības un pienākumi bērnu aizsardzības un labklājības nodrošināšanā?

	<p>un lomas bērna aizsardzības un labklājības nodrošināšanā.</p> <p>7) Akceptē konfidencialitātes nozīmi (arī audžuģimenes tiesības uz datu neizpaušanu bioloģiskajiem vecākiem un citām personām bez piekrišanas).</p> <p>8) Pamato, cik svarīgi ir iesaistīt bērnu lēmumu pieņemšanā (piem., attiecībā uz lēmumiem par viņu pašu vai ģimenei svarīgiem jautājumiem).</p>		
<p>1.2. Sadarbība un darbs profesionālā komandā</p> <p><i>Apskatīti komandas darba pamatprincipi bērnu ārpusģimenes aprūpē. Bērnām nonākot ārpusģimenes aprūpē, vecāku pienākumi tiek</i></p>	<p>1) Raksturo “dalītās vecāku lomas”, t.i. – kā vecāku pienākumi sadalās starp vairākiem cilvēkiem, bērnam nonākot ārpusģimenes aprūpē.</p> <p>2) Apraksta lojalitātes konflikta būtību starp dalītajām vecāku lomām un tā negatīvo ietekmi uz bērnu, spēj to izskaidrot bērnam.</p> <p>3) Demonstrē spēju iesaistīties un sadarboties komandā, lai nodrošinātu bērna labākās intereses.</p>	<p>1) Uzzīmējiet shēmu, kuras centrā ir bērns un apkārt tie cilvēki, kas ir viņa “komandā”.</p> <p>2) Pastāstiet, kādas pieaugušā darbības veicina lojalitātes konfliktu bērnam un ko pieaugušais var darīt, lai to mazinātu?</p> <p>3) Kādu no vecāku lomām uzņemas audžuģimene, aizbildnis, adoptētājs, uzņemot bērnu savā ģimenē?</p> <p>4) Kādas ir pārējo bērnam komandas locekļu lomas?</p>	<p>1) Kā dalītas vecāku lomas tiek sadalītas Jūsu gadījumā?</p> <p>2) Kā Jūs rīkojaties, lai izvairītos no lojalitātes konflikta izraisīšanas bērnam?</p> <p>3) Kad Jūs pēdējo reizi izjutāt komandas darbu, saistībā ar bērna aprūpi?</p> <p>4) Ja rodas problēmsituācijas, kur vērsaties pēc palīdzības?</p>

<p><i>sadalīti starp vairākiem cilvēkiem, un ir absolūti nepieciešams, lai personas, kas kopīgi veic šos pienākumus, spētu savā starpā sadarboties bērna labāko interešu vārdā.</i></p>	<p>4) Nosauc efektīvas komandas darba vadlīnijas (vienots mērķis, skaidras lomas, cieņa pret otra kompetenci un lomu, noteiktas vadlīnijas domstarpību risināšanai).</p> <p>5) Sadarbojas ar Atbalsta centru, zina, kur vērsties pēc atbalsta</p>	<p>5) Raksturojiet savu izveidojušos sadarbību ar Atbalsta centru.</p>	
<p>2. Bērna aprūpe un aizsardzība.</p> <p><i>Šis standarts apkopo zināšanas, kā pasargāt bērnu no kaitējošas uzvedības, vardarbības. Kā sagatavot drošu mājas vidi, pārdomāt drošības riskus, spēt atpazīt vardarbības pazīmes un spēt rīkoties atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likumam un atbalsta centru bērnu drošības noteikumiem.</i></p>			
<p>2.1. Drošības riski un to mazināšana</p>	<p>1) Uzskaita bērnu personīgās drošības pamatprincipus saskarsmē ar citiem un parāda tos bērniem.</p> <p>2) Nosauc vardarbības veidus un atpazīst emocionālās, fiziskās, seksuālās vardarbības un pamešanas novārtā pazīmes.</p> <p>3) Raksturo likumdošanu attiecībā uz rīcību esošas vai iespējamās vardarbības gadījumā un definē savu atbildību.</p>	<p>1) Kādus bērnu drošības pamatprincipus Jūs līdz šim esat mācījis bērniem?</p> <p>2) Aprakstiet pazīmes, kas varētu liecināt, ka bērns cieš no vardarbības?</p> <p>3) Izvēlieties vienu no vardarbības veidiem un raksturojiet to tuvāk.</p> <p>4) Kādu Jūsu rīcību un atbildību vardarbības gadījumā paredz valsts likumdošana?</p> <p>5) Ko Jūs darīsiet, ja Jums būs aizdomas, ka bērns vai jauniets cieš</p>	<p>1) Kādus drošības pamatprincipus ikdienā mācāt bērnam?</p> <p>2) Kādas pazīmes varētu liecināt, ka bērns cieš no vardarbības?</p> <p>3) Vai esat novērojuši kādas uzvedības pazīmes, kas liecina, ka bērns pašlaik piedzīvo emocionālo vai fizisku vardarbību vienaudžu vidū vai citur?</p>

	<p>4) Atpazīst iespējamās vardarbības pazīmes (piemēram, ka bērns tiek iebiedēts, cieš no mobinga skolā u.c.), un nosauc iespējamās rīcības veidus.</p> <p>5) Nosauc “drošas vai dziedējošas” mājas principus, demonstrē prasmes veidot emocionāli un fiziski drošu vidi bērnam, kurš ir cietis no vardarbības. Apraksta, kā novērst vardarbības riskus attiecībās ar citiem ģimenes locekļiem.</p> <p>6) Pārzina atbalsta centra noteikumus (kārtību, politiku) attiecībā uz bērnu drošību un rīcību, kad pārkāpta bērna drošība, spēj tos skaidrot bērnam.</p>	<p>no iespējamās vardarbības (piemēram, viņam tiek draudēts, vai viņš tiek pavināts).</p> <p>6) Kā Jūs plānojat veidot bērnam drošu vidi savā mājoklī?</p> <p>7) Kādus drošības riskus Jūs paredzat bērnam attiecībās ar citiem Jūsu ģimenes locekļiem?</p> <p>8) Vai esat iepazinies ar sava atbalsta centra bērnu drošības politiku (ja tāda ir)?</p> <p>9) Kā rīkoties un kam ziņot, ja radušās aizdomas, ka bērns cietis no vardarbības, par ko iepriekš nav bijusi informācija no BT?</p>	<p>4) Kā ikdienā novēršat vardarbīgu attiecību riskus starp ģimenes locekļiem?</p> <p>5) Ko esat mēģinājuši darīt, lai bērnam palīdzētu?</p> <p>6) Kur Jūs vērsīsieties, ja Jums būs aizdomas, ka bērns/ jauniešs šobrīd pakļauts vardarbībai (ģimenē, skolā, sociālajos tīklos u.c.)?</p>
--	--	--	--

<p>2.2.Veselības aprūpe un veselības veicināšana <i>Sniedz zināšanas, kas nepieciešamas, lai neapdraudētu sevi vai savā aprūpē nonākušu bērnu, kā nodrošināt drošu un veselību veicinošu vidi. Audžuvecākiem jāzina, kā ievērot higiēnu, veicināt veselīgu dzīvesveidu un kā rīkoties negadījumu vai slimību gadījumā. Ņemot vērā plašo informācijas apjomu, atbalsta centriem ir ieteicams izveidot savu informatīvo materiālu par veselības aprūpi, drošu un veselību veicinošu vidi.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Identificē, kad nepieciešams izsaukt neatliekamo medicīnisko palīdzību vai vērsties pie ārsta. 2) Sadarbojas ar veselības aprūpes speciālistiem, zina, kā bērnam nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumus un ievērot ārsta norādījumus. 3) Apraksta, kā veicināt seksuālo veselību bērniem un jauniešiem. 4) Atpazīst riska faktoros un simptomus bērnu depresijai un trauksmei. Identificē, kādos gadījumos bērniem nepieciešams psihiskās veselības aprūpes speciālistu pakalpojums. 5) Atpazīst paškaitējošo uzvedību un uzskaita, kā rīkoties paškaitējuma gadījumā? 6) Identificē, kad bērnam ir atkarības riska pazīmes, kad bērns lieto atkarību izraisošas vielas – alkoholu, narkotikas, viedierīces u.c., apraksta, kā reaģēt un kur vērsties pēc palīdzības. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ko Jūs darītu, ja bērns vai jauniešs piedzīvotu negadījumu vai nopietnus slimības simptomus? 2) Kā uzzināsi par bērna individuālajām veselības vajadzībām un medikamentiem? 3) Kā Jūs mudināsi bērnus un jauniešus saglabāt personīgo higiēnu? 4) Kādai informācijai bērniem un jauniešiem būtu jābūt pieejamai par seksuālās veselības veicināšanu? Kādā vecumā tai ir jābūt pieejamai? Kā saskatāt savu lomu seksuālās veselības veicināšanā? 5) Kādas pazīmes varētu liecināt, ka bērns cieš no depresijas vai trauksmes? Kā rīkosieties, ja pamanīsiet šādas pazīmes? 6) Ko darīsiet, ja pamanīsiet bērna paškaitējošu uzvedību (piemēram, sava ķermeņa griešana ar asiem priekšmetiem)? 7) Kādas pazīmes bērna uzvedībā liecina par atkarību no viedierīcēm vai apreibinošām vielām? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Sniedziet piemēru, kā Jūs atbalstāt bērnu un jauniešu fizisko, psihisko un seksuālo veselību? 2) Vai bērnam ir kādas individuālās veselības aprūpes vajadzības? Kā Jūs to nodrošināt? 3) Kā saskatāt savu lomu seksuālās veselības veicināšanā? 4) Vai pēdējā gada laikā bērnam ir bijusi nomāktības vai trauksmes ilgstošāki brīži? 5) Kā Jūs reaģējat uz to? 6) Kādus pasākumus ģimenē nodrošināt, lai izvairītos no atkarību riska? 7) Vai pēdējā gada laikā bērnam ir bijuši apreibinošu vielu lietošanas gadījumi vai nosliece uz viedierīču atkarību? Kas par to liecināja? Kā Jūs to risinājat? 8) Kādus pasākumus ģimenē nodrošināt, lai izvairītos no atkarību riska?
---	--	--	--

<p>2.3.Efektīva komunikācija <i>Veicināt komunikācijas spēju attīstīšanu. Komunikācijas prasmes audžuvecākiem ir nepieciešamas, lai spētu veiksmīgi izpildīt visus pārējos standartus. Audžuvecākiem jāparāda, ka viņi izprot, kas veicina un kas traucē attīstīt veiksmīgu komunikāciju.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc komunikācijas barjeras un, kā tās traucē veidot efektīvu komunikāciju. 2) Raksturo komunikācijas prasmes, kas palīdz veidot ar bērnu saikni un sniedz atbalstu (aktīvā klausīšanās). 3) Raksturo neverbālās komunikācijas nozīmi. 4) Min piemērus un raksturo, kā atbalstošā veidā apspriest bērniem un jauniešiem jūtīgus jautājumus un izrādīt empātiju. 5) Demonstrē, ka spēj paust savu viedokli, būt noteikts, pārliecinošs komunikācijā. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas sev raksturīgas komunikāciju barjeras atpazīstat savā ikdienā? 2) Kādas komunikācijas prasmes Jūs varat izmantot, lai spētu uzklaut bērnu, saprastu, kas viņu uztrauc un atbalstītu viņu? Miniet konkrētus piemērus. 3) Kā izpaužas neverbālā komunikācija, un kā tā ietekmē bērnu? 4) Kādēļ sarunā labāk teikt “bērns dzīvo manā audžuģimenē”, nevis nosaukt viņu par audžubērnu? 5) Kādas prasmes Jums palīdz būt pārliecinošam saskarsmē un sasniegt savu mērķi, neaizvainojot savu sarunas partneri? 6) Raksturojiet savu komunikāciju uzsākot dalību atbalsta grupā. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vai esat novērojis, kāds sarunāšanās veids nepalīdz labi saprasties ar bērnu (piemēram, viņš aizsvilstas, kļūst dusmīgs)? 2) Kādas komunikācijas prasmes Jūs līdz šim esat izmantojis, lai uzklautu bērnu, spētu saprast, kas viņu uztrauc un atbalstītu viņu? Miniet konkrētus piemērus. 3) Pavaicāriet atgriezenisko saikni kādam (piemēram, sociālajam darbiniekam), kurš ir vērojis Jūsu komunikāciju ar bērnu par Jūsu komunikācijas prasmēm. 4) Raksturojiet savu komunikāciju, uzsākot dalību atbalsta grupā
<p>2.4.Bērna pozitīvā disciplinēšana <i>Tiek apskatīti pozitīvas disciplinēšanas jeb nevēlamas uzvedības koriģēšanas paņēmieni un pārrunāts, kādas</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc, kādi izaicinājumi rodas, disciplinējot bērnus, kas nonākuši ārpusģimenes aprūpē. 2) Raksturo atšķirību starp disciplinēšanu un sodīšanu. 3) Apraksta pozitīvas komunikācijas, apbalvojumu un iedrošināšanas nozīmi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Paskaidrojiet, kāpēc disciplinēt bērnu, kas nesen ienācis Jūsu ģimenē varētu būt grūtāk disciplinēt nekā savu bioloģisko bērnu? 2) Sniedziet piemēru, kādas sekas bērnam par nepieņemamu uzvedību būtu atbilstošas? Kādi sodīšanas veidi nav pieļaujami? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pastāstiet par pēdējo gadījumu, kad bērns uzvedās nepieņemami. Kā Jūs reaģējāt? 2) Kādas bērna vajadzības “slēpās” zem šīs uzvedības? 3) Kā Jūs mēģinājāt apmierināt šīs vajadzības, kuras slēpjas zem bērna uzvedības?

<p><i>metodes nedrīkst tikt izmantotas bērna un jaunieša audzināšanā. Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki apzinās sev raksturīgās disciplinēšanas metodes un spēj tās pielāgot bērnam, kas ienāks viņu ģimenē.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 4) Identificē traumas izraisītu uzvedību un raksturo piesaisti veidojošas disciplinēšanas izmantošanu. 5) Nosauc bērna vajadzības, kas “slēpjas” aiz bērna nepieņemamas uzvedības. 6) Raksturo uzvedības krīzes preventīvās un deeskalācijas metodes. 7) Novērtē savas pagātnes ietekmi uz pašreizējo attiecību veidošanas un bērnu audzināšanas veidu. 	<ol style="list-style-type: none"> 3) Sniedziet piemēru, kā Jūs esat iedrošinājuši un apbalvojuši kādu par uzvedību, kas Jūs ir iepriecinājusi? 4) Kādas vajadzības bērns varētu izpaust ar savu uzvedību? 5) Ko svarīgi ir ņemt vērā, lai izvairītos no bērna uzvedības krīzēm? 6) Kādus disciplinēšanas paņēmienus izmantoja Jūsu vecāki un, kā tas ir ietekmējis Jūsu audzināšanas metodes? 	
<p>3. Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana</p> <p><i>Šajā modulī tiek apskatītas tēmas, kas audžuvecākiem ir jāzina par bērna normālu attīstību un piesaistes veidošanos: kā to ietekmē trauma, šķiršanās un zaudējumi; kā palīdzēt bērniem attīstīt dzīves spēku (resilience) un pašvērtējumu; kā palīdzēt bērniem piepildīt savu potenciālu un atbalstīt mācīšanos un attīstību dažādos vecumposmos; kā atbalstīt bērnus ar papildu mācību vajadzībām.</i></p>			
<p>3.1. Bērna attīstības stadijas</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc cilvēka attīstības jomas. 2) Raksturo bērna attīstības stadijas un atpazīst kavētu attīstību fiziskajā, emocionālajā, sociālajā un intelektuālajā jomā. 3) Raksturo atšķirību starp fizisko vecumu un attīstības līmeni un, kā tas var ietekmēt attieksmi pret bērnu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas ir galvenās bērnu attīstības jomas? 2) Raksturojiet galvenos attīstības uzdevumus vienā Jūsu izvēlētajā vecumposmā. 3) Kā bērna bioloģiskais vecums var atšķirties no viņa attīstības līmeņa un, kā tas var ietekmēt attieksmi pret bērnu? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā Jūsu bērna attīstība saskan/nesaskan ar vecumposma normālu attīstību?

3.2.Bērna mācību un attīstības vajadzību nodrošināšana	<ol style="list-style-type: none"> 1) Apraksta, kā var iedrošināt un atbalstīt bērnu un jauniešu izglītību un palīdzēt viņiem pārvarēt neveiksmes. 2) Raksturo, ka spēlēšanās, vaļasprieki un intereses ir svarīgas attīstībai un labsajūtai. 3) Izskaidro, kā pamanīt un atbalstīt bērna individuālos talantus un stiprās puses arī ārpus skolas. 4) Demonstrē sadarbību ar izglītības iestāžu personālu un interešu izglītības pakalpojumu sniedzējiem, lai nodrošinātu bērna vajadzības. 5) Novērtē nepieciešamību iestāties par bērniem un jauniešiem, lai nodrošinātu viņu izglītības vajadzības. 	<ol style="list-style-type: none"> 4) Aprakstiet, kā Jūs varat sniegt atbalstu bērniem un jauniešiem mācību procesā? 5) Kā Jūs mudinātu bērnus un jauniešus piedalīties aktivitātes: <ul style="list-style-type: none"> • Mājās? • Sporta un āra aktivitātes? • Ar draugiem? • Ārpusskolas aktivitātes? 6) Kā bērna pieredze varētu ietekmēt viņa spējas iekļauties izglītības iestādē it īpaši, ja tā tiks mainīta bērna nošķiršanas no ģimenes dēļ? Ko darīsiet, lai bērnam palīdzētu? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Aprakstiet, ar kādām mācību grūtībām saskaras Jūsu bērns? 2) Pastāstiet, kā Jūs atbalstāt bērnu mācību procesā? 3) Kāds atbalsts Jums ir nepieciešams, lai atbalstītu bērnu? 4) Kā ikdienas situācijās izmantojat vai attīstāt bērna stiprās puses un talantus?
3.3.Piesaiste	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo piesaistes veidošanās procesu un piesaistes nozīmi bērna attīstībā. 2) Apraksta, ka bērna uzvedība ir saistīta ar piesaistes veidu, kas izveidojies iepriekšējā attiecību pieredzē. 3) Izskaidro, kā pieaugušais var veicināt drošas piesaistes veidošanos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā veidojas piesaiste starp bērnu un pieaugušo? 2) Kāpēc bērni veido piesaisti saviem vecākiem arī tad, ja pret viņiem izturas slikti? 3) Kas aprūpētājs var veicināt drošas piesaistes veidošanos? 4) Kā veidojās Jūsu piesaiste ar jūsu vecākiem? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā veidojas piesaiste starp bērnu un pieaugušo? 2) Kā bērna iepriekšējā pieredze ietekmē attiecības ar Jums? 3) Kā Jūs varat veicināt drošas piesaistes veidošanos?

	4) Novērtē savu piesaistes veidu un to, kā tas veidojies.		
3.4.Traumas ietekme uz bērna attīstību	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo, kā piedzīvota trauma ietekmē bērna spēju veidot piesaisti un viņa attīstību. 2) Nosauc nedrošas piesaistes stilus un ar to saistītās uzvedības izpausmes. 3) Identificē, kā izpaužas atgādinājumi par traumu (<i>trigeri</i>) un ar tiem saistītās bērnu reakcijas. 4) Apraksta traumas ietekmi uz cilvēka smadzenēm, izprot pēctraumas stresa simptomus un kompleksās traumas sekas uz bērna attīstību un labklājību. 5) Raksturo, kā piedzīvota trauma ietekmēs bērna spēju veidot drošu piesaisti ar nākamo aprūpētāju. 6) Uzskaita stratēģijas darbam ar problemātisku uzvedību bērniem, kas cietuši no sliktas izturēšanās. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā vairākkārtēja aprūpētāju nomaiņa ietekmē bērna emocionālo attīstību? 2) Aprakstiet, kā izpaužas viens no nedrošas piesaistes stiliem? 3) Sniedziet piemēru atgādinājumam par traumu. 4) Kā bērna pašsajūtā un uzvedībā varētu izpausties agrāk piedzīvotā trauma? 5) Ko Jūs varat darīt, lai palīdzētu bērnam saprast un mainīt savas emocionālās un uzvedības reakcijas? 6) Nosauciet dažas stratēģijas, ko izmantot, saskaroties ar problemātisku bērna uzvedību ? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādu traumatisku pieredzi ir piedzīvojis Jūsu bērns? 2) Kādas bērna pagātnes notikumu sekas redzat viņa uzvedībā? 3) Kā esat mēģinājuši palīdzēt bērnam tik pāri šīm sekām?
3.5.Šķiršanās, zaudējums, sērošanas process	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo sērošanas procesu un izskaidro, kā palīdzēt bērnam pieņemt zaudējumus. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Aprakstiet sērošanas procesu. 2) Aprakstiet, kā sērošanas procesa stadijas var izpausties bērna uzvedībā. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas sērošanas procesa stadijas varat nosaukt? 2) Kā piedzīvotā šķiršanās un zaudējums ir ietekmējis Jūsu

	<ol style="list-style-type: none"> 2) Apraksta, kā sērošanas process izpaužas bērna uzvedībā. 3) Raksturo savus personīgos zaudējumus, emocionālo reakciju un saņemtā atbalsta ietekmi. 4) Raksturo atbalsta veidus bērnu sērošanas procesā un apraksta, kā palīdzēt bērnam samierināties ar zaudējumu. 	<ol style="list-style-type: none"> 3) Aprakstiet kādu no saviem zaudējumiem un saņemto atbalstu. Kā šīs atziņas ietekmēs Jūsu spēju atbalstīt bērnu sērošanas procesā? 4) Kādu zaudējumu varētu būt piedzīvojis bērns, kurš nonāks Jūsu aprūpē? 5) Kā Jūs varat palīdzēt bērnam sērošanas procesā? 	<p>ģimenē esošā bērna emocijas un uzvedību?</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) Kā Jūs palīdzat bērna sērošanas procesā? 4) Kad Jūs pēdējo reizi runājāt ar bērnu par viņa iepriekšējiem aprūpētājiem? 5) Kā Jūs jūtaties, kad bērns bēdājas par šķiršanos no iepriekšējās ģimenes un draugiem? Kā Jūs tiekat ar to galā? 6) Kāds atbalsts Jums būtu nepieciešams, lai turpinātu atbalstīt bērnu?
<p>3.6. Bērna pašapziņa un identitāte</p> <p><i>Ikvienam cilvēkam ir tiesības zināt savu vēsturi.</i></p> <p><i>Dzīves stāsta grāmata ļauj bērnam saprast nozīmīgus savas pagātnes notikumus, atpazīt ar šiem</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc faktoros, kas ārpusģimenes aprūpē nonākušam bērnam apgrūtina pozitīva pašvērtējuma un identitātes veidošanos. 2) Raksturo, ka bērna pašvērtējums veidojas no apkārtējo paustās attieksmes. 3) Izprot, kā palīdzēt bērniem un jauniešiem attīstīt viņu identitāti. 4) Demonstrē, kā bērnam rosināt pozitīvu attieksmi pret savu 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādēļ bērna pašvērtējums un identitāte var tikt vairāk ietekmēta pēc ieviešanas ārpusģimenes aprūpē? 2) Kā Jūs plānojat stiprināt bērna pašapziņu un identitātes izjūtu? 3) Kā Jūs reaģētu, ja bērns vai jauniešis Jums pastāstītu, ka viņš vai viņa ir homoseksuāls/a vai nav pārliecināts/a par savu seksuālo identitāti? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā Jūsu bērna pašvērtējumu un identitāti ir ietekmējusi viņa pagātne un ģimenes situācija? 2) Vai Jūs zināt spēcinošus stāstus par bērna dzīvi? Vai pārrunājat tos ar bērnu? 3) Kā Jūs reaģētu, ja bērns vai jauniešis Jums pastāstītu, ka viņš vai viņa ir homoseksuāls vai nav pārliecināts par savu seksuālo identitāti?

<p><i>notikumiem saistītās emocijas un iesaistīties savas nākotnes veidošanā.</i></p>	<p>identitāti, vēsturi, kultūru un vērtībām.</p> <p>5) Nosauc veidus, kā palīdzēt bērnam saprast savu dzīvesstāstu un spēj būt atklāts ar bērnu par viņa pagātņi.</p> <p>6) Raksturo galvenās vadlīnijas dzīves stāsta grāmatas izveidei.</p>	<p>4) Kā jūs reaģētu, ja jaunietis pastāstītu, ka ir kļuvis ļoti ticīgs un vēlas savu dzīvi veltīt tikai Dievam?</p> <p>5) Kādā veidā dzīvesstāsts ir izmantojams adopcijas gadījumā?</p> <p>6) Miniet dažas no tēmām, kas būtu iekļaujamas bērna Dzīves stāsta grāmatā. Kāds atbalsts Jums būtu nepieciešams, lai to izveidotu?</p>	<p>4) Vai bērnam ir informācija par savas dzīves sākumu, vecākiem?</p> <p>5) Kā izdodas veidot foto albumu ar patīkamiem notikumiem no bērna dzīves?</p>
---	--	--	--

4.Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem.

Ģimenes atkalapvienošanās ir primārais bērnu labklājības nodrošināšanas mērķis. Termins "saikņu atbalstīšana" apzīmē veidus, kā palīdzēt bērnam uzturēt saskarsmi vai arī turpmāk saglabāt saikni ar savu ģimeni, kultūru un kopienu. Ja bērns tiek ar saviem vecākiem, viņam ir lielākas izredzes atgriezties mājās. Nevar pasargāt bērnu no apmeklējumiem, pagātnes vai viņa ģimenes – tas viss jau ir daļa no bērna. Aprūpētāja pienākums ir palīdzēt bērnam tikt galā ar emocijām.

<p>4.1.Cienpilna attieksme pret bērna izcelsmes ģimeni un citām piesaistes personām</p>	<p>1) Novērtē bērna saikni ar viņa bioloģisko ģimeni un tās nozīmību bērnam.</p> <p>2) Nosauc iemeslus, kādēļ izcelsmes ģimenes reizēm nespēj rūpēties par bērnu.</p> <p>3) Izskaidro, kāpēc negatīvi izteikumi par bērna ģimeni negatīvi ietekmē bērna pašvērtējumu. Raksturo godīgas attieksmes pazīmes pret bērna ģimeni vārdos un rīcībā.</p>	<p>1) Paskaidrojiet iemeslus, kādēļ ir svarīgi saglabāt saikni ar bērna izcelsmes ģimeni?</p> <p>2) Kādu iemeslu dēļ ģimenes reizēm nespēj rūpēties par saviem bērniem?</p> <p>3) Kā Jūs skaidrosiet bērnam iemeslus, kuru dēļ viņš ir ticis šķirts no ģimenes?</p>	<p>1) Ko Jūs stāstāt bērnam par viņa vecākiem? Kā skaidrojat iemeslus, kuru dēļ bērns ir Jūsu aprūpē?</p>
--	---	---	---

<p>4.2. Bērnā nozīmīgu saikņu atbalstīšana un turpināšana</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Izskaidro, kāpēc ģimenes atkalapvienošana ir primārais bērnu labklājības mērķis, izņemot gadījumus, ja tas apdraud bērnu. 2) Nosauc veidus, kā mazināt plaisu starp bērnu un vecāku, veidojot kontaktu gan klātienē, gan attālināti, bez tieša kontakta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kāda ir Jūsu (kā audžuģimenes vai adoptētāja) loma saikņu uzturēšanā ar bērna izcelsmes ģimeni? 2) Kā Jūs varat palīdzēt bērnam uzturēt saiknes arī tad, ja nav iespējamas tikšanās klātienē? 3) Kā vecākiem realizēt saskarsmi ar bērniem, lai veicinātu ģimenes atkalapvienošanos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas bērnam svarīgas saiknes tika pārtrauktas ar ievietošanu Jūsu ģimenē? 2) Kā ir veidojusies Jūsu sadarbība ar bērna vecākiem un citiem bērnam svarīgiem cilvēkiem?
<p>4.3. Bērna tikšanos ar izcelsmes ģimeni nodrošināšana, ar to saistītās bērnu reakcijas</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo tikšanos nozīmi attiecību uzturēšanā starp bērniem un viņu vecākiem un savu lomu, un atbildību šīs saiknes nodrošināšanā. 2) Pastāsta kā sagatavot bērnu izcelsmes ģimenes apmeklējumam. 3) Raksturo bērnu emocionālās reakcijas pēc tikšanās ar saviem vecākiem un nosauc bērnu atbalsta un nomierināšanas veidus. 4) Nosauc, kādas emocijas aprūpētājā varētu radīt bērna tikšanās ar vecākiem un apraksta, kā palīdzēt tās regulēt. 5) Raksturo sadarbības principus komandā, lai nodrošinātu bērna saskarsmi ar viņa ģimeni. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā Jūs izprotat audžuģimenes lomu bērna kontaktu nodrošināšanā ar viņa izcelsmes ģimeni? 2) Kā Jūs sagatavotu bērnu tikšanās reizēm ar saviem vecākiem? 3) Kā bērns varētu justies pēc tikšanās ar saviem ģimenes locekļiem? 4) Kā Jūs varētu justies par bērna tikšanos ar viņa ģimeni? 5) Kurš Jums palīdzēs uzturēt un atbalstīt bērna kontaktus ar viņa ģimeni? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādas ir Jūsu attiecības ar bērna vecākiem? 2) Pastāstiet par pēdējo bērna tikšanos ar vecākiem. 3) Kā Jūs jutāties par šīm tikšanās reizēm? 4) Kā bērns jutās pirms/pēc tikšanās reizēm? 5) Kā palīdzējāt bērnam tikt galā ar viņa emocijām? 6) Kā veicināt saiknes uzturēšanu ar brāļiem /māsām?

5. Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana

Uzņemošās ģimenes uzņemas īpašas saistības, aprūpējot bērnus no ģimenēm, kurās viņi ir cietuši no vardarbības un novārtā pamešanas. Šīs saistības rada gan gandarījumu, gan izaicinājumus, jo mainās aprūpes ģimenes struktūra un reizēm pārmaiņas ir grūti paredzamas. Šajā modulī tiks apskatītas tēmas par pārmaiņām ikdienas dzīvē; ilgtermiņa pārmaiņu pārvaldīšanu; palīdzību bērniem tikt galā ar pārmaiņām, lai novērstu aprūpes pārtraukšanu.

<p>5.1. Gatavība uzņemošās ģimenes lomai. <i>Izprast savu uzņemošās ģimenes lomu un sagatavoties izmaiņām, ko tā varētu ienest uzņemošo ģimeņu dzīvē, lai bērnam nebūtu jāpiedzīvo atkārtota šķiršanās trauma, ja uzņemošā ģimene saprot, ka nav šim statusam piemērota.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Sagatavo savu paplašināto ģimeni bērna ienākšanai ģimenē. 2) Nosauc, kādas izmaiņas ģimenes ikdienā varētu notikt pēc bērna ienākšanas (ģimenes sistēma, paradumi, ikdienas rutīna u.c.). 3) Apraksta, kā uzņemtie bērni var ietekmēt attiecības ģimenē (laulāto attiecības, attiecības starp vecākiem un bērniem un starp brāļiem un māsām). 4) Nosauc to, kādus izaicinošus jautājumus bērni un vecāki var saņemt no apkārtējiem un formulēt atbildes uz tiem. 5) Klasificē iespējamus riskus savai un ģimenes drošībai, un raksturo, kā šos riskus samazināt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādus savus paradumus Jūs esat gatavi mainīt bērna ienākšanas ģimenē dēļ? 2) Sniedziet divus piemērus situācijām, kurās Jūsu ģimene varētu tikt pakļauta riskam. 3) Ko Jūs varētu darīt, lai šos riskus samazinātu? 4) Kā bērna ienākšana ģimenē varētu ietekmēt Jūsu bioloģiskos bērnus? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kā esat mainījuši vai pielāgojuši mājas vidi un ikdienas rituālus pēc bērna ienākšanas ģimenē vai atbilstoši viņa vajadzībām? 2) Kāds atbalsts Jums ir nepieciešams saistībā ar juridiskajiem vai finanšu jautājumiem?
<p>5.2. Ilgu un pastāvīgu attiecību nozīme, plānošana <i>Pastāvīgums ir saiknes ar bērnam</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo pastāvīguma būtību un nozīmi bērna dzīvē. 2) Novērtē, ka katram bērnam ir nepieciešams izjust piederību 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ko nozīmē pastāvīguma jēdziens? 2) Ko pēc Jūsu domām bērnam nozīmē juridiska piederība ģimenei? 3) Miniet iemeslus, kāpēc bērniem, kas nonāk audžuģimenēs reizēm netiek 	

<p><i>svarīgiem cilvēkiem un nepārtrauktības izjūta par savu pagātņi, tagadni un nākotni.</i></p>	<p>ģimenei, juridisko un sociālo statusu, ko tā sniedz.</p> <p>3) Raksturo, ko bērnam nozīmē saikņu uzturēšana.</p>	<p>nodrošināts pastāvīgums. Ko var darīt, lai tas nenotiktu?</p> <p>4) Kā Jūs ievācat/glabājat informāciju par bērna iepriekšējiem aprūpētājiem (ja tādi ir bijuši)?</p> <p>5) Kādas vēl attiecības bērns uztur no iepriekšējo aprūpētāju laikiem?</p> <p>6) Kāds ir nākotnes aprūpes plāns Jūsu bērnam?</p>	
<p>5.3. Pārejas procesa nodrošināšana ģimenes maiņas gadījumā</p>	<p>1) Raksturo, kā plānots un saudzīgi realizēts pārejas process palīdz bērnam tikt galā ar sērām un zaudējumu un labāk izprast ārpusģimenes aprūpes procesu.</p> <p>2) Apraksta, kā sagatavoties bērna ienākšanai ģimenē, lai viņš justos gaidīts un drošībā (piem., ģimenes sagatavošana bērna uzņemšanai, sagaidīšanas rituāls, uzzināšana, kas bērnam patīk ir svarīgi u.c.).</p> <p>3) Novērtē komandas darba un sadarbības nozīmi pāreju procesā, zina savus pienākumus pārejas procesa laikā</p> <p>4) Izskaidro, kā veidot pārejas no vienas aprūpes vietas uz otru (atgriežoties savā ģimenē, vai aizejot uz adopciju vai citu</p>	<p>1) Kā bērns varētu justies pirmajā vakarā, ienākot Jūsu ģimenē? Kā Jūs varētu viņam palīdzēt justies droši?</p> <p>2) Vai Jūs gribētu iepazīties ar bērna iepriekšējiem aprūpētājiem? Kādu informāciju Jūs gribētu uzzināt? Kā tas varētu palīdzēt bērnam?</p> <p>3) Kuri cilvēki būtu pāreju organizēšanas komandā, bērnam pārejot uz adopciju? Kādi būtu Jūsu pienākumi šajā komandā?</p> <p>4) Kā Jūs varētu sagatavot un atbalstīt bērnu pārejas procesa laikā uz citu aprūpes vietu?</p>	<p>1) Cik bieži Jūsu bērns/-i ir pārcēlies/-ušies?</p> <p>2) Vai pārcelšanās process tika organizēts bērnam draudzīgā veidā? Kā pārcelšanos varēja padarīt bērnam draudzīgāku?</p>

	aprūpes formu) bērnam draudzīgā veidā.		
5.4.Jaunieša sagatavošana patstāvīgai dzīvei	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raksturo jaunieša pārejas procesu uz patstāvīgu dzīvi, nosauc, kāda informācija un prasmes jauniešiem ir nepieciešamas patstāvīgai dzīvei pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās. 2) Apraksta, kā strādāt ar jauniešiem, lai radītu viņu apziņu par savām stiprajām pusēm ceļā uz pieaugušā dzīvi. 3) Novērtē nepieciešamību pēc atbalsta, piederības sajūtas arī pēc pilngadības sasniegšanas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kādi ir galvenie uzdevumi, kas jauniešiem jāpaveic, lai veiksmīgi varētu doties patstāvīgajā dzīvē? 2) Kā Jūs viņu varētu atbalstīt šajā procesā? 3) Vai plānojat saglabāt kontaktu ar jauniešiem pēc tam, kad viņš sasniegs pilngadību un vairs nebūs Jūsu ģimenē? 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vai Jums ir informācija par to, kādu atbalstu Jūsu bērna pašvaldība sniegs jauniešiem, pārejot uz patstāvīgu dzīvi? 2) Kādas emocijas novērojat, kad jauniešiem runā par aiziešanu no Jūsu ģimenes patstāvīgā dzīvē? 3) Cik ciešu kontaktu plānojat uzturēt ar jauniešiem pēc tam, kad viņš sasniegs pilngadību un vairs nebūs Jūsu ģimenē?
6. Sevis pilnveidošana un pašpalīdzība			
<i>Mērķis – apzināties, cik svarīgi bērna aprūpē ir neaizmirst par paša aprūpētāja pašsajūtu un sevis pilnveidošanas iespējām, lai spētu nodrošināt kvalitatīvu aprūpi savā ģimenē pieņemtajam bērnam.</i>			
	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nosauc veidus, kā nodrošināt atbilstošu un regulāru pašaprūpi. 2) Raksturo un demonstrē dažas emocionālās regulācijas un relaksācijas metodes. 3) Identificē savas distresa reakcijas un novērtē, kad jāmeklē jauni veidi stresa pārvarēšanai. 4) Raksturo pieejamo atbalsta sistēmu un nosauc, kur vērsties pēc palīdzības. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pastāstiet, kādās situācijās nesenā pagātnē, Jūs kļūvāt satraukts, kas Jums palīdzēja noturēt emocionālu līdzsvaru? Ko izdarījāt nepareizi? 2) Kādas, apzinātas stresa mazināšanas metodes izmantojat savā ikdienā? 3) Kā Jūs zināsit, ka stresa līmenis ir pārāk augsts un Jums jāmeklē jauni veidi, kā to pārvarēt? 4) Kā Jūs rīkojāties nesenā situācijā, kad iestājās fizisks vai emocionāls nogurums? 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kādas apzinātas stresa mazināšanas metodes jūs izmantojat savā ikdienā? 2. Kā jūs zināsit, ka stresa līmenis ir pārāk augsts un jums jāmeklē jauni veidi, kā to pārvarēt? 3. Vai esat iesaistījies sava atbalsta centra organizētajā atbalsta grupā? Kā vērtējat atbalstu, ko saņemat šajā grupā?

	<p>5) Novērtē, cik vērtīgi ir sadarboties ar citām audžuģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem un iesaistīties audžuvecāku atbalsta grupās un citās kopīgās aktivitātēs.</p> <p>6) Novērtē supervīziju un sevis pilnveides nozīmi.</p> <p>7) Nosauc, kādas zināšanas un prasmes ir vēl nepieciešamas apgūt.</p>	<p>5) Kādi resursi vai atbalsta iespējas Jums ir pieejami? Vai plānojat iesaistīties uzņemošo ģimeņu atbalsta grupās?</p> <p>6) Kādas zināšanas Jums vēl būtu nepieciešamas, lai veiksmīgi pildītu savu audžuvecāka lomu?</p>	<p>4. Kopš bērna ienākšanas ģimenē, vai esat ievērojuši pārmaiņas dinamikā ar savu laulāto? Pārmaiņas attiecībās ar saviem bioloģiskajiem bērniem (citiem uzņemtajiem bērniem)?</p> <p>5. Kādas zināšanas un atbalsts Jums vēl būtu nepieciešamas, lai veiksmīgi pildītu bērna aizbildņa lomu?</p>
--	---	---	--

Atsevišķs tematiskais modulis aizbildņiem

Aizbildņiem kļūstot par galveno bērna aprūpētāju, izmainās lomas un attiecības ģimenē. Ir nepieciešams apgūt jaunas komunikācijas prasmes, kā likt jaunas robežas, kā komunicēt ar bērna vecākiem, risināt lojalitātes konfliktus, kā spēt regulēt savas emocijas un tikt galā ar jaunās lomas izaicinājumiem.

Šo moduli ieteicams pielāgot grupas vajadzībām, pagarinot vismaz uz 2 nodarbībām.

Mācību modulis: **atbalsts aizbildņiem**, mainoties ģimenes sistēmai

Sasniedzamais rezultāts

- Izpratne par to, kas palīdz uzturēt noturību (*resilience*), dzīvessparu un izturību.
- Zināšanas par to, kā izmainās ģimenes struktūra aizbildnības gadījumā – radnieks kļūst par galveno bērna aprūpes personu.
- Izpratne par lojalitātes konfliktu – kā bērnu un aizbildni ir ietekmējusi nošķiršana no bērna vecākiem. Lojalitātes maiņa par labu bērnam (bērna intereses pirmajā vietā).
- Pozitīvās un negatīvās izjūtas, kas saistās ar aizbildņa lomas uzņemšanos.
- Kā jūtas bērns, nonākot aizbildnībā, kā emocijas izpaužas bērna uzvedībā.
- Izpratne par to, cik svarīgi ir bērnam sniegt patiesu informāciju par saviem vecākiem, tomēr saglabājot takta izjūtu.
- Izpratne par to, ka audzināšana aizbildņa lomā atšķiras no vecāka lomas.
- Zināšanas par pārliecinošas (asertīvas) komunikācijas prasmēm, lai spētu nospraust jaunas robežas un uzrunāt izaicinošu uzvedību.

Prasmes īsumā

- Spēt nolikt bērnam robežas, kas rada drošības izjūtu.
- Tikt galā ar lojalitātes konfliktiem (bērns pirmajā vietā).
- Kā komunicēt par to ar bērnu, viņa vecākiem un citiem radniekiem.

Svarīgi!

- ★ Atsevišķajā modulī aizbildņiem nav nepieciešama sasniegtamā rezultāta novērtēšana ar jautājumiem, bet atbalsts un saruna par to, kā aizbildnis šīs tēmas atpazīst savā ģimenē. Ievērojot šo aspektu, atsevišķo moduli, veiksmīgi iespējams pārnest uz tematiskas atbalsta

grupas formātu, nodrošinot aizbildņiem nepieciešamo atbalstu, informāciju viņiem būtisku sociālpsiholoģisko jautājumu risināšanā.

- ★ Uzņemošo ģimeņu mācību programma (vidēji 50 stundu apjomā) uzskatāma par sākotnējo mācību programmu, nevis pamatprogrammu, kas pamatojams ar to, ka programma ietver ļoti plašu tēmu klāstu no dažādām jomām – pedagoģijas, psiholoģijas, juridiskās jomas. Uzsākot programmu, dalībniekiem netiek prasītas priekšzināšanas vai konkrēta akadēmiskā izglītība. Tas nozīmē, ka neskatoties uz vienotu programmas standartu, katram dalībniekam var būt savs progress, kas atkarīgs no iepriekšējās pieredzes un zināšanām, personības iezīmēm un kognitīvajām spējām.
- ★ Būtiski, ka programmas realizēšanā ietverti tādi elementi, kā mājas uzdevumi (pašrefleksijai, savas pieredzes apzināšanai, apzinātības praksei, emocionālās inteliģences veicināšanai, personības izaugsmei un papildu informācijas apguvei), atbilstoši katra dalībnieka nepieciešamībai un aktualitātei, kas veicami papildus mācību programmas 50 noteiktajām stundām.
- ★ Programmas apguvi nedrīkst sasteigt, nodarbības jāplāno vienmērīgi, 1-2 dienas nedēļā ar nedēļas intervālu, lai nodarbībās apgūtās jaunās zināšanas dalībnieks spētu apstrādāt un reflektēt, sasaistot ar savu personību un pieredzi.
- ★ Svarīgi turpināt kompetenču pilnveidošanu, apgūstot katram dalībniekam aktuālos pilnveides mācību moduļus.

Apkopojot būtiskās izmaiņas par izstrādāto uzņemošo ģimeņu standartu, secināms, ka tas strukturēts sešos moduļos, saglabājot kompetenču pieeju, bet apgūstamās kompetences izstrādātas detalizēti katram tematam. Visām uzņemošo ģimeņu formām mācību programmā ietverts modulis – pašpalīdzība un stresa menedžments, kas līdz šim tika īpaši izdalīts aizbildņu programmā. Atsevišķā modulī apkopotas tēmas par bērna drošību un aizsardzību, īpaši standartā akcentēta saikņu saglabāšana un uzturēšana ar bērna izcelsmes ģimeni un bērnam tuvām personām, kā svarīgs princips, lai nodrošinātu bērna veselīgu attīstību.

1.6. Priekšlikumi mācību formu izvēlei, procentuālajam sadalījumam

Mācīšanās tiešsaistē un klātienē: pētījumu analīze

Pēdējo gadu laikā tehnoloģiju straujā attīstība ir būtiski pārveidojusi izglītības sistēmu, arvien vairāk integrējot tajā tiešsaistes mācības iespējas. COVID-19 pandēmija vēl vairāk paātrināja šo procesu, piespiežot izglītības iestādes pāriet uz pilnībā attālinātu mācīšanos. Šī straujā pāreja aktualizēja jautājumu par to, kāds mācīšanās veids – tiešsaistes vai klātienē – ir efektīvāks un kā tos vislabāk apvienot. Šajā apkopojumā apskatīti vairāki pētījumi, kas analizē dažādus aspektus saistītus ar tiešsaistes un klātienē mācībām.

Veiktie pētījumi par mācīšanās efektivitāti tiešsaistē un klātienē sniedz vērtīgus atzinumus par abu mācīšanās formu priekšrocībām un izaicinājumiem.^{13 14 15}

Tiešsaistes mācības

- Priekšrocības: lielāka elastība, pieejamība un piekļuves paplašināšana, iespēja mācīties savā tempā.
- Izaicinājumi: var būt grūtāk uzturēt motivāciju, attīstīt sociālās prasmes un saņemt atgriezenisko saiti.

Klātienē mācības

- Priekšrocības: sociālās saites, labāka mijiedarbība ar pasniedzēju.
- Izaicinājumi: mazāka elastība, ierobežota pieejamība.

Kopumā pētījumos ir uzsvērts, ka gan tiešsaistes, gan klātienē mācības ir vērtīgas un var papildināt viena otru. Tiešsaistes mācības piedāvā lielāku elastību un pieejamību, savukārt klātienē mācības veicina sociālo mijiedarbību un praktisko iemaņu attīstību. Autori arī atzīmē, ka

¹³ Li, Z.; Hassan, N.C.; Jalil, H.A. (2023). The Effectiveness of Face-to-Face versus Online Delivery of Continuing Professional Development for Science Teachers: A Systematic Review. *Educ. Sci.*, 13, 1251. Pieejams: <https://doi.org/10.3390/educsci13121251>

¹⁴ Siddiqui, A. A., Zain Ul Abideen, M., Fatima, S., Talal Khan, M., Gillani, S. W., Alrefai, Z. A., Waqar Hussain, M., & Rathore, H. A. (2024). Students' Perception of Online Versus Face-to-Face Learning: What Do the Healthcare Teachers Have to Know?. *Cureus*, 16(2), e54217. Pieejams: <https://doi.org/10.7759/cureus.54217>

¹⁵ Chisadza, C., Clance, M., Mthembu, T., Nicholls, N., & Yitbarek, E. (2021). Online and face-to-face learning: Evidence from students' performance during the Covid-19 pandemic. *African Development Review / Revue Africaine de Développement*, 33, S114–S125. Pieejams: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1111/1467-8268.12520>

ir svarīgi izvēlēties atbilstošākās mācības metodes, ņemot vērā konkrētos mācību mērķus un mācību programmas dalībnieku vajadzības. Veiksmīga mācīšanās ir atkarīga no vairākiem savstarpēji saistītiem faktoriem, tostarp mācību satura, programmas dalībnieku individuālajām īpašībām (dalībnieku interese par mācību priekšmetu un spēja patstāvīgi organizēt savu mācību procesu ir būtiska veiksmīgai mācīšanai jebkurā vidē), digitālajām prasmēm, pedagogu vai programmas vadītāju kompetencēm (pedagogu kompetence pielāgot mācību materiālus un metodes dažādiem mācīšanās stiliem ir svarīga gan tiešsaistes, gan klātienēs vidē, kā arī spēja izmantot inovācijas tehnoloģijas, lai padarītu mācīšanos interesantāku un interaktīvāku), izmantotajām tehnoloģijām (piemēram, pietiekami ātrs interneta savienojums, kvalitatīvas ierīces un programmatūra ir būtiski veiksmīgai tiešsaistes mācīšanai).

Šajā projektā tiek analizēti pētījumi, kas novērtē tiešsaistes mācību efektivitāti neformālās izglītības kontekstā, īpaši pievēršoties audžuģimeņu un adoptētāju mācībām.¹⁶ Pētījumi uzsver, ka tiešsaistes mācības ir ne tikai iespējamas, bet arī efektīvas, lai nodrošinātu efektīvu mācību procesu šai mērķauditorijai. Piemēram, pētījumi liecina, ka pēc tiešsaistes mācībām dalībnieki jūtas pārliecinātāki par savām spējām un iegūst jaunas zināšanas par bērnu audzināšanu. Lai gan zināšanu pieaugums tiek vērtēts kā mērens, tas tomēr ir nozīmīgs, uzlabojot audžuģimeņu un adoptētāju spēju nodrošināt bērniem kvalitatīvu aprūpi. Dalībnieki parasti ir apmierināti ar tiešsaistes mācību kvalitāti, novērtējot to lietojamību, lietderību un apjomu. Tas liecina, ka tiešsaistes formāts ir piemērots, lai nodotu nepieciešamo informāciju un prasmes. Vēl viens būtiskākais resurss ir asinhronā tiešsaistes mācības¹⁷. Asinhronā tiešsaistes mācību forma ļauj paplašināt piekļuvi kvalitatīvām audžuģimeņu un adoptētāju apmācībām. Dalībnieki var mācīties savā tempā un vietā, kas ir īpaši svarīgi cilvēkiem ar dažādiem dzīves apstākļiem.

Pētījumi norāda, ka tiešsaistes mācības ir vērtīgs instruments audžuģimeņu un adoptētāju neformālajā izglītībā. Šis formāts ļauj nodrošināt elastīgas un pieejamas apmācības, kas veicina

¹⁶ Fowler, J., Day, A., Lin, H.-P., Tompkins, C., Vanderwill, L., & Cohick, S. (2023). National training and development curriculum: Does having access to online “Right-Time” training positively impact foster/adoptive parenting? *Children and Youth Services Review*, 155, 1–10. Pieejams: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107305>

¹⁷ **Asinhronā mācīšanās** (asynchronous learning) – Docētāja organizēta mācīšanās un mācīšana e-studiju platformā, kurā studējošajiem ir nodrošināts uzdevums izpildei, bet katrs to var veikt sev ērtā laikā un vietā, turklāt veltot uzdevumam tik daudz laika, cik vajadzīgs. Studējošie publicē veiktā darba rezultātus un docētājs nodrošina atgriezenisko saiti par izpildīto. Asinhronās mācīšanās ieguvums ir studējošo iespēja saskaņot mācīšanos ar citām dzīves jomām, jo mācīšanās nav piesaistīta konkrētam laikam vai vietai.

dalībnieku kompetenču un zināšanu pieaugumu. Tādējādi tiek uzlabota bērnu aprūpes kvalitāte un veicināta to labbūtība.^{7 18}

Kombinētās mācības, apvienojot gan tiešsaistes, gan klātienē elementus, bieži vien uzrāda labākus rezultātus nekā tikai viena no šīm metodēm.^{19 20} Lai maksimāli izmantotu abu mācīšanās veidu priekšrocības, ir svarīgi atrast līdzsvaru starp tām. Kombinētais mācību modelis, kas apvieno gan tiešsaistes, gan klātienē elementus, var būt efektīvs risinājums. Piemēram, Īrijas 2020. un 2021. gada standarta novērtējumos par uzņemošo ģimeņu mācību programmām (Foster Care Ireland) ir konstatēts, ka būtiska ir mācību kombinēšana.^{21 22} Papildus tradicionālajām mācību formām ieteicams plašāk izmantot tiešsaistes mācīšanās platformas. Tās ļautu sasniegt dalībniekus neatkarīgi no viņu atrašanās vietas un nodrošinātu lielāku elastību mācību procesā. Neformālā izglītības programma PRIDE (*Parent Resources for Information, Development and Education*) ir vēl viens piemērs tam, kā veiksmīgi apvienot klātienē un tiešsaistes mācības priekšrocības, nodrošinot daudzveidīgāku un efektīvāku mācību pieredzi.^{23 24}

Administratīvās un prakses priekšrocības

- Ir samazinājušās audžuģimeņu un adoptētāju izmaksas, braukāšanas nepieciešamība un laiks, kas jāpavada prom no mājām.
- Ir palielināts laiks, ko programmu vadītāji vai darbinieki velta individuālam atbalstam.
- Vecāki var mācīties savā tempā un laikā.

¹⁸ Pacifici, C., Delaney, R., White, L., Nelson, C., & Cummings, K. (2006). Web-based training for foster, adoptive, and kinship parents. *Children and Youth Services Review*, 28(11), 1329–1343. Pieejams: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.02.003> .

¹⁹ Lockey, A., Bland, A., Stephenson, J., Bray, J., & Astin, F. (2022). Blended Learning in Health Care Education: An Overview and Overarching Meta-analysis of Systematic Reviews. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 42(4), 256–264. Pieejams: <https://doi-org.db.rsu.lv/10.1097/CEH.0000000000000455> .

²⁰ **Jaukta tipa studijas, arī kombinētās studijas** – izglītības apguves forma, kurā studijas noteiktās proporcijās tiek īstenotas klātienē un attālināti (sinhroni vai asinhroni), piemēram, izmantojot e-studiju vidi. Docētājs, izstrādājot studiju kursu, pārdomāti un mērķtiecīgi izvēlas mācīšanās kontekstam un izvirzītajiem studiju rezultātiem atbilstošāko studiju formu (klātienē vai attālināti).

²¹ Health Information and Quality Authority. Monitoring Inspection Report - Non-statutory Foster Care Services under the Child Care Act 1991 (as amended) (2020). *Foster Care Ireland, OSV-0005713*. Pieejams: <https://www.lenus.ie/handle/10147/632072>

²² Health Information and Quality Authority. (2021). *4245 Private Foster Care*. Pieejams: https://www.lenus.ie/bitstream/handle/10147/635688/4245_Private%20Foster%20Care_13%20April%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²³ Nash, J. J., & Flynn, R. J. (2016). Foster and adoptive parent training: A process and outcome investigation of the preservice PRIDE program. *Children and Youth Services Review*, 67, 142–151. Pieejams: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.06.002>

²⁴ Christenson, B. L., & McMurtry, J. (2009). A longitudinal evaluation of the preservice training and retention of kinship and nonkinship foster/adoptive families one and a half years after training. *Child welfare*, 88(4), 5–22

- Iegūta padziļināta pamatmācība, neaizņemot klātienē tikšanās laiku.
- Mācību procesā tiek pielietotas dažādas efektīvas metodes, tostarp interaktīvo tehnoloģiju izmantošana piemēru demonstrēšanai.
- Palielinātas mācību iespējas darbiniekiem.
- Stiprināta informēta lēmumu pieņemšana par topošās audzūģimenes spēju, resursiem un vēlmi būt komandas locekļiem bērnu aprūpē.

Galvenie secinājumi par tiešsaistes un klātienē mācībām, balstoties uz sniegto informāciju

1) Neviens mācību veids nav universāli labāks.

Gan tiešsaistes, gan klātienē mācībām ir savas stiprās puses – tiešsaistes mācības piedāvā lielāku elastību un pieejamību, savukārt klātienē mācības veicina sociālo mijiedarbību un praktisko iemaņu attīstību. Efektīvākā mācīšanās ir atkarīga no konteksta. Izvēloties mācīšanās metodi, ir jāņem vērā mācību mērķi, mācību programmas dalībnieku vajadzības un individuālās īpašības.

2) Kombinētās mācības ir daudzsolģs risinājums.

Apvienojot tiešsaistes un klātienē elementus, var sasniegt labākus rezultātus – šāda pieeja ļauj apvienot abu mācīšanās veidu priekšrocības. Līdzsvars ir atslēģa – svarīgi ir atrast pareizo līdzsvaru starp tiešsaistes un klātienē aktivitātēm, lai maksimāli izmantotu katras metodes potenciālu.

3) Tehnoloģijas un pedagogu kompetences ir būtiski faktori.

Tehnoloģijas – pietiekami ātrs interneta savienojums, kvalitatīvas ierģces un programmatūra – ir būtiski aspekti veiksmģgai tiešsaistes mācģšanai.

Pedagogu kompetences – spēģa pielģģgot mācģbu materiālus un metodes dažādiem mācģšanās stiliem un prasme izmantot inovatģvas tehnoloģģjas ir svarģģa gan tiešsaistes, gan klātienē vidē.

Klātienē un attālināto mācģbu apvienģšana

Svarģģi atrast līdzsvaru starp attālinātajām un klātienē mācģbām, lai maksimāli izmantotu katras mācģbu metodes stiprģs puses. Lai reģģonos ar mazģku iedģģvotģģju blģģvumu uzlabotu mācģbu pieejamģbu un efektivitģģti, ieteicams apvienot klātienē un attālinģģtģs mācģbas. Klātienē ieteicams ģstenot praktiskģs nodarbģbas, lomu spēģles un grupu diskusģjas, kas veicina dziģģģku izpratni un komunikģģcijas prasmes, savukģģrt teorģģtģsko materiģģlu piedģģvģt apģģt attģģlinģģti (ģan sinhronģ, ĝan asinhronģ). Ārģvalstu programmu pieredzes pģģtģģģumos netģģk definģģta klātienē un attģģlinģģto mācģbu

proporcija, bet mācību formas izvēle sasaistīta ar programmās apgūstamo kompetenču saturu, noteiktajām mācību metodēm, potenciālo dalībnieku un programmu realizētāju administratīvajiem resursiem. Būtiski, lai konkrētajā programmā ir aprakstīta un pamatota mācību formas izvēle, kā arī programmas realizētāju spēja kvalitatīvi īstenot visas programmā aprakstītās mācību formas.

Balstoties uz Latvijas līdzšinējo praksi un speciālistu atziņām, ņemot vērā atšķirīgos viedokļus un pieredzes, ieteicamā mācību formu proporcija Latvijā varētu būt 50% klātienē un 50% attālināti (sinhronās un asinhronās mācības).

2. Prasības mācību programmas saturam specializētajām audžuģimenēm²⁵

Ar mērķi pārskatīt prasības mācību programmu saturam specializētajām audžuģimenēm veiktas piecas padziļinātas intervijas. Četras no tām bija ar Atbalsta centru darbiniekiem – Nodibinājuma “Sociālā atbalsta un izglītības fonds” (turpmāk – SAIF) struktūrvienība Vidzemes ģimeņu atbalsta centrs "Smiltene" vadītāju Auriku Zīveri, SAIF struktūrvienība Latgales ģimeņu atbalsta centrs “Daugavpils” vadītāju Inesi Upi, Atbalsta centrs “Terēze” sociālo darbinieci un Profesionālo audžuģimeņu apvienības “Terēze” vadītāju Āriju Martukāni un Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "TILTS” sociālo darbinieci Vēsmu Sandbergu. Padziļināta intervija tikai veikta arī ar Agnesi Igauni, kura ir atbildīga par SOS bērnu ciematu projektu “Individuālā sociālās rehabilitācijas programmu ar izmitināšanu bērniem ar uzvedības traucējumiem” (turpmāk – eksperti), kā arī iepazīstoties ar SOS Bērnu ciemata asociācijas veikto pētījumu 2023.gadā “Ārpusģimenes sistēmas pilnveides iespējas” un Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "TILTS” pēc Labklājības ministrijas pasūtījuma izstrādāto darbu “Kritēriji bērna ievietošanai specializētā audžuģimenē bērniem ar uzvedības un/vai atkarību traucējumiem, skaidrojošais materiāls, veidlapas un nepieciešamie papildus pasākumi jaunās specializācijas ieviešanai”. Tika veikta arī fokusgrupas pārrunas ar esošām specializētām audžuģimenēm, kā arī normatīvo aktu analīze.

Vispārējā situācija

Aktīvu specializēto audžuģimeņu apmācību veic trīs Atbalsta centri (2024. gadā mācības realizējuši divi Atbalsta centri – SAIF struktūrvienība Latgales ģimeņu atbalsta centrs “Daugavpils” un Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "TILTS”).

Kopumā 2023. gadā apmācīta 41 specializētā audžuģimene, bet 2024. gadā (līdz 01.09.2024) 18 specializētās audžuģimenes. Mācību izmaksas ir pietiekami lielas, lai mācību organizēšana būtu neiespējama mazākiem Atbalsta centriem, tāpēc mācību grupās tiek apvienotas potenciālās specializētās audžuģimenes no vairākiem Atbalsta centriem.

²⁵ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 “Audžuģimenes noteikumi” 4. pielikums.

2.1. Esošās mācību programmas specializētajām audžuģimenēm

Normatīvais regulējums nosaka, ka specializēto audžuģimeņu mācību mērķis ir “sniegt profesionālas zināšanas un prasmes, kas audžuvecākiem nepieciešamas efektīvai bērna aprūpes un audzināšanas pienākumu veikšanai attiecīgajā specializācijā”.²⁶

Pašreizējā prakse un prasības specializētajām audžuģimenēm veido situāciju, ka topošās specializētās audžuģimenes Atbalsta centriem ir labi zināmas un tāpēc mācību procesā nav nepieciešams ģimeni papildus iepazīt. Lai gan SAIF struktūrvienība Vidzemes ģimeņu atbalsta centrs "Smiltene" vadītāja Aurika Zīvere intervijā norādīja, ka priekšroku dod klātienes mācībām visiem topošiem statusiem, tomēr pārējie aptaujātie speciālisti norādīja, ka specializēto audžuģimeņu mācības piemērotāk ir rīkot **attālināti**. Šo izvēli Atbalsta centri pamato ne tikai ar to, ka ģimenes jau ir zināmas, bet arī ar to, ka tādā veidā ir iespējams efektīvāk izmantot mācībām pieejamo visai ierobežoto finanšu apjomu, kā arī grupā iespējams pulcināt potenciālās specializētās audžuģimenes no dažādiem Latvijas reģioniem. Specializēto audžuģimeņu fokusgrupā domas dalījās par piemērotāko veidu mācību norisei.

Vērtējot specializēto audžuģimeņu sākotnējo **mācību apjomu**, kas pašlaik ir noteikts 24 akadēmisko stundu apjomā, Atbalsta centru speciālisti uzsver, ka galvenais faktors, lai specializētā audžuģimene varētu veiksmīgi veikt savus pienākumus, ir tai nodrošinātais atbalsts un pieejamie pakalpojumi gan ģimenei, gan ievietotam bērnam. Lielākā vajadzība ir nevis vispārēju zināšanu trūkums sākumā, bet gan atbalsts konkrētu specifisku bērna vajadzību nodrošināšanu, kur kritiski svarīgs ir Atbalsta centra sociālā darbinieka darbs, kas palīdz specializētajai audžuģimenei apzināt bērna vajadzības un pieejamos resursus šo vajadzību nodrošināšanā. Arī specializētās audžuģimenes apstiprina, ka mācību apjoms ir pietiekams, bet problēmas rada nevis nezināšana, bet gan konkrēta atbalsta vai speciālista nepieejamība

Tāpat tika norādīts, ka mācībās specializētās audžuģimenes augstu vērtē konkrētās audžuģimenes situāciju pārrunāšanu, jo daudzos gadījumos audžuģimenēs jau uzturas bērns ar funkcionāliem traucējumiem vai ģimenei ir jau pieredze uzņemt bērnu, kas ir krīzes situācijā.

²⁶Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi". <https://likumi.lv/ta/id/300005>

Secināms, ka 24 akadēmiskās stundas ir pietiekams apjoms sākotnējām mācībām specializācijā krīzes audžuģimenei vai audžuģimenei, kas uzņems bērnus ar funkcionāliem traucējumiem, bet tai pat laikā norādāms ne tikai uz nepietiekamo pieejamo atbalstu specializētām audžuģimenēm, bet arī nepietiekamo finansiālo atbalstu, jo specializēto audžuģimeņu atlīdzība nav mainīta kopš 2018. gada. Arī Atbalsta centru sociālā darbinieka slodze ir nesamērīgi liela, kas noved pie nepietiekama atbalsta specializētajai audžuģimenei, īpaši krīzes situācijās.

2.2. Jaunā mācību programma specializētajai audžuģimenei bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām

Jau vairākus gadus tiek diskutēts par jaunas audžuģimenes specializācijas ieviešanu bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām. Labklājības ministrija 2023. gada novembrī pasūtīja izstrādāt algoritmu, saskaņā ar kura kritērijiem būtu iespējams kvalitatīvi definēt mērķgrupu, proti, bez vecāku gādības palikušos bērnus ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām. Pasūtījuma ietvaros tika izstrādāts pirmreizējs priekšlikums mācību programmai audžuģimenēm specializācijā bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarību problēmām.

Jaunās audžuģimenes specializācijas bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarību problēmām mācību programma ir pieejama Ministru kabineta noteikumu grozījumu projektā Tiesisko aktu portālā <https://vktap.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/f49cc366-77be-4922-b788-4508138ffc88>.

Pie konkrētā piedāvājuma jau ir strādājuši vairāki aptaujātie jomas speciālisti un intervijās netika minētas jaunas satura **tēmas**, kas vēl būtu jāiekļauj sākotnējās mācībās bez jau minētajām vai kādas citas prasības mācībām, kas nebūtu minētajos dokumentos.

Diskusijas raisīja mācību **ilgums**, jo vairāki speciālisti norādīja, ka šai specializācijai mācības vajadzētu noteikt ilgākas – vismaz 32 akadēmisko stundu apjomā. Tomēr vairākkārt izskanēja uzskats, ka ne ar kādu palielināto mācību apjomu nebūs pietiekami, ja netiks atrisināts specializētās audžuģimenes atbalsta trūkums, kļūstot par specializēto audžuģimeni, īpaši šādā sarežģītā specializācijā kā bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarību problēmām. Nekāds mācību stundu apjoms nespēs nodrošināt specializētajai audžuģimenei tādas kompetences, kādas piemīt narkologiem vai psihologiem, tāpēc šādu speciālistu pieejamība ārpus valsts rindas vai cita veida risinājums tūlītējai speciālistu pieejamībai ir daudz svarīgāks faktors par mācību ilgumu. Izskanēja pat ierosinājums šādu specializāciju nerealizēt līdz netiek nodrošināta tāda specializētās

audžuģimenes atlīdzība, kas ļautu specializētajai audžuģimenei nestrādāt citu algotu darbu, kamēr tā pilda specializētās audžuģimenes pienākums. Kā arī pirms netiek nodrošināts tāds Atbalsta centra sociālā darbinieka noslogojums, kas paredz, ka sociālajam darbiniekam, kas strādā ar šīs specializācijas audžuģimenēm, nedrīkst būt vairāk kā piecas specializētās audžuģimenes ar šo specializāciju viņa aprūpē un tas veido pilnu sociālā darbinieka slodzi.

Tika veikta arī padziļināta intervija ar Agnesi Igauni, kura ir atbildīga par SOS bērnu ciematu projektu “Individuālā sociālās rehabilitācijas programmu ar izmitināšanu bērniem ar uzvedības traucējumiem”. Programmā ir bērni, kas ir arī mērķgrupa jaunās specializācijas audžuģimenēm, tāpēc vēlējāties noskaidrot par pieredzi un ko varam jau mācīties no tās, ieviešot jauno audžuģimeņu specializāciju. Agnese Igaune norādīja, ka projektā uz vienu sociālo darbinieku ir tikai divi audzinātāji, kas rūpējas par bērnu ar uzvedības traucējumiem vai atkarību problēmām (visiem projekta jauniešiem ir abas problēmas). Speciāliste arī norādīja, ka projektā vispār neparedz sākotnējās specifiskās apmācības. Agnese Igaune norāda, ka tas ir iespējams tikai tāpēc, ka ir pieejams ļoti kvalitatīvs un regulārs atbalsts aprūpētājam, kas ikdienā var saņemt sociālā darbinieka atbalstu t.sk. izglīto par aktuālo vajadzību vai problemātiku un nepieciešamības gadījumā, programmas vietā, konsultācijas sniedz speciālists (narkologs, psihiatrs), kuri izglīto arī audzinātāju.

Tas liek secināt jau iepriekš minēto – ļoti svarīgs faktors veiksmīgas specializētās audžuģimenes darbībā ir nevis sākotnējās mācības, bet **pietiekams un kvalitatīvs atbalsts, sākot pildīt** specializētās audžuģimenes bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarību problēmām **pienākumus**.

Otrs ne mazāk svarīgs faktors veiksmīgai specializētās audžuģimenes darbībai ir **bērnu vajadzību pilnvērtīga apzināšana** un ieviešana tādā specializētā audžuģimenē, kura šīs vajadzības būs spējīga apmierināt. Jau minētajā Labklājības ministrijas 2023. gada novembra pasūtījumā ir ne tikai aprakstīts šī soļa svarīgums, bet doti arī konkrēti rīki tā realizēšanai.

Labklājības ministrija pasūtījumā par algoritma izstrādi saskaņā, ar kura kritērijiem, būtu iespējams kvalitatīvi definēt bez vecāku gādības palikušos bērnus ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām, tika secināts, ka šajā specializācijā var tikt uzņemts tikai viens bērns, kuram ir uzvedības traucējumi vai atkarību problēmas. Arī speciālistu aptaujas apstiprināja, ka šajā specializācijā ir jābūt individuālai pieejai konkrētam bērnam, tāpēc normatīvajā regulējumā jāparedz bērnu skaita ierobežojums audžuģimenē, kas specializējusies šajā specializācijā.

2.3. Secinājumi un rekomendācijas

- Esošās mācību programmas specializētām audžuģimenēm ir atbilstošas gan satura, gan ilguma ziņā.
- Mācību formāts specializētajām audžuģimenēm var tikt saglabāts pēc Atbalsta centra izvēles (klātienē, attālināti vai kombinēti), jo Atbalsta centriem tās jau ir labi zināmas un šo mācību mērķis nav iepazīt ģimenes, bet gan sniegt konkrētu informāciju, sagatavojot jaunajai specializācijai.
- Specializācijā bērniem ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām, speciālistu ieskatā, mācībām būtu jābūt vismaz 32 akadēmiskās stundas. Tomēr **šajā specializācijā izšķirošs faktors veiksmīgai audžuģimenes darbībai būs ne tik daudz sākotnējo mācību apjoms un saturs, kā pieejamais speciālistu komandas regulārs atbalsts, speciālistu tūlītēja pieejamība un atelpas pakalpojums.** Pietiekama atbalsta nodrošināšanai nepieciešams samazināt specializēto audžuģimeņu skaitu (šajā specializācijā) vienai sociālā darbinieka slodzei un palielināt finansējumu audžuģimeņu grozā, lai nodrošinātu intensīvu komandas darbu (sociālais darbinieks, mentors, ārsts, bērnu psihiatrs – narkologs), kā arī papildus pakalpojumus, piemēram, atbalsts mācībās, psihologs.
- Veiksmīgas savietošanas pamatā ir pilnvērtīga bērna vajadzību apzināšana un specializētās audžuģimenes kapacitātes novērtēšana konkrētā bērna vajadzību apmierināšanā.
- Specializēto audžuģimeņu atlīdzība nav pārskatīta kopš to izveides 2018. gadā. Īpaši jaunās specializācijas kontekstā, nepieciešams pārskatīt atlīdzības palielināšanu vismaz par 50%.
- Papildus norādāms, ka nepieciešams pārskatīt situācijas, kad specializētā krīzes audžuģimenē bērns uzturas līdz pat 12 mēnešiem. Šāda ilgstoša uzturēšanās ģimenē vairs nevar tikt traktēta kā krīze un nav bērna interesēs tik ilgi uzturēties specializētā krīzes audžuģimenē (ja vien nav skaidrs, ka bērns paliks krīzes audžuģimenē jau kā parastā audžuģimenē, un arī šādā gadījumā nav pamata bērnam palikt ilgstoši krīzes audžuģimenes bērna statusā). Līdz ar to būtu nepieciešama papildus diskusija ar jomas speciālistiem par ierosinājumu veikt izmaiņas normatīvajā regulējumā, paredzot, ka bērna uzturēšanos krīzes audžuģimenē bāriņtiesa var pagarināt, bet ne ilgāk par 3 mēnešiem.
- Papildus norādām, ka nepieciešams pārskatīt normatīvo regulējumu, kas ļauj bāriņtiesai jau esošai specializētai audžuģimenei piešķirt citu specializāciju bez sākotnējo mācību

apguves jaunajā specializācijā²⁷. Darba grupas ieskatā šāda situācija nebūtu pieļaujama, jo katrai specializācijai nepieciešamas specifiskas zināšanas un prasmes, tāpēc aicinām veikt jomas speciālistu diskusiju par to, vai šāds punkts nebūtu dzēšams.

- Rekomendējam pārskatīt normatīvajā regulējumā iekļauto prasību, kas paredz trīs gadu pieredzi kā audžuģimenei, lai varētu iegūt specializētās audžuģimenes statusu. Šāda kārtība neveicina specializēto audžuģimeņu veidošanos. Pašreizējos apstākļos trīs gadu laikā audžuģimenes jau ir uzņēmušas bērnus, un līdz ar to liela daļa audžuģimeņu izsmēlušas savu kapacitāti kļūt par specializētajām audžuģimenēm.
- Rekomendējam iegūt datus par to, cik bērniem, kuri pašlaik uzturas audžuģimenēs, ir ārsta-psihiatra noteiktas uzvedības un/vai atkarību diagnozes, un ņemt vērā iegūto informāciju, plānojot jaunās audžuģimeņu specializācijas uzsākšanu.

²⁷ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi" 49. punkts

3. Aizbildņu mācību programmas metodikas pilnveidošana attiecībā uz zināšanu novērtējuma saturu, kas iesniedzams bāriņtiesā

Aizbildņu mācību programmas zināšanu novērtējuma satura izstrāde balstīta uz normatīvo dokumentu²⁸, metodika "Par aizbildņu mācību programmu"²⁹ izvērtēšanu, veiktām padziļinātām intervijām un sarunām ar Ārpusģimenes atbalsta centra "Dzeguzēns" sociālo darbinieci Gundegu Filatovu, Ģimeņu un bērnu attīstības centra "Brīnumiņš" vadītāju Ilzi Pečuli, Kristīgās alianses bāreņiem atbalsta centra "Tilts" vadītāju Kasparu Prūsi, Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas SOS Ģimeņu atbalsta centra "AIRI vecākiem" vadītāju Sanitu Strazdiņu, Biedrības "Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija" uzņemošo ģimeņu mācību programmu koordinatori Inesi Feceri-Antipinu, Atbalsta centra "Terēze" sociālo darbinieci un Profesionālo audžuģimeņu apvienības "Terēze" vadītāju Āriju Martukāni, Kurzemes ģimeņu atbalsta centra "Liepāja" vadītāju Gunu Krēgeri-Medni un Pētījumu.

3.1. Normatīvais regulējums

Normatīvai regulējums paredz, ka Atbalsta centrs, atbilstoši Centra saskaņotajai programmai, nodrošina mācības aizbildņiem. Mācību programmas mērķis ir stiprināt aizbildņa zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas aizbildnībā esoša bērna aprūpei un audzināšanai.

Normatīvajā regulējumā mācību programmas saskaņošanas process ar Centru nav detalizēts – nav norādīta ne obligāti iesniedzamā informācija par mācību programmu, nedz arī programmas saskaņošanas kritēriji, kas paver iespējas dažāda un atšķirīga mācību programmu īstenošanai.

Saskaņā ar normatīvo regulējumu, aizbildņiem paredzētas 56 stundu garas apmācības.

Aizbildņi, kas iecelti par aizbildni bērnam vai atzīti par atbilstošu aizbildņa pienākumu pildīšanai pēc 2023. gada 1. aprīļa, mācību programmu apgūst sešu mēnešu laikā pēc bāriņtiesas lēmuma, savukārt personas, kas ieceltas par aizbildni vai atzītas par atbilstošām aizbildņa pienākumu pildīšanai līdz 2023. gada 31. martam, programmu apgūst, ja aizbildnis izteicis šādu

²⁸ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi". <https://likumi.lv/ta/id/299998>.

²⁹ Bērnu aizsardzības centrs. (2023). *Par aizbildņu mācību programmu*. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/par-aizbildnu-macibu-programmu>.

vēlmi vai bāriņtiesa, izvērtējot aizbildņa rīcību bērna personisko un mantisko tiesību un interešu nodrošināšanā, ir konstatējusi šādu nepieciešamību.

3.2. Grūtības saistībā ar normatīvo regulējumu

Normatīvais regulējums nosaka, ka mācību apmeklējums aizbildņiem ir obligāts, tomēr praksē obligātās prasības piemērošana mācību apguvei ir nosacīti īstenojama³⁰. Mācības apgūst ne tikai aizbildņi, kuru aprūpē ir ievietots radu bērns, bet arī personas, kuras nav radinieki bērnam un kuriem ar bērnu līdz šim nav bijusi saskarsme.

Normatīvais regulējums visām adoptētāju, audžuģimeņu un aizbildņu mācību programmām kā mācību programmas apguves kvalitātes novērtējumu paredz daudzpakāpju novērtēšanu, kas ietver sekojošus soļus: katra mācību dalībnieka pašvērtējumu; lektora un mentora atgriezenisko saiti – novērtējumu, kas iesniedzams bāriņtiesā; grupas atgriezenisko saiti; vismaz 90% apmeklējumu un dalību grupas darbā³¹. Noteikts, ka atbalsta centrs sagatavo un iesniedz bāriņtiesā “lektora un mentora atgriezenisko saiti – novērtējumu”, bet metodiskajos ieteikumos saistībā ar šo novērtējumu nav konkrētas un skaidras prasības, tikai norāde, ka izvērtējums veicams “par katra aizbildņa iegūtajām zināšanām mācību procesa ietvaros”. Arī Pētījumā, attiecībā uz novērtējuma saturu metodiskajos ieteikumos nav izvirzītas konkrētas prasības, Labklājības ministrijas metodiskajā materiālā ir norāde uz normatīvā akta anotāciju, kurā nav informācijas par novērtējuma saturu. Tādējādi praksē katrs Atbalsta centrs iesniedz bāriņtiesā atšķirīgu dokumentu ar atšķirīgu saturu, veidotu pēc atšķirīgiem kritērijiem.

Kopīgas metodoloģijas trūkums attiecībā uz “lektora un mentora atgriezenisko saiti – novērtējumu, kas iesniedzams bāriņtiesā” liek secināt, ka jauni un detalizēti metodiskie norādījumi šāda novērtējuma saturam un aizpildīšanai ļautu sadrumstalotajā aizbildņu novērtēšanas jomā ieviest skaidrus, noteiktus un vienādus noteikumus visiem Atbalsta centriem un bāriņtiesas saņemtu vienotu informāciju, par aizbildņu iegūtajām zināšanām un apgūtajām kompetencēm.

³⁰ Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija. (2023). *Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveides iespējas*.

³¹ Ministru kabineta 2023. gada 28. marta noteikumi Nr. 147 "Noteikumi par aizbildņu mācību programmu". <https://likumi.lv/ta/id/340628>.

3.3. Radniecīgo aizbildņu specifika un mācību mērķis

Pirms aplūkojam jautājumu par aizbildņu novērtēšanu pēc mācību programmas apgūšanas, ir jāpiemin divas ļoti svarīgas pazīmes, kas aizbildņu grupu atšķir no adoptētājiem un audžuģimenēm. Pirmkārt, lielākā daļa aizbildņu tiek iecelti par aprūpētājiem radnieku bērnam vai bērnam no paplašinātās ģimenes sistēmas. 2022. gadā 79% jeb 2294 no visiem aizbildņiem bija bērna radnieki, galvenokārt vecvecāki.³² Otrkārt, uz mācībām aizbildņi ierodas jau tad, kad bērns ir ievietots aizbildņa ģimenē un aizbildnis par viņu rūpējas. Faktiski – aizbildņi uzsāk mācības tad, kad viņu izvērtēšanas process ir noslēdzies un bērns ir ievietots ģimenē.

Pēdējo gadu laikā pieaudzis to aizbildņu skaits, kuri uz aizbildņa statusu pretendē tad, kad konkrēts bērns vēl viņu ģimenē nav ievietots, un bāriņtiesa tikai vērtē personas atbilstību aizbildņa statusam. Tādējādi šādu aizbildņu vērtēšanas process būtu pielīdzināms adoptētāju un audžuģimeņu vērtēšanas procesam. Par šīs mērķgrupas mācību programmas pielīdzināšanu potenciālo audžuģimeņu, adoptētāju programmai, izklāstīts šī darba 1.nodaļā [“Uzņemšo ģimeņu pamatprogrammas standarta izstrāde”](#).

Ņemot vērā faktu, ka radniecīgā aizbildņa ģimenē bērns jau ir ievietots, formulējums normatīvajā regulējumā, tai skaitā metodikā “Par aizbildņu mācību programmu”, ka “apliecību par mācību programmas apguvi saņem aizbildnis, kurš ieguvis pozitīvu novērtējumu”, būtu koriģējams. Tas ir ieteicams, lai mācību programmas neapgūšana vai negatīvs vērtējums par dalību mācībās nekļūtu par sodīšanas instrumentu un teorētisku iemeslu bērna pārvietošanai vai izņemšanai no radniecīgā aizbildņa ģimenes, jo mācību mērķis ir formulēts – “sniegt aizbildņiem padziļinātāku izpratni par aizbildnībā esošo bērnu vajadzībām, uz bērna vajadzībām vērstu aprūpes nodrošināšanu, kā arī veicināt to, ka aizbildņi sekmīgāk spēj realizēt bērna tiesību un interešu pārstāvību laika periodā, kamēr bērns atrodas ārpusģimenes aprūpē, kā arī sniegt atbalstu aizbildņiem ārpusģimenes aprūpē esošā bērna sagatavošanai patstāvīgai dzīvei pēc pilngadības sasniegšanas” (metodikā “Par aizbildņu mācību programmu” aprakstītais mācību mērķis).³³

Darba grupa ierosina, ka normatīvajā regulējumā, tai skaitā metodikā, būtu precizējams, ka apliecību par mācību programmas apguvi saņem radniecīgais aizbildnis, kurš izpildījis noteiktus

³² Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija. (2023). *Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveides iespējas*.

³³ Bērnu aizsardzības centrs. (2023). *Par aizbildņu mācību programmu*. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/par-aizbildnu-macibu-programmu>.

uzdevumus saistībā ar mācību programmas apguvi (apmeklējis vismaz 90% no nodarbībām, veicis pašvērtējumu un sarunu ar programmas vadītāju) nevis ieguvis “pozitīvu novērtējumu”.

Radniecīgā aizbildņa vērtēšanai pēc mācībām būtu jābūt mācību mērķi noteiktajam fokusam – uz atbalsta sniegšanu aizbildnim (un viņa aprūpē esošajam bērnam), nevis uz to, vai situācija aizbildnības sakarā ir maināma, proti, vai aizbildņa novērtējums ir pozitīvs vai negatīvs.

Tādējādi novērtējums pēc mācībām ir saistāms ar radniecīgam aizbildnim nepieciešamo atbalstu (atbalsta līmeni, tā intensitāti), lai aizbildnis varētu turpināt pildīt aizbildņa funkciju. Radniecīgā aizbildņa novērtējumam jāklūst par rīku, ar kuru strukturētā veidā varētu konstatēt, kurās jomās atbalsts nepieciešams, lai turpmāk varētu sniegt atbalstu aizbildnim vai uzsāktu sadarbību ar aizbildni resursu piesaistīšanā.

Precizējot mācību novērtējuma mērķi – lai radniecīgo aizbildņu novērtējums kļūtu un kalpotu par aizbildņiem nepieciešamā atbalsta diagnosticēšanas rīku – attiecīgi arī ir precizējams metodoloģijā šobrīd iekļautais nosacījums, ka “pēc tam, kad persona apgūvusi mācību programmu, atbalsta centram bāriņtiesā jāiesniedz izvērtējums par katra aizbildņa iegūtajām zināšanām mācību procesa ietvaros”. Zināšanu novērtējums jāskata aizbildnim nepieciešamā atbalsta diagnostikas ziņā, tātad jānosaka zināšanu un prasmju jeb kompetenču novērtējums.

Kompetenču apgūšanas procesā liela uzmanība tiek veltīta apzināšanās procesam un izpratnei par iegūto zināšanu pielietošanu, tādēļ aizbildņu novērtējuma procesā nav nepieciešams pārbaudes darbs kā atsevišķs zināšanu diagnostikas rīks, bet drīzāk, atceroties aizbildņu mācību sākotnējo mērķi, efektīvs būtu tādu darbību kopums, kas var palīdzēt izvērtēt aizbildnim nepieciešamā atbalsta jomas, intensitāti un veidus.

Veicot radniecīgā aizbildņa kompetenču izvērtējumu, un, apskatot šobrīd metodoloģijā iekļautos rīkus – pašvērtējuma formu un mācību vadītāju (lektora un mentora) atgriezenisko saiti-novērtējumu – esošo novērtējumu var precizēt un papildināt ar rekomendācijām par nepieciešamo atbalstu aizbildnim. Proti, īstenojot kompetenču novērtējumu, aprakstot, vai konkrētā kompetence ir apgūta, kādas kompetences uzlabojamas, kas vēl jāapgūst, var tikt izveidots vai pilnveidots novērtēšanas instruments, kas var palīdzēt rekomendāciju tapšanā. Kompetenču izvērtēšanas process varētu kļūt par pamatu strukturētu rekomendāciju izveidei atbilstošās kompetenču jomās.

Īstenojot aizbildņa kompetenču novērtējumu pēc mācību programmas apgūšanas, ja tajā ir iesaistīti ne tikai mācību vadītāji, bet arī Atbalsta centra darbinieki, var veidot turpmāko aizbildņa

sadarbību ar Atbalsta centra sociālo darbinieku, kurš var palīdzēt turpmākajā ceļā atbalsta piesaistīšanā aizbildnim.

3.4. Aizbildņu novērtēšanas uzlabošana

Saistībā ar aizbildņu novērtēšanu pēc mācību programmas apgūšanas ārpusģimenes aprūpes sistēmā ir vairāki ierosinājumi, piemēram, ieteikumi aizbildņa novērtēšanai pēc mācību programmas apgūšanas ir skaidroti tālāk.

- 1) Ne-radniecīgo aizbildņu mācības un izvērtēšanu pielīdzināt audžuģimeņu mācību programmai un izvērtēšanai.
- 2) Vienkāršot novērtējuma sistēmu, balstot to kompetenču apgūvē.
- 3) Ieviest skaidrāku vērtēšanas sistēmu, kur iegūtais vērtējums ļauj saprast, kā šis vērtējums ietekmē statusa ieguvēja nākotni (piemēram, ja novērtējums kādā kompetencē ir nepietiekams, paredzēt, ka nepieciešams iziet papildu mācības šīs kompetences apgūvē).
- 4) Lai arī daudzu aizbildņu ģimenēs bērns jau ir ievietots, paredzēt skaidru mehānismu, kas notiek, ja mācību saturs netiek apgūts vai tiek apgūts daļēji vai apmierinoši – mācību neiziešana vai nepietiekama apgūšana nevar kļūt par soda mehānismu aizbildņiem, kā rezultātā tiek teorētiski pieļauta iespēja, ka bērns šādā gadījumā varētu no ģimenes tikt izņemts.

Darba izstrādes ietvaros organizētajās padziļinātajās intervijās ar jomas speciālistiem iegūti sekojoši ieteikumi aizbildņu novērtēšanas uzlabošanai:

- 1) Detalizēti un atšķirīgi izstrādāt aizbildņu kompetenču novērtēšanu atsevišķām aizbildņu grupām:
 - a) aizbildņiem – radniekiem;
 - b) ne-radniecīgiem aizbildņiem.
- 2) Atstāt aizbildņa pašvērtējumu kā būtisku novērtējuma daļu. Aizbildņa pašvērtējums ļauj gan pašam aizbildnim ieraudzīt, kādas zināšanas iegūstamas un kompetences uzlabojamas, gan arī palīdz Atbalsta centriem un bāriņtiesām ieraudzīt tieši, kāds atbalsts aizbildņiem nepieciešams.
- 3) Aizbildņa novērtējumā katrai kompetencei pretī definēt, kādi konkrēti soļi tiks īstenoti, ja konkrētās kompetences apguve ir nepilnīga, nepietiekama vai daļēja. Kompetenču

detalizēts izvērtējums ļaus arī Atbalsta centriem plānot resursus, kas nepieciešami aizbildņa atbalstam.

- 4) Paredzēt iespēju mutiski un/vai, piesaistot tulku, novērtēt aizbildņa zināšanas un kompetences, ja mācību procesā ir radušās grūtības aizbildņa lasīšanas, rakstīšanas prasmju vai valodas zināšanu trūkuma dēļ.
- 5) Ja aizbildņa novērtēšanas procesā tiek atklāts, ka aizbildņa ģimenē pastāv riski bērna labklājībai, izstrādāt skaidru algoritmu rīcībai šādos gadījumos, jo šobrīd novērtējumā var iekļaut brīvā formā rakstāmas rekomendācijas bāriņtiesām un nav skaidrs, kas notiek, atklājot šādus riskus.
- 6) Paredzēt skaidru rīcības algoritmu gadījumos, ja mācības nav pilnībā apgūtas vai pabeigtas.

3.5. Secinājumi un rekomendācijas aizbildņu novērtēšanai pēc mācību apgūšanas

- Skaidri noteikt mācību sākumā, vai aizbildnis ir radniecīgais aizbildnis, kura ģimenē bērns jau ir ievietots, vai aizbildnis, kurš tikai uzņems bērnu. Otrā gadījumā aizbildnim jāpiemēro tie paši izvērtēšanas kritēriji, kā audžuģimenēm un adoptētājiem.
- Metodikā precizēt, ka apliecību par mācību programmas apguvi saņem aizbildnis, kurš izpildījis noteiktos uzdevumus un prasības saistībā ar mācību programmas apguvi:
 1. Attiecībā uz apmeklējumu – lai sekmīgi pabeigtu mācības, **dalībniekiem jāapmeklē vismaz 90% nodarbību.**
 2. Veikts pašvērtējums (**pašvērtējums un refleksijas**) - individuāls kompetenču novērtējums. Veidlapas paraugs skatāms [pielikumā Nr. 4.](#)
 3. **Mācību vadītāju atgriezeniskā saite** – novērtējums, kas iesniedzams bāriņtiesā un kas sastāv no kompetenču novērtējuma, informācijas par mācību programmas apmeklējumu un rekomendācijām atbalstam. Kompetenču novērtēšana saglabājas kā mācību mērķis, nevis kā rīks, pēc kura tiek vērtēta piemērotība aizbildņa pienākumu veikšanai. Novērtēšana tiek īstenota, balstoties resursu vērtēšanas pieejā. Veidlapas paraugs skatāms [pielikumā Nr.6.](#)
- Veicot pašvērtējumu un sagatavojot novērtējumu, kā obligāta nosakāma individuāla saruna ar aizbildni, kuras mērķis ir izveidot attiecības ar aizbildni un detalizētāk novērtēt aizbildņa kompetences un nepieciešamos soļus to pilnveidei, kā arī palīdzēt aizbildnim veikt

pašrefleksiju. Šādā novērtēšanas procesā Atbalsta centrs var iegūt plašāku informāciju, uz kuras pamata veidot vai turpināt veidot sadarbību ar aizbildni saistībā ar turpmāk nepieciešamo atbalstu aizbildnim, un sniegt konkrētus ieteikumus.

- Nepieciešams tuvākā laikā pēc mācībām nodrošināt konkrētus atbalsta pasākumus aizbildnim Atbalsta centrā attiecībā uz kompetenču pilnveidošanu – atbalsta grupu, sociālā darbinieka konsultāciju un psihologa konsultāciju veidā.
- Gadījumos, kad tas nepieciešams – uzsākt pastāvīgu sociālo darbu ar aizbildni, kas ietvertu aizbildņa lietas izveidi, kurā fiksētu aizbildņa un viņa ģimenē ievietotā bērna vajadzības un plānotos pasākumus šo vajadzību apmierināšanai. Atbalsta centros pašreizējo pieejamo desmit sociālā darbinieka konsultāciju ietvaros gadā šādu darbu nav iespējams veikt, tādēļ nepieciešama pašvaldības sociālā dienesta iesaiste, kuram pieejami resursi pilnai sociālā gadījuma vadīšanai.

4. Prakses lietderība un saturs esošā normatīvā regulējuma, Atbalsta centru labās prakses un aktuālo veikto pētījumu ietvarā, kā arī priekšlikumi prakses organizēšanā

Audžuģimeņu un adoptētāju prakses saglabāšanas lietderība un saturs esošā normatīvā regulējuma ietvarā tiek vērtēta, veicot piecas padziļinātas intervijas ar Atbalsta centru pārstāvjiem – Ārpusģimenes atbalsta centrs “Dzeguzēns” sociālo darbinieci Gundegu Filatovu, SAIF struktūrvienība Vidzemes ģimeņu atbalsta centrs "Smiltene" vadītāju Auriku Zīveri, SAIF struktūrvienība Latgales ģimeņu atbalsta centrs “Daugavpils” vadītāju Inesi Upi, Atbalsta centrs “Terēze” sociālo darbinieci un Profesionālo audžuģimeņu apvienības “Terēze” vadītāju Āriju Martukāni, SOS Ģimeņu atbalsta centrs “AIRI vecākiem” sociālo darbinieci Inetu Vizuliņu, (turpmāk tekstā – eksperti), kuri īsteno praksi audžuģimenēm un adoptētājiem, kā arī, iepazīstoties ar Pētījumu, biedrības “Profesionālo audžuģimeņu apvienības “Terēze”” veikto pētījumu 2020. gadā, “Audžuģimenes kopienas līdzdalība ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveidošanā un stiprināšanā”.

4.1. Problemātika un labie piemēri esošo prakšu īstenošanā

Teorijas sasaiste ar praksi

Problemātika – teorijas sasaiste ar praksi atspoguļojās 2020. gadā veiktajā pētījumā, kur audžuģimenes pauda viedokli, ka pēc mācību noslēguma un audžuģimenes statusa iegūšanas nejutās pilnvērtīgi sagatavotas bērna uzņemšanai ģimenē, jo netika apskatīts pietiekami daudz tēmu, trūka sasaiste ar praksi. Arī 2023. gadā veiktais pētījums uzrāda šo pašu problemātiku, kur tiek minēts, ka pašreizējās prasības prakses īstenošanai pieļauj ļoti plašu interpretāciju, kas rezultējas dažādā tās īstenošanā, un prakse nav saistīta ar konkrētu kompetenču apguvi (piemēram, prasības prakses vietai, sadarbība starp Atbalsta centru un uzņemošo ģimeni, prakses vieta, dokumentācija, prakses procesa norises apraksts, ētiskie aspekti, ja prakse tiek iegūta saskarsmē ar bērniem, u.c.)

Labā prakse un priekšlikumi ekspertu intervijās

Eksperti norāda uz līdzšinējo prakses īstenošanu – prakse ar pēctecību, kad ģimenē faktiski ienāks bērns ārpusģimenes aprūpē, kur sāksies reālā prakse un būs nepieciešams ģimenei

nodrošināt uzticībā balstītu atbalstu. Šāda veida attiecībām ir svarīgi izveidoties jau mācību laikā, tādēļ ir būtiski, ka prakse ir daļa no mācību procesa. Eksperti norāda, ka potenciālos mācību dalībniekus, uzsākot mācību procesu, iesaista esošās atbalsta grupās, kur potenciālā ģimene var veidot attiecības ar esošām audžuģimenēm un adoptētājiem, tādējādi saņemot reālas pieredzes apmaiņu. Tas arī veicina potenciālās ģimenes sadarbības veidošanu ar Atbalsta centru.

Teorijas sasaistīšana ar praksi mācību procesā ir būtiska, lai nodrošinātu, ka potenciālās audžuģimenes un adoptētāji spēj ne tikai izprast teorētiskās zināšanas, bet arī efektīvi tās pielietot reālajā dzīvē. Prakses integrācija mācību laikā un pēc tam, mācībām turpinoties, palīdz sagatavot audžuģimenes un adoptētājus, lai tās varētu tikt galā ar sarežģītām situācijām, kas nereti rodas, uzņemot bērnus ar traumatisku pagātni.

Nepieciešama dažādība un **individuāla pieeja, piedāvājot praksi.**

Īstenojot praksi audžuģimenēm un adoptētājiem, ir svarīgi ņemt vērā dažādību un nodrošināt individuālu pieeju katrai ģimenei un personai. Audžuģimenes, adoptētāji, kā arī bērni, kas tiek uzņemti šajās ģimenēs, ir dažādi – viņiem ir atšķirīgas vajadzības, pieredze, dzīves apstākļi un kultūras konteksti. Tādēļ prakses īstenošana nevar būt vienota visiem – tai jābūt elastīgai un pielāgojamai katra dalībnieka unikālajai situācijai.

Normatīvais regulējums paredz, ja potenciālajai audžuģimenei ir iepriekšējā pieredze ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu aprūpē un audzināšanā (aizbildnība, adopcija, viesģimene, brīvprātīgais vai profesionālais darbs bērnu aprūpes iestādē, krīzes centrā), mācību programmas prakses daļa 16 stundu apjomā nav nepieciešama.³⁴ Attiecībā uz potenciālajiem adoptētājiem prakse nav nepieciešama, ja personai ir iepriekšēja pieredze ārpusģimenes aprūpē esoša bērna aprūpē un audzināšanā (aizbildnība, audžuģimene, viesģimene, adopcija, brīvprātīgais vai profesionālais darbs bērnu aprūpes iestādē vai krīzes centrā) vai persona vēlas adoptēt otra laulātā bērnus, izņemot gadījumu, ja persona ir izteikusi vēlmi to apgūt.³⁵ Tomēr piedāvātais prakses modelis paredz, ka labā prakse būtu pielīdzināt atsevišķas prakses daļas, kuras atzīstamas par pielīdzināmām, tomēr, piemēram, dalība atbalsta grupās būtu nepieciešama prakses daļa katram potenciālajam audžuvecākam, lai uzsāktu tīklojuma izveidi ar esošajām ģimenēm, tādējādi

³⁴ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi". <https://likumi.lv/ta/id/300005>

³⁵ Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 667 "Adopcijas kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/302796>

veidojot sadarbību nākotnē. Arī potenciālajiem adoptētājiem tā ir prakses daļa, lai iegūtu atbalsta grupu pieredzi. Personām, kuras vēlas adoptēt otra laulātā bērnu, izņemot gadījumu, ja persona ir izteikusi vēlmi piedalīties kādā no prakses iespējām, prakse nav nepieciešama.

Labā prakse un priekšlikumi ekspertu intervijās

Eksperti dalās, ka potenciālo ģimeņu personīgā pieredze ar bērniem ir dažāda, līdz ar to ir nepieciešams pievērst tai uzmanību – kura personīgā pieredze ir pielīdzināma prakses pieredzei. Eksperti apgalvo, ka jau šobrīd katru gadījumu izvērtē individuāli, to parasti dara Atbalsta centra sociālais darbinieks, konsultējot un individuāli plānojot prakses īstenošanu konkrētajai potenciālajai audžuģimenei vai potenciālajam adoptētājam. Eksperti piekrīt, ka prakses diversificēšana dažādos veidos to padarītu elastīgu katras ģimenes individuālajām vajadzībām. Iespējams, būs ģimene, kurai būs nepieciešamas papildu teorētiskās zināšanas, bet būs tādas, kurām teorija būs viegli izprotama, bet daudz vairāk būs nepieciešama spēja sadarboties, lūgt un saņemt atbalstu – šādu pieredzi var iegūt dažāda veida atbalsta grupās.

Prakses ilgums

Normatīvajā regulējumā norādīts, ka prakse ir vismaz 16 akadēmiskās stundas (prakse – pieredze ar ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem, piemēram, brīvprātīgais darbs bērnu aprūpes iestādē, krīzes centrā, dienas centrā, bērnu nometnēs u.c. trenera vadībā). Pētījumā prakses ilgums kopumā tika vērtēt kā nepietiekošs, norādot, ka divas darba dienas nav pietiekams laika daudzums, lai būtu iespējams gūt pienācīgu ieskatu par attiecīgajām tēmām.

Svarīgi, lai prakse būtu pietiekami ilga, lai nodrošinātu teorijas pielietojamību praksē, lai ģimenei būtu iespēja pielāgoties jauniem izaicinājumiem bērnu aprūpes procesā, kā arī saņemt regulāru atbalstu no mentoriem vai profesionāļiem.

Eksperti ir vienprātīgi, ka esošais stundu skaits ir optimāls un noteikti nav samazināms, norādot, ka tas ir minimālais stundu apjoms. Atsaucoties uz ekspertu norādīto, ka katrai ģimenei ir savas specifiskas vajadzības, tāpat arī jautājumā par prakses ilgumu, eksperti norāda, ka kādam pietiek ar esošajām 16 stundām, tomēr citam šīs stundas nebūs pietiekamas un būs nepieciešams vairāk. Eksperti norāda, ka prakses īstenošanai nav finansiālā seguma, tās norise netiek atsevišķi finansēta no valsts, bet iekļauta noteiktajā summā, kas paredzēta vienas personas apmācībām attiecīgā statusa iegūšanai.

Prakses īstenošana audžuģimenes dzīvesvietā vai bērnu aprūpes iestādē

2023. gada pētījumā fokusgrupas diskusijā audžuvecāki, kuri prakses ietvaros bija uzņēmuši personas, kas vēl tikai gatavojas uzņemt savā aprūpē bērnu, norādīja, ka prakse neļauj iegūt priekšstatu par ikdienu, jo bērni sajūt un saprot, ka šī ir īpaša diena, un tādējādi neuzvedas kā ikdienā. Personu, kam jānodrošina prakse, uzņemšana audžuģimenēm un viņu aprūpē esošajiem bērniem sagādā papildu stresu un potenciāli rada izaicinājumus, kurus prakses dalībnieki neredz, jo bērnu stresa izpausmes parādās vēlāk. Līdzīgu viedokli intervijās pauda arī speciālisti, norādot, ka pašreiz īstenotā prakses sistēma ir potenciāli traucējoša uzņemošajām ģimenēm.

Labā prakse un priekšlikumi ekspertu intervijās

Intervijās eksperti bija vienprātīgi, ka potenciālo audžuģimeņu un adoptētāju viesošanās prakses ietvaros bērnu aprūpes iestādēs nav atbalstāma, kā iemeslu minot, ka šāda viesošanās institūcijās ietekmē tajās ievietoto bērnu psihoemocionālo stāvokli, papildus vērtējams arī personas datu aizsardzības aspekts. Tā ir pieļaujama, ja pati iestāde rīko atvērto durvju dienu pasākumus, kā to dara Valsts sociālās aprūpes centrs (turpmāk – VSAC) “Rīga”, filiāle “Rīga” Kapseļu ielā. Jautājumā par viesošanās esošajās uzņemošajās ģimenēs, eksperti norādīja, ka tās pārsvarā ir audžuģimenes, kuras ir gatavas uzņemt potenciālo ģimeni, bet norādīja, ka tie ir atsevišķi gadījumi, t.i., audžuģimene reizi vai divas reizes gadā uzņem vienu potenciālo audžuģimeni. Tātad šāda prakse nav akceptējama, jo, ja potenciālo audžuģimeņu un adoptētāju skaits pieaugtu, Atbalsta centri nespētu nodrošināt “prakses vietas” – esošās uzņemošās ģimenes. Eksperti norāda, ka audžuģimenei, kura uzņem potenciālo audžuģimeni, jābūt sagatavotai, izglītotai. Šo uzdevumu nevar veikt katra audžuģimene. Eksperti norādīja, ka jau šobrīd Atbalsta centros ir audžuģimenes – mentori – kas ir tam atbilstoši sagatavotas. Eksperti dalījās labās prakses piemēros, kad potenciālās audžuģimenes vai adoptētāji tiek piesaistīti Atbalsta centra rīkotajos pasākumos, kur ir iespēja satikties ar esošajām ģimenēm, ar bērniem un potenciālajām ģimenēm kā brīvprātīgajiem. Šāda tikšanās nodrošina drošu vidi bērnam, ja tas notiek Atbalsta centra telpās. Šādi pasākumi ir uzņemošo ģimeņu salidojumi, izbraukuma pasākumi kopā ar bērniem, radošas atbalsta grupas, pārgājieni, bērnu pieskatīšana, kad notiek atbalsta grupas, nometnēs. Tomēr vienmēr brīvprātīgo dalība šajos pasākumos ir kopā ar sociālo darbinieku vai mentoru, kurš spēj sniegt atgriezenisko saiti par potenciālās ģimenes iesaisti, stiprajām/ vājajām pusēm.

Trūkst skaidru vadlīniju prakses izvērtēšanai

Prakse ir ļoti specifiska mācību programmas daļa, un esošais regulējums un metodika dod iespēju plašai interpretācijai attiecībā uz tās nodrošināšanu. Turklāt, lai izpildītu praksei noteiktās prasības, ir nepieciešami būtiski cilvēkresursu ieguldījumi (lai to noorganizētu individuāli katram mācību dalībniekam (personai/laulātajiem), pārraudzītu, dokumentētu, u.tml.). Viens no kritērijiem, lai novērtētu, vai prakse ir veiksmīga, ir pēctecība. Vai tad, kad ģimene uzņems bērnu ārpusģimenes aprūpē, tai būs izveidojusies sadarbība ar Atbalsta centru.

Labā prakse un priekšlikumi ekspertu intervijās

Eksperti norāda, ka svarīgi ir, kas sekos pēc mācību programmas pabeigšanas. Tiek norādīts uz labo praksi, kas ir pieredzējušām audžuģimenēm – mentora atbalsts potenciālajai audžuģimenei. Pēc ekspertu teiktā, mentors tiek piesaistīts potenciālajai audžuģimenei, uzsākot mācību procesu. Mācību laikā mentors izveido uzticībā balstītas attiecības un pēc mācību pabeigšanas un statusa iegūšanas kļūst par turpmāku atbalstu audžuģimenei, kad tajā ienāk bērns ārpusģimenes aprūpē.

No tā varam secināt, ka prakses pamatuzdevumam būtu jābūt tīklojuma izveidei, uzticībā balstītas sadarbības uzsākšanai ar Atbalsta centru, izpratnei par atbalsta saņemšanas iespējām, kad ģimenē ienāks bērns ārpusģimenes aprūpē.

Labi organizēta prakse potenciālajām audžuģimenēm un potenciālajiem adoptētājiem ir būtiska, lai nodrošinātu, ka ģimenes ir ne tikai teorētiski sagatavotas, bet arī praktiski spējīgas risināt reālās dzīves situācijas, ko prasa bērns, kam nepieciešams nodrošināt ārpusģimenes aprūpi, uzņemšana. Nodrošinot praktisko mācību paplašināšanu, mentoru un atbalsta sistēmas izveidi, reālās pieredzes iegūšanu, emocionālo atbalstu un ilgtermiņa palīdzības programmu izstrādi, var panākt, ka audžuģimenes un adoptētāji jūtas pārliecināti un gatavi uzņemties atbildību, kā arī zina, kur meklēt palīdzību un ir gatavi to izmantot, kad radīsies šāda nepieciešamība. Kā minēja eksperts: “[Atbalsta] centrs kļūst par drošu vietu, kas tiek “ienesta” tieši caur mācībām – kur ir tā mana vide, kur es saņemšu atbalstu”. Šādas prakses mērķis būtu ne tikai sagatavot audžuģimenes un adoptētājus juridiskajām un administratīvajām prasībām, bet arī sniegt emocionālu, psiholoģisku un praktisku gatavību bērna uzņemšanai un audzināšanai. Tas veicinātu bērnu labklājību un stabilu integrāciju ģimenē, kā arī nodrošinātu ilgstošu atbalstu audžuģimenēm un adoptētājiem.

4.2. Prakses galvenie uzdevumi

Stabilas atbalsta sistēmas izveide ilgtermiņā

Sadarbība ar potenciālajām audžuģimenēm un adoptētājiem nebeidzas ar mācību programmas apguvi. Ar mācībām sadarbība tikai sākas, tāpēc svarīgi nodrošināt ilgtermiņa atbalstu, kas balstīts attiecībās. Bērna ārpusģimenes aprūpē uzņemšana rada emocionālus izaicinājumus, ar kuriem sastopoties, svarīgs ir uzticams atbalsta sniedzējs.

Sadarbība ar Atbalsta centru

Prakses laikā potenciālā audžuģimene var labāk izprast pieejamos atbalsta resursus, tostarp mācības, psiholoģisko atbalstu un palīdzību, risinot finansiālos un juridiskos jautājumus. Tas palīdz ģimenei sagatavoties nākotnes izaicinājumiem un būt informētiem par pieejamo palīdzību. Prakses laikā potenciālā audžuģimene un adoptētājs iegūst pieredzi šajā sadarbībā, mācoties, kā efektīvi komunicēt un sadarboties ar profesionāļiem – sociālajiem darbiniekiem, psihologiem, pedagogiem un citām institūcijām, kas būs nozīmīgi, kad ģimenē ienāks bērns ārpusģimenes aprūpē.

Potenciālo audžuģimeņu un potenciālo adoptētāju integrētas prakses daļas	Iespējamie prakses īstenošanas veidi, balstoties uz individuālām potenciālās audžuģimenes vai potenciālā adoptētāja vajadzībām	Akadēmisko stundu apjoms
1. Mācību programmā iekļautie praktiskie uzdevumi Mācību programma ietver vairāk praktisku elementu, kas ļauj potenciālajām audžuģimenēm un potenciālajiem adoptētājiem iegūt reālās situācijās izmantojamās prasmes. Šādu praktisku elementu iekļaušana palīdz mācību dalībniekiem labāk saprast bērna	Praktiskie scenāriji un lomu spēles: Organizēt lomu spēles, kurās tiek simulētas sarežģītas situācijas (piemēram, bērna emocionālās reakcijas uz zaudējumiem, traumu izpausmes), kuras mācību dalībnieki varētu piedzīvot. Konfliktu risināšanas treniņi: Izspēlēt situācijas, kurās jārisina konflikti vai jāreaģē uz bērna emocionālām krīzēm, lai veicinātu praktiskās prasmes,	Ne mazāk kā 3 h

<p>vajadzības un sagatavoties reāliem izaicinājumiem.</p>	<p>emocionālo noturību un konflikta deeskalācijas iemaņas.</p>	
<p>2. Dalība atbalsta grupās</p> <p>Atbalsta grupas nodrošina ilgtspējīgu palīdzību un veicina audžuģimeņu un adoptētāju emocionālo stabilitāti, laicīgu problēmu identificēšanu un savlaicīgu atbalsta nodrošināšanu. Lai uzņemošās ģimenes veiksmīgi sāktu izmantot un iepazīt šo atbalsta pakalpojumu, kā arī iepazītos ar jau esošām uzņemošām ģimenēm un saskartos ar reālām uzņemošo ģimeņu problēmām, kas tiek pārrunātas atbalsta grupās, nepieciešamas nodrošināt pilnvērtīgu uzņemošo ģimeņu dalību atbalsta grupās un noteikt to kā obligātu jau mācību laikā.</p>	<p>Atbalsta grupas: Organizējot regulāras atbalsta grupu tikšanās, integrēt potenciālo audžuģimeņu un potenciālo adoptētāju dalību grupās, kurās potenciālie audžuvecāki un adoptētāji varētu dalīties pieredzē, apspriest izaicinājumus un risināt problēmas ar citu pieredzējušu audžuģimeņu, adoptētāju un profesionāļu palīdzību. Veidot tīklošanos un savstarpēju pieredzes apmaiņu un nodošanu. Šādas grupas varētu darboties gan klātienē, gan tiešsaistē.</p>	<p>Atbalsta grupas: vismaz divas tikšanās reizes: Ne mazāk kā 6 h (2 x 3 h)</p>
<p>3. Integrēta prakses pieredze ar bērniem</p> <p>Lai potenciālās audžuģimenes un potenciālie adoptētāji iegūtu tiešu pieredzi ar bērnu ārpusģimenes aprūpē, iesaistīt mācību dalībniekus pasākumos, kur viņiem būtu tieša saskare ar bērnu ārpusģimenes aprūpē. Tas palīdzētu potenciālajām audžuģimenēm un adoptētājiem</p>	<p>Atbalsta centra organizētie pasākumi: piedāvāt iespēju potenciālajām audžuģimenēm un adoptētājiem piedalīties šajos pasākumos kā brīvprātīgajiem, tādējādi netiešā veidā, esot kontaktā ar bērnu ārpusģimenes aprūpē. Šādi pasākumi kā: izbraukuma atbalsta grupas ģimenēm kopā ar bērniem, nometnes, ģimeņu salidojumi, pikniki, radošas darbnīcas ģimenēm ar bērniem, u.tml.</p>	<p>Ne mazāk kā 3 h</p>

<p>iepazīties ar reālām situācijām un bērnu vajadzībām.</p>	<p>Pieredzes apmaiņa ģimenē, kurā aug bērns ārpusģimenes aprūpē: Ģimene, kura ir sagatavota un gatava uzņemt potenciālo audžuģimeni vai potenciālo adoptētāju savās mājās, dalīties pieredzē, mijiedarbojoties ar bērniem ārpusģimenes aprūpē.</p> <p>Viesošanās bērnu aprūpes iestādēs: Potenciālās audžuģimenes un adoptētāji var pavadīt noteiktu laiku bērnu aprūpes iestādēs, piedaloties tur organizētajos publiskajos pasākumos.</p>	
<p>4. Pieredzējušas uzņemošās ģimenes pieredzes apmaiņa Šīs ģimenes var dalīties pieredzē un praktiskos padomus, kā arī sniegt emocionālu atbalstu, jo paši jau ir pieredzējuši bērna ārpusģimenes aprūpē uzņemšanu ģimenē.</p>	<p>Pieredzes apmaiņa ar ģimeni, kurai ir praktiska pieredze bērna ārpusģimenes aprūpē uzņemšanā, audzināšanā: Tikšanās ar pieredzējušu ģimeni individuālās vai grupu tikšanās reizēs, saņemot atbildes uz jautājumiem, pieredzes apmaiņu un praktiskus padomus.</p> <p>Mentoru programma (audžuģimenēm): Audžuģimenes bieži saskaras ar emocionālām un praktiskām problēmām, kas prasa pastāvīgu atbalstu ne tikai mācību laikā, bet vēl svarīgāk, pēc statusa iegūšanas. Mentors nodrošina ilgtspējīgu palīdzību un veicina audžuģimeņu emocionālo stabilitāti, laicīgu problēmu identificēšanu un savlaicīgu atbalsta nodrošināšanu. Lai</p>	<p>Vismaz 3 h</p> <p>Mentora pakalpojums pēc vajadzības, izvērtējot individuālo ģimenes situāciju</p>

	<p>šāda sistēma darbotos, to nepieciešams ieviest jau mācību sākumā, to laikā un pēc mācību pabeigšanas. Mentoru programmā pieredzējušas audžuģimenes kļūtu par mentoriem jaunajām audžuģimenēm, sniedzot individuālas konsultācijas un emocionālu atbalstu pirms un pēc bērna ārpusģimenes aprūpē ievietošanas ģimenē.</p>	
<p>5. Pašvērtējums, atgriezeniskā saite, rekomendācijas turpmākajai sadarbībai</p> <p>Prakse dod iespēju ģimenei reflektēt par savu pieredzi, izprotot savus spēkus un vājās puses, apzinot esošās zināšanas un iegūstot papildus informāciju par mācību iespējām. Tā ļauj saņemt profesionālu atbalstu un skatu no malas.</p>	<p>Pašrefleksijas un analīzes sesijas:</p> <p>Nodrošināt laiku prakses gaitā iegūtās pieredzes analīzei, ko mācību dalībnieks atspoguļo pašvērtējumā. To var veicināt ar individuālām vai grupu diskusijām, kurās mācību dalībnieki dalās ar to, kas ir iemācīts, ar kādiem izaicinājumiem ir saskārušies un kādi risinājumi ir atrasti. Var izmantot supervīziju, kovīziju.</p> <p>Atgriezeniskās saites iegūšana: Pēc prakses posma nodrošināt struktūru, lai potenciālās audžuģimenes un adoptētāji saņemtu profesionālu atgriezenisko saiti par viņu sniegumu un sagatavotību, kas atspoguļots ģimenes raksturojumā.</p>	<p>Vismaz 1 h.</p> <p>Pēc vajadzības, ietverot gala interviju un raksturojuma sagatavošanu.</p>

4.3. Rekomendācijas prakses īstenošanai

1. Paredzēt iespēju potenciālajiem adoptētājiem un potenciālajām audžuģimenēm apmeklēt atbalsta grupas, uzsākot mācību programmu, skaitīties kā pilnvērtīgiem atbalsta grupas dalībniekiem, tam paredzot valsts finansējumu.

2. Nepieciešams nodrošināt sociālā darbinieka konsultācijas pakalpojumu potenciālajiem adoptētājiem un potenciālajām audžuģimenēm, lai būtu iespējams, izstrādāt individuālu prakses pieeju.
3. Topošajām audžuģimenēm nepieciešams nodrošināt mentora (pieredzējušas audžuģimenes) pakalpojumu, kas ir apmaksāts jau pirms audžuģimenes statusa iegūšanas (pēc bāriņtiesas lēmuma par piemērotību audžuģimenes statusa iegūšanai).
4. Prakses norises izvērtējumam jāatspoguļojas:
 - 4.1. mācību dalībnieka pašvērtējumā, kurā potenciālais audžuvecāks vai potenciālais adoptētājs atspoguļo savu refleksiju par prakses laikā piedzīvoto, izvērtējot savus ieguvumus, kā arī apzinot savas vājās puses un spējas uzņemties rūpes par bērnu ārpusģimenes aprūpē;
 - 4.2. Atbalsta centra sagatavotajā ģimenes raksturojumā, kur raksturojuma sagatavotājs, sniedz atgriezenisko saiti par mācību dalībnieka iesaisti prakses īstenošanā, dalību un sadarbību, atspoguļojot iesaistīto speciālistu viedokli par prakses dalībnieka stiprajām un vājajām pusēm un vajadzībām attiecībā uz atbalstu pēc statusa iegūšanas.
5. Atbalsta centrs, organizējot prakses īstenošanu, var pielīdzināt atsevišķas prakses sadaļas, ar konkrētas potenciālās audžuģimenes vai potenciālā adoptētāja personīgo pieredzi.
6. Izstrādājot šos ieteikumus, laika trūkuma dēļ, netika veikta piedāvātā prakses pilotēšana, tādēļ, nepieciešams, aprobēt izveidoto prakses modeli, izmēģinot to Atbalsta centru praksē ar mācību dalībniekiem un iegūt atgriezenisko saiti.

5. Prasības mācību programmu vadītāju (lektoru) kvalifikācijai

Latvijas normatīvo aktu bāzē par galvenajām lektoru kvalifikācijas prasībām tiek izceltas trīs – izglītības līmenis, darba pieredze un papildus prasmes. Arī iepriekš minētajās prasībās mācību programmu saturam audžuģimenēm, adoptētājiem, aizbildņiem un specializētajām audžuģimenēm, ir noteikti kritēriji lektoru kvalifikācijas prasībām.

- **Izglītība un profesionālā sagatavotība:** būtiski ir noteikt precizētu speciālistu izglītību, pieredzi, sagatavotību.
- **Pedagoģiskās prasmes:** lektoram jāspēj pielietot atbilstošas mācību metodes, ņemot vērā potenciālo audžuģimeņu, adoptētāju, aizbildņu spējas un vajadzības, sasaistot un pielāgojot mācību materiālus, mācību programmu, pasniegšanas metodēm.
- **Komunikāciju prasmes:** lektoram ir jābūt augstam valsts valodas zināšanu līmenim, vienlaikus par papildus priekšrocību tiek uzskatīta spēja sniegt zināšanas krievu valodā (grupās ir krievvalodīgie Latvijas iedzīvotāji un Ukrainas valsts pilsoņi). Vienlaikus lektoram ir jāspēj pozitīvi sadarboties, ievērojot un nodrošinot komunikāciju kontrolēšanu. Lektoram jāpiemīt prezentācijas un publiskās uzstāšanās prasmēm, kā arī jāspēj pielāgot kultūru un valodu atšķirības, ievērojot empātiju un toleranci.
- **Digitālās un tehnoloģiju izmantošanas prasmes:** lektoram ir jāpiemīt digitālo rīku un tehnoloģiju izmantošanas prasmēm. Tas attiecas uz spēju izmantot mūsdienu tehnoloģijas un programmatūras. Ja mācību process tiek vadīts attālinātajā režīmā, vadītājam ir jāpārvalda un jāzina, kā izmantot tiešsaistes resursus, sapulces platformas – *Zoom*, *Microsoft Teams*, *Google Meet*, u.c., kas nozīmē, ka vadītājam jāspēj nodrošināt videokonferences nodarbības, proti, ne tikai jāspēj nodrošināt, ka dalībnieki viens otru redz un dzird, bet arī demonstrēt prezentācijas, video, mācību materiālus, dalīties ar failiem, ekrānu, nodrošināt aptaujas, virtuālo tāfeli, spēt izveidot atsevišķu virtuālo klasi, lai risinātu uzdevumus vai darbus noteiktās grupās, strādāt ar interaktīvo tāfeli, kā arī jāspēj saglabāt ieraksti un nodarbības. Tas ietver prasmes strādāt ar dažādām digitālajām ierīcēm (datoriem, viedtālruniem), programmām (piemēram, tekstapstrādes rīkiem, izklājlappām), kā arī jāizprot drošības un privātuma principi digitālajā vidē.

Izvērtējot visus 1.punktā minētos normatīvos aktus, tiek secināts, ka šobrīd normatīvajos aktos norādītas nedaudz atšķirīgas prasības katras uzņemošo ģimeņu formas mācību programmu vadītājiem:

1. Nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru; (izņemot iesniegto likumprojektu grozījumu par mācību programmu specializēto audžuģimeņu bērnam ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām – tajā paredzēts, ka nodarbības vadīs tikai lektors).
2. Lektora izglītība – otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā; (atsevišķām tēmām noteikta specifiska izglītība/zināšanas – otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība jurisprudencē un pieredze bērnu tiesību aizsardzības jomā; akadēmiskā izglītība medicīnā).
3. Mentors – persona, kam ir pieredze bērnu ārpusģimenes aprūpē un audzināšanā, vai speciālists darbā ar šādām ģimenēm (izņemot aizbildņu mācībās - tajā norādīts praktiķis ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu audzināšanā un aprūpē).
4. Specializēto audžuģimeņu bērnam ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām, mācību programmas vadīšanai “plānotais” normatīvais regulējums nosaka dažādas prasības lektora kvalifikācijai, atkarībā no tēmas. Visas tēmas var vadīt lektors, kuram ir otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā. Atsevišķas tēmas “Bērns ar uzvedības vai atkarības problēmām” vada lektors – psihiatrs, narkologs, psihologs–, kam ir darba pieredze ar mērķgrupu ne mazāk kā gadu, un tēmu “Rūpes par sevi un pieejamais atbalsts” vada lektors, kuram ir otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, juridiskajā jomā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā³⁶.
5. Visos uzņemošo ģimeņu mācību tēmu blokos, prasības lektoram ir otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā, izņemot sekojošajos gadījumos.

³⁶ Kopsavilkums no Labklājības ministrijas pasūtījuma izstrādātā darba “Kritēriji bērna ievietošanai specializētā audžuģimenē bērniem ar uzvedības un/vai atkarību traucējumiem, skaidrojošais materiāls, veidlapas un nepieciešamie papildus pasākumi jaunās specializācijas ieviešanai”.

- Adoptētāju mācību programmas 5. kompetence “Bērnu tiesību aizsardzības tiesiskais regulējums, normatīvie akti” – lektors var būt ar otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā, jurisprudencē un pieredzi bērnu tiesību aizsardzības jomā.
- Audžuģimeņu mācību programmas 5. kompetence “Sadarbība un darbs profesionālā komandā” – lektors var būt ar otrā līmeņa profesionālo augstāko, vai akadēmisko izglītību pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā, jurisprudencē un pieredzi bērnu tiesību aizsardzības jomā. Tādējādi visu mācību programmu vada viens lektors, kuram maģistra grāds psiholoģijā, bet uz vienu mācību programmas daļu ir jāpiesaista lektors ar citu kvalifikāciju, kas apgrūtina mācību organizēšanu. Nav arī pamatojuma, kāpēc lektors ar maģistra grādu psiholoģijā nevar vadīt tēmu “sadarbība un darbs profesionālā komandā”, bet lektors ar otrā līmeņa profesionālo augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā to var.³⁷
- Aizbildņu mācību programma – lektoram ir vismaz otrā līmeņa profesionālā vai augstākā akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā, praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.

Secinājumi un ieteikumi

Ņemot vērā to, ka iepriekš minētās mācību programmas tiek īstenotas ārpus formālās izglītības standarta, kā pieaugušo neformālās izglītības programmas, nepieciešams pilnveidot to kvalitātes kritērijus, tai skaitā attiecībā uz programmu vadītājiem. Uzņemošo ģimeņu mācību programmām ir kopīgas tēmas, kuras apgūstot var komplektēt dalībnieku grupas no dažādām uzņemošo ģimeņu formām. Tām ir vienots mērķis, lai neradītu šķēršļus programmu realizēšanai un uzlabotu to kvalitāti, tamdēļ nepieciešams pārskatīt, vienādot un pilnveidot normatīvajos aktos noteiktos kritērijus programmu vadītāju kvalifikācijas prasībām.

³⁷ Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija. (2023). *Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveides iespējas*.

Balstoties uz uzņemošo ģimeņu mācību programmu klasifikāciju pieaugušo neformālās izglītības ietvarā un citiem šī darba iepriekšējās nodaļās izdarītajiem secinājumiem, darba grupa iesaka veikt sekojošas izmaiņas normatīvajā regulējumā.

- Vienādot prasības visu uzņemošo ģimeņu formu mācību programmu vadītājiem.
- Programmas vadītāja terminu “**lektors**” – aizstāt ar terminu “**speciālists**” un terminu “**mentors**” aizstāt ar terminu “**praktiķis**”;
- Definēt, ka “**praktiķis**” ir persona ar vismaz 3 gadu pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu aprūpē un audzināšanā vai darbā ar šādām ģimenēm. Praktiķis – cilvēks ar lielu praktisku pieredzi kādā darba nozarē; cilvēks, kas darbā balstās uz pieredzi, nevis uz teoriju”³⁸. Ja personai ir 3 gadu praktiska pieredze, tas nozīmē, ka tā ir veikusi, attīstījusi un realizējusi praktisko darbu un attīstījusi prasmes noteiktā jomā, kas ļauj viņu uzskatīt par pieredzējušu profesionāli, kas spēj sniegt zināšanas un praktisko atbalstu ģimenēm. **Praktiķa** galvenie pienākumi ir sniegt psiholoģisko atbalstu, palīdzību; veidot un attīstīt uzņemošo ģimeņu prasmju attīstību un sniegt praktiskas zināšanas, kā veidot attiecības ar bērniem, kuriem ir bijusi traumatiska pieredze vai kuriem ir īpašas vajadzības.
- Definēt, ka **speciālists** ir persona, kurai ir otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā un vismaz 1 gada praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.
- Noteikt, ka atsevišķu tēmu, piemēram, specifisku juridisko tēmu vai veselības aprūpes tēmu pasniegšanai programmas realizētāji var piesaistīt citus speciālistus ar speciālu izglītību konkrētajā jomā, piemēram, juristu, pediatru, bērnu psihiatru narkologu u.tml., lai nodrošinātu tēmas padziļinātu apguvi.
- Noteikt prasību, ka programmu vadītāji ir speciāli sagatavoti konkrētās programmas vadīšanai un to dokumentāli apliecināt.
- Saskaņojot mācību programmu, būtu nozīmīgi apliecināt programmas vadītāju izglītību un profesionālo sagatavotību, pedagoģiskās prasmes, komunikāciju prasmes, digitālās un tehnoloģiju izmantošanas prasmes.

³⁸ Vardnica.lv. Praktiķis. Terminu un Svešvārdu vārdnīca. Pieejams: <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/p/praktikis>

Ieteikumi prasībām specializēto audžuģimeņu mācībām

Krīzes audžuģimeņu mācībās

Programmas vadītājs **speciālists** – persona ar otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagogijā, jurisprudencē, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grādu psiholoģijā un vismaz 1 gada praktisko pieredzi darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem, kam ir bijusi traumatiska pieredze.

Programmas vadītājs – **praktiķis** – ģimene vai persona ar vismaz 3 gadu pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu uzņemšanu krīzes situācijās.

Specializētās audžuģimenes bērnam ar smagiem funkcionāliem traucējumiem

Programmas vadītājs – **speciālists** – persona ar vismaz otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagogijā, jurisprudencē, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grādu psiholoģijā un vismaz 1 gada praktisko pieredzi darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem (atsevišķām kompetencēm – piemēram, 1.kompetencei – smagi funkcionāli traucējumi – ieteicama vismaz otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība medicīnā).

Programmas vadītājs – **praktiķis** – ģimene vai persona ar vismaz 3 gadu pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu ar smagiem funkcionāliem traucējumiem aprūpē un audzināšanā vai speciālists darbā ar šādiem bērniem.

Specializētās audžuģimenes bērnam ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām

Programmas vadītājs – **speciālists** (ar noteiktām kvalifikācijas prasībām katrai atsevišķai programmas tēmai).

- Bērna uzvedība, vajadzības un attīstība, pārdzīvoto traumu ietekme uz tām. Traumēta bērna (11-17 gadi) portrets – persona ar vismaz otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagogijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grādu psiholoģijā un vismaz 1 gada praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.
- Bērns ar uzvedības vai atkarības problēmām – psihiatrs (darbs ar mērķgrupu ne mazāk kā gadu), narkologs.

- Komunikācijas, saskarsmes un uzvedības specifika bērniem ar uzvedības vai atkarības problēmām, pozitīvas pašapziņas veidošana – persona ar vismaz otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grādu psiholoģijā un vismaz 1 gada praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.
- Rūpes par sevi un pieejamais atbalsts – persona ar vismaz otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grādu psiholoģijā un vismaz 1 gada praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.

Programmas vadītājs – **praktiķis** – ģimene vai persona ar vismaz 3 gadu pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu ar uzvedības traucējumiem vai atkarības problēmām.

6. Atbalsta centru sagatavoto un Centram saskaņošanai iesniegto audžuģimeņu, specializēto audžuģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācību programmu vērtēšanas (*sertificēšanas*) kritēriju izstrāde

6.1. Prasības pieaugušo neformālās izglītības programmām un programmu kvalitātes kritēriji

Programmu kvalitātes kritēriju salīdzinājums pēc normatīvā regulējuma

Audžuģimeņu tostarp specializēto audžuģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācību programmas tiek īstenotas ārpus formālās izglītības sistēmas. Šīs programmas ir pielāgotas dalībnieku vajadzībām un nodrošina viņiem iespēju apgūt nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai veiksmīgi integrētu bērnu savā ģimenē.

MK 2023. gada 13. jūlijā noteikumi Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”³⁹ ir būtiski papildinājuši Latvijas normatīvo bāzi, ieviešot vienotu regulējumu neformālās izglītības programmu īstenošanai. Šie noteikumi ne tikai paaugstina neformālās izglītības programmu kvalitātes standartus un nodrošina caurspīdīgu atļauju izsniegšanas procesu, bet arī sniedz nozīmīgu ieguldījumu, izstrādājot vispārējus vērtēšanas kritērijus. Šajā kontekstā ir īpaši nozīmīgi analizēt, kā pieaugušo neformālās izglītības vērtēšanas kritēriji var tikt izmantoti, lai pilnveidotu audžuģimeņu, specializēto audžuģimeņu, adoptētāju un aizbildņu mācību programmas. Ņemot vērā minēto noteikumu ieviešanu, ir iespējams izstrādāt precīzākus un objektīvākus vērtēšanas kritērijus.

Tabulā ([3.pielikums](#)) sniegtā informācija par neformālās mācību programmas un audžuģimeņu un aizbildņu mācību programmas prasībām atklāj būtisku pārklāšanos daudzos punktos, piemēram, programmas mērķos, sasniedzamo mācību rezultātos, mācību metodēs programmas īstenošanai, kā arī programmas sasniedzamo mācību rezultātu apguves novērtēšanā. Tomēr, rūpīgāk analizējot prasības, konstatējamas arī nozīmīgas atšķirības. Salīdzinot programmu prasības, ir konstatēts, ka neformālās izglītības programmas prasības ir detalizētākas un aptver plašāku aspektu loku. Piemēram, neformālās izglītības mācību programmās tiek pieprasīts

³⁹ Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 395 "Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai". <https://likumi.lv/ta/id/343813>

detalizēti aprakstīt programmas apjoma sadalījumu dažādos mācīšanās formātos (klātienē, neklātienē, tālmācības), savukārt audžuģimeņu un aizbildņu mācību programmās šāda prasība nav iekļauta. Tāpat neformālās izglītības mācību programmās tiek pievērsta lielāka uzmanība programmas īstenošanas kvalitātes nodrošināšanai, iekļaujot prasības attiecībā uz procesu, saturu, vidi un pārvaldību.

Konkrēti tiek prasīts izstrādāt detalizētu mācību satura apguves plānu, kurā skaidri norādīti sasniedzamie mācību rezultāti katram tematam un apakštematam. Šie mācību rezultāti ir formulējami kā apgalvojumi, kas precīzi apraksta, ko dalībnieks spēs, zinās, prātīs un kādas kompetences turpinās uzlabot pēc temata apguves. Neformālās izglītības mācību programmās tiek prasīts arī detalizēti uzskaitīt visus nepieciešamos mācību līdzekļus, iekārtas un aprīkojumu, kas nepieciešamas programmas īstenošanai. Šāda detalizācija ļauj nodrošināt programmas mērķtiecību un efektīvu mācīšanās procesu.

Veiktā analīze atklāj gan būtisku pārklāšanos, gan nozīmīgas atšķirības neformālās izglītības un audžuģimeņu/aizbildņu mācību programmu prasībās. Neformālās izglītības programmas izvirza detalizētākas un visaptverošākas prasības īpaši attiecībā uz programmas struktūru, saturu un kvalitātes nodrošināšanu.

6.2. Uzņemošo ģimeņu mācību programmu vērtēšanas (sertificēšanas) kritēriji

Uzņemošo ģimeņu mācību programmu vērtēšanas (sertificēšanas) kritēriji

Lai nodrošinātu augstas kvalitātes uzņemošo ģimeņu mācību programmas, ir nepieciešami stingri vērtēšanas kritēriji. Šie kritēriji aptver plašu aspektu klāstu, sākot no programmas satura atbilstības normatīvajiem aktiem un beidzot ar tās ilgtspējību un atbilstību starptautiskajiem standartiem. Šajā dokumentā ir aprakstītas būtiskas izmaiņas, kuru mērķis ir ieviest vienotu regulējumu visās uzņemošo ģimeņu mācību programmās, lai tās atbilstu neformālās izglītības standarta prasībām.

1. Programmas satura atbilstība normatīvajiem aktiem
Uzņemošo ģimeņu mācību programmas saturā obligāti jānorāda:

1. Programmas mērķis un sasniedzamie mācīšanās rezultāti.
2. Programmas mērķa grupa.
3. Programmas apjoma sadalījums (aizpilda tikai to tabulu ([skat. pielikumā Nr.3](#) ("Klātiene", "Neklātiene" vai "Tālmācība")), kura attiecas uz konkrētās programmas īstenošanu).
4. Programmas satura apguves plānojums (sasniedzamo mācību rezultātu (apgalvojums(-i), ko izglītības ieguvējs zina, prot un kādus uzdevumus spēj veikt pēc temata apguves) norāda katram tematam).
5. Materiālie resursi programmas nodrošināšanai (nepieciešamo mācību līdzekļu, iekārtu un aprīkojuma saraksts).
6. Intelektuālie resursi programmas nodrošināšanai (programmas īstenošanā iesaistītās personas, viņu izglītība un/vai profesionālā kvalifikācija un darba pieredze).
7. Mācību metodes programmas īstenošanai.
8. Programmas sasniedzamo mācību rezultātu apguves novērtēšana.
9. Programmas īstenošanas kvalitātes (process, saturs, vide un pārvaldība) nodrošināšana.
10. Informācija par programmas publicitāti (pēc izvēles norāda informāciju par veidiem, kādos programmas īstenošanas veicinās programmas publicitāti).
11. Programmas apguvi apliecinošā dokumenta nosaukums.

Uzņemošo ģimeņu mācību programmas atļaujas saņemšanai ir nepieciešams sagatavot un iesniegt šādus dokumentus (saskan ar neformālās izglītības standarta prasībām):

- atbilstoši prasībām noteikta parauga iesniegums ([1. pielikums⁴⁰](#)); programma datorrakstā valsts valodā;
- dokumenta (apliecības vai sertifikāta) paraugs, kas tiks izsniegts pēc sekmīgas programmas apguves;
- programmas īstenošanai nepieciešamā personāla saraksts un izglītību un profesionālo kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu kopijas;
- pieprasītājs dokumentus un to kopijas sagatavo un apliecina normatīvajos aktos par dokumentu izstrādāšanu un noformēšanu noteiktajā kārtībā.

Mācību mērķu un sasniedzamo rezultātu skaidrība

⁴⁰ <https://likumi.lv/ta/id/347205-par-interesu-izglitibas-licencesanas-un-pieauguso-neformalas-izglitibas-programmu-istenosanas-atlauju-izsniegšanas-kartibu>

- **Mērķu definēšana:** programmas mērķiem jābūt skaidri definētiem un saskaņotiem ar audžuvecāku, adoptētāju un aizbildņu izglītības mērķiem.
- **Sasniedzamie rezultāti:** jāvērtē, vai programmā ir noteikti konkrēti sniedzamie rezultāti, kas parāda dalībnieku prasmju un zināšanu attīstību.

Iekļauto tēmu atbilstība

Jāvērtē, vai programma iekļauj visus būtiskos mācību moduļus, piemēram, drošas vides veidošanu, piesaistes teoriju, traumu ietekmes izpratni un praktisku bērna aprūpi.

Programmas ilgums un stundu sadalījums

- **Atbilstība stundu skaita prasībām:** programmai jā satur minimālais stundu skaits, kas noteikts normatīvajos aktos (piemēram, 50 akadēmiskās stundas pamata programmām un vairāk specializētām mācībām).
- **Teorijas un prakses proporcija:** jāvērtē, vai programmai ir atbilstošs teorētisko un praktisko nodarbību līdzsvars.

Mācību metodika un interaktīvo metožu izmantošana

- **Metodiskā pieeja:** jāizvērtē, vai programmā izmantotas dažādas mācību metodes, tostarp grupu darbs, lomu spēles, situāciju analīze un refleksijas.
- **Dalībnieku iesaiste:** jāvērtē, vai programmā paredzētas aktivitātes, kas veicina dalībnieku aktīvu iesaisti un pašrefleksiju.

Programmu vadītāju kvalifikācija

- **Atbilstība kvalifikācijas prasībām:** programmai jā pierāda, ka iesaistītie programmas vadītāji atbilst noteiktajām kvalifikācijas prasībām, ieskaitot izglītību, praktisko pieredzi un papildu sertifikātus.
- **Programmas vadītāju pieredze:** jānovērtē lektoru pieredze darbā ar bērniem un ģimenēm ārpusģimenes aprūpē.
- **Ir sniegta informācija par mācību programmas vadītāju sagatavošanu:** sagatavošanas kursi nodrošina vadītājiem nepieciešamās zināšanas un prasmes efektīvai programmas īstenošanai.

Programmas novērtēšanas un atgriezeniskās saites sistēma

- **Novērtējuma metodes:** jāvērtē, vai programmā iekļautas dalībnieku zināšanu un prasmju pārbaudes metodes, piemēram, teorētiskie testi, situāciju analīze un pašvērtējumi.
- **Atgriezeniskā saite:** jābūt paredzētai atgriezeniskās saites sniegšanai no vadītājiem un grupas par katra dalībnieka progresu.

Programmas pielāgošana dažādiem dalībnieku veidiem

- **Specializācija:** jāvērtē, vai programma ir pielāgota specifiskām mērķauditorijām, piemēram, specializētajām audžuģimenēm un adoptētājiem.
- **Daudzveidība un iekļautība:** jāizvērtē, vai programma ņem vērā dažādas bērnu vajadzības, tostarp bērnus ar traumām, īpašām vajadzībām un sarežģītu uzvedību.

Programmas dokumentācijas un materiālu kvalitāte (jāatbilst neformālās izglītības standarta prasībām)

- **Mācību materiāli:** jāvērtē, vai iesniegtie mācību materiāli ir aktuāli, detalizēti un saturiski bagāti.
- **Programmas apraksts:** jāvērtē, vai iesniegtajā dokumentācijā ir skaidri aprakstīta programma, tās struktūra un mācību plāns.
- **Atbalsta materiāli:** papildus tam, būtiska ir arī kvalitatīva atbalsta materiālu izstrāde, kas sniedz praktiskus norādījumus programmas īstenotājiem (mācību programmas vadītāju rokasgrāmatas) un dalībniekiem.

Ilgspējība un nepārtraukta profesionālā attīstība

- **Turpmākā attīstība:** jāvērtē, vai programmā ir iekļauti priekšlikumi turpmākai profesionālajai attīstībai pēc mācību beigām.
- **Ilgspējības aspekti:** jānovērtē, vai programma nodrošina ilgtermiņa atbalstu un zināšanu uzturēšanu, piedāvājot tālākas izglītības iespējas.

Atbilstība starptautiskajiem standartiem

- **Starptautiskā pieredze:** jāvērtē, vai programma iekļauj elementus no starptautiskās prakses, kas veicina modernu un efektīvu pieeju bērnu aprūpei.

Veiktā analīze parāda, ka augstas kvalitātes uzņemošo ģimeņu mācību programmām ir būtiski stingri un visaptveroši vērtēšanas kritēriji. Šie kritēriji nodrošina, ka programmas atbilst normatīvajām prasībām, sniedz dalībniekiem nepieciešamās zināšanas un prasmes, un veicina ilgtermiņa pozitīvu izmaiņu bērnu dzīvēs.

Papildu kvalitātes kritēriji

Būtiski pievērst uzmanību arī šādiem kritērijiem:

Papildu kvalitātes kritēriji
1. Ir sniegta informācija par programmas zinātnisko pamatojumu
Visaptveroša programmas kvalitātes novērtēšana prasa detalizētu informāciju par tās izstrādes vai adaptācijas rezultātu.
2. Ir sniegta informācija par nodrošinātajām mācību un papildu materiāliem
<ul style="list-style-type: none"> • Programmas rokasgrāmata vadītājiem: detalizēta un pārskatāma rokasgrāmata, kas nodrošina vadītājiem skaidrus norādījumus par programmas īstenošanu, metodikām, laika plānošanu un iespējamām izaicinājumiem. • Programmu izdales materiāli un darba lapas: daudzveidīgi un interaktīvi materiāli, kas atbilst dažādiem mācīšanās stiliem un veicina dalībnieku aktīvu iesaistīšanos mācību procesā. • Papildu atbalsta materiāli: plašs klāsts papildu materiālu, piemēram, mājas lapas platformās pieejami resursi par bērnu drošību, kas papildina programmas saturu un nodrošina dalībniekiem iespēju patstāvīgi apgūt jaunu informāciju.
3. Ir sniegta informācija par programmas pieejamību
Šajā kontekstā būtiski ir iekļaut šādus kritērijus: izcelsmi (oriģināls vai adaptācija), autorību, izplatīšanas veidu (pieejamības nosacījumi, piemēram, vai programma ir pieejama bez maksas vai par maksu, kāda veida licence tiek izmantota).

Lai nodrošinātu programmas veiksmīgu ieviešanu, ir būtiski investēt arī programmas vadītāju sagatavošanā, kas ļautu viņiem kompetenti vadīt programmas aktivitātes un sniegt

nepieciešamo atbalstu dalībniekiem. Ir būtiski papildus mācīt vadītājus efektīvu attālinātā darba metožu pielietošanā (ja attiecināms). Tas ļaus nodrošināt dalībniekiem kvalitatīvu mācību pieredzi arī tiešsaistes vidē. Investīcijas kvalitatīvā vadītāju sagatavošanā ir ilgtermiņa ieguldījums organizācijas panākumos, jo kompetenti vadītāji ir atslēga uz jebkuras programmas veiksmīgu īstenošanu. Šāda visaptveroša pieeja palīdz uzņemošajām ģimenēm iegūt nepieciešamās zināšanas un prasmes, kas veicina bērna harmonisku attīstību un labbūtību.

Vadlīnijas mācību programmu vadītājiem tiešsaistes vidē

- Lai nodrošinātu efektīvu mācību procesu iestādēm (Atbalsta centriem), ir jānodrošina neierobežota piekļuve (ja attiecināms – licence) tiešsaistes komunikācijas platformām, piemēram, *Zoom, Google Meet, Microsoft Teams*.
- Lai nodrošinātu augstas kvalitātes attālinātas mācības, ir būtiski, ka programmu vadītāji tiek apmācīti izstrādāt interaktīvus mācību materiālus, organizēt efektīvas sinhronās un asinhronās mācīšanās aktivitātes, kā arī sniegt personalizētu atbalstu dalībniekiem, izmantojot dažādas tiešsaistes platformas. Mācību programmu vadītājiem ir jāapgūst jaunas digitālās prasmes, lai spētu efektīvi vadīt mācību procesus attālinātā vidē.
- Mācību materiālu pielāgošana: adaptēt mācību materiālus tiešsaistes formātam, padarot tos interaktīvākus un saistošākus.
- Komunikācijas veidošana: uzturēt aktīvu komunikāciju ar dalībniekiem, izmantojot dažādus kanālus (čats, e-pasts, forums).
- Motivācijas veicināšana: radīt motivējošu mācību vidi, iesaistot dalībniekus dažādās aktivitātēs un sniedzot atgriezenisko saiti.
- Laika pārvaldība: plānot nodarbības, lai nodrošinātu laika efektīvu izmantošanu un dalībnieku koncentrēšanos.
- Tehnisko problēmu risināšana: būt gatavam operatīvi risināt tehniskas problēmas, kas var rasties nodarbības laikā.
- Attālinātās mācību programmas realizēšanas laikā vienmēr tiek izmantots video zvans, kura laikā gan mācību programmas vadītājs, gan programmas dalībnieki redz viens otru.
- Pirms nodarbībām vadītājs paziņo dalībniekiem, kura programma (*Zoom, Google Meet, Microsoft Teams*) tiks izmantota.
- Dalībniekiem tiek nosūtīts e-pasta uzaicinājums ar attiecīgo saiti (piem., *Zoom* saite).

Tehniskās prasmes

- Izvēlēties piemērotu tiešsaistes platformu (*Zoom, Microsoft Teams, Google Meet* u.c.), kas atbilst gan mācību programmas vadītāju, gan dalībnieku vajadzībām.
- Nodrošināt stabilu interneta savienojumu, kvalitatīvu mikrofonu un kameru, kā arī piemērotu apgaismojumu.
- Ekrāna koplietošana: demonstrēt prezentācijas, dokumentus, video un citus mācību materiālus.
- Interaktīvās tāfeles; veidot zīmējumus, diagrammas un citus vizuālos materiālus kopā ar dalībniekiem.
- Interaktīvās prezentācijas: *PowerPoint, Prezi, Genially*, lai veidotu vizuāli pievilcīgas un interaktīvas prezentācijas.
- Čats: privāta vai publiska komunikācija ar dalībniekiem, lai uzdotu jautājumus, sniegtu atgriezenisko saiti vai organizētu grupas darbu.
- Anketas un aptaujas: *Google Forms, Kahoot*, lai pārbaudīt dalībnieku zināšanas un iegūtu atsauksmes.
- Balsošana mācību laikā.
- Rīki: *Padlet, Miro*, lai veidotu kopīgas ideju kartes, prezentācijas un citus materiālus.
- Virtuālās klases: izveidot strukturētu mācību vidi ar dažādām virtuālajām telpām un aktivitātēm.
- Dalībnieku sadalīšana vairākās istabās.
- Dalībnieku pārvaldība.
- Mācību pārvaldības sistēmas (ja attiecināms), piemēram, *Moodle, Google Classroom*, lai organizētu kursus, piešķirtu uzdevumus un novērtētu dalībnieku darbu.
- Ierakstīšana: saglabāt nodarbības ierakstus, lai dalībnieki varētu tos atkārtoti noskatīties.
- Video rediģēšanas rīki: *iMovie, WeVideo*, lai veidotu īsus video materiālus.

Lai nodrošinātu optimālus apstākļus attālinātajām mācībām (tiešsaistē), dalībniekiem tiek noteiktas sekojošās prasības

- Programmas dalībniekiem visā mācību laikā (tiešsaistē) ir jāieslēdz video kamera un pēc nepieciešamības jāizmanto arī mikrofons, lai nodrošinātu efektīvu komunikāciju ar mācību programmas vadītāju un citiem dalībniekiem.

- Lai sekmīgi piedalītos attālinātajās mācībās, dalībniekiem jānodrošina darba vide, kas veicina koncentrēšanos un produktivitāti. Tādēļ ieteicams izvēlēties atsevišķu, klusu telpu, kur nav ārēju traucējumu.
- Lai izvairītos no uzmanības novēršanas, jāizslēdz e-pasts un telefons, un telpā nedrīkst atrasties citas personas.

Secinājumi

Mācību programmas kvalitāte ir atkarīga no vairākiem savstarpēji saistītiem faktoriem.

- Programmas ir jāizstrādā un jāīsteno saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem (neformālās pieaugušo izglītības standarta prasībām), lai nodrošinātu vienotu kvalitātes līmeni visā valstī.
- Programmas mērķiem jābūt skaidri formulētiem un izmērāmiem, lai varētu novērtēt programmas efektivitāti.
- Lai programma būtu efektīva, tai ir jābūt skaidri definētiem mērķiem un jāaptver visi būtiskie temati.
- Lai nodrošinātu efektīvu mācīšanos, programmās jāizmanto dažādas mācību metodes, kas veicina aktīvu dalībnieku iesaistīšanos.
- Programmu īstenošanā ir jāiesaista speciālisti, kas ir veiksmīgi pabeiguši attiecīgos sagatavošanas kursus un, kuriem ir pierādīta pieredze darbā ar bērniem un ģimenēm.
- Ir būtiski ieviest sistemātisku programmas novērtēšanas sistēmu, lai identificētu stiprās puses un uzlabošanas jomas.
- Programmām jābūt orientētām uz ilgtermiņa rezultātiem, nodrošinot turpmāku atbalstu un profesionālo attīstību.
- Lai nodrošinātu modernu un efektīvu pieeju, programmās ir jāņem vērā starptautiskā pieredze un labākās prakses piemēri.
- Izmantojot tiešsaiste mācības, jānodrošina vadlīniju mācību programmu vadītājiem.
- Jānodrošina informācija par programmas izcelsmi, autoriem un licenci.
- Jānodrošina informācija par programmas izstrādi / aprobāciju un efektivitāti.
- Mācību programmas papildina ne tikai pamatmateriāli, bet arī plašs klāsts dažādu atbalsta materiālu.

7. Zināšanu vērtēšanas kritēriji un kārtība to pielietošanai dalībniekiem, kuri pabeiguši mācības

Izstrādājot dalībnieku zināšanu vērtēšanas kritērijus un kārtību tika apskatīta kompetenču pieejas līmeņu vērtēšanas teorētiskās atziņas, ārvalstu uzņemošo ģimeņu kompetenču vērtēšanas sistēmas, ņemti vērā Latvijas speciālistu viedokļi un labā prakse. Vērtēšanas sistēma jāveido rūpīgi, ņemot vērā, ka mācību apguves kvalitāte ietekmē ārpusģimenes aprūpē nonākušo bērnu labbūtību.

Pieaugušo neformālajā izglītībā kompetenču attīstības līmeņi bieži tiek veidoti, izmantojot vairākas atzītas kompetenču attīstības teorijas un pieejas. Daži izplatīti modeļi un to autori:

1. Dreifuss un Dreifuss kompetenču attīstības modelis (1980) – brāļi Huberts un Stjuarts Dreifusi piedāvāja piecu līmeņu modeli, **lai aprakstītu cilvēka progresu no iesācēja līdz ekspertam**. Attīstība norit šādās fāzēs:
 - iesācējs,
 - iesācējs ar pieredzi,
 - kompetents,
 - prasmīgs,
 - eksperts.⁴¹
2. Kolba pieredzes mācīšanās cikls (1984) – Deivids Kolbs izstrādāja pieredzes mācīšanās modeli, kas ietver ciklisku četru posmu procesu: konkrēta pieredze, reflektīva novērošana, abstrakta konceptualizācija un aktīva eksperimentēšana. Lai arī tas tieši nenorāda kompetenču līmeņus, šis modelis bieži tiek izmantots pieaugušo izglītībā, **lai strukturētu kompetenču attīstību caur praktisko pieredzi un refleksiju**.⁴²
3. Andragogikas principi – pieaugušo izglītības teoriju pamati, ko attīstījis Malkolms Noulss, uzsver, ka **pieaugušie mācās, kad viņiem ir iespēja praktiski pielietot zināšanas, tās**

⁴¹ Dreyfus, H., & Dreyfus, S. (1980). *A Five-Stage Model of the Mental Activities Involved in Directed Skill Acquisition*.

⁴² Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*.

pielāgot savām vajadzībām un iepriekšējai pieredzei. Šī teorija būtiski ietekmē kompetenču līmeņu struktūras, veicinot pieaugušo motivāciju un patstāvību.⁴³

4. Blūma taksonomija (Bendžamins Blūms un līdzautori) – lai gan sākotnēji domāta formālajai izglītībai, Blūma taksonomijas principi bieži tiek izmantoti pieaugušo izglītībā, it īpaši kompetenču attīstībā. Taksonomija ietver sešus kognitīvos līmeņus: **atcerēšanās, izpratne, pielietošana, analīze, sintēze, un vērtēšana.** Šie līmeņi palīdz strukturēt mācīšanos no vienkāršām līdz sarežģītām kognitīvām prasmēm.⁴⁴
5. Evans un King kompetenču līmeņu modelis – Pīters Evans un Stīvens Kings izstrādāja modeli, kas pielieto četru līmeņu pieeju: **apzinātais iesācējs, lietpratējs, profesionālis, un eksperts.** Šis modelis bieži tiek pielāgots pieaugušo izglītības programmās, jo tas attiecas gan uz tehniskajām, gan starppersonu kompetencēm.

Izvērtējot informāciju par uzņemošo ģimeņu mācību programmu (PRIDE), kā arī citus pieejamos resursus, priekšplānā izvirzās ideja par to, ka sākotnējās mācības:

- 1) ir papildus instruments kopējā izvērtēšanas procesā, kas palīdz novērtēt, vai konkrētajam audžuvecākam (audžuģimenei, potenciālajam adoptētājam, ne-radniecīgajam aizbildnim) drīkst uzticēt sveša bērna aprūpi un aizsardzību;
- 2) ir izveidots standarts, kas ļauj novērtēt turpmāko atbalsta un attīstības nepieciešamību.

Audžuvecāku kompetenču novērtējums vairāk balstās uz audžuvecāku pašnovērtējumu – vai minētās zināšanas un prasmes man piemīt, kā es tās realizēju savā praktiskajā dzīvē, to apkopojot ar citiem novērojumiem un vērtējumiem, tai skaitā mācību vadītāju viedokli.

Zemāk ir aprakstīti potenciālo uzņemošo ģimeņu novērtējuma soļi no ASV PRIDE programmas Latvijā adaptētā varianta (AIRI vecākiem):

⁴³ Knowles, M. S. (1973). *The Adult Learner: A Neglected Species*.

⁴⁴ Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*.

AIRI vecākiem sākotnējo mācību programma (8.A solis)

Kvalitatīvas sākotnējās mācības ir būtiskas, lai palīdzētu audžuģimenēm, adoptētājiem un ne-radnieciskajiem aizbildņiem uzsākt zināšanu un prasmju pilnveidošanas procesu. Tiek aplūkota ģimenes atbalsta speciālista (sociālā darbinieka) loma gan mācību nodrošināšanā, gan efektīvā sadarbībā ar treneriem jeb mācību vadītājiem.

Pastāvīga ģimenes savstarpējā novērtēšana (8.B solis)

Šajā solī aplūkots izaicinājumu pilnais darbs ar ģimenēm, lai noteiktu to stiprās puses un vajadzības saistībā ar piecām kompetenču kategorijām. Tiek aplūkots mācībās integrētais novērtēšanas process. Tiek apskatīti uzdevumi no programmas nodarbību sadaļas “Sasaiste ar AIRI vecākiem” (piemēram, dzimtas koki, ekokartes un “Zaudējumu vēstures tabula”), jo tie attiecas uz savstarpējo novērtēšanu.

Ģimenes savstarpējās novērtēšanas pabeigšana un lēmuma pieņemšana (9.solis)

Šajā solī tiek paskaidrots savstarpējās novērtēšanas procesa mērķi – panākt, lai ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs un ģimene var pieņemt lēmumu par ģimenes spēju un vēlmi kļūt par audžuģimeni, aizbildni vai adoptētāju, apzināt topošās aprūpes ģimenes stiprās puses un vajadzības, tostarp to, kāda veida bērnus šī ģimene varētu visdrošāk un veiksmīgāk audzināt, un noskaidrot ģimenes mācību vajadzības, kas palīdzētu tai laika gaitā attīstīt kompetenci. Tiek aplūkots arī tas, kā ģimenes atbalsta speciālists var apvienot individuālajās konsultācijās, rakstiskajos dokumentos un mācību programmā iegūto informāciju, lai kopīgi ar ģimeni panāktu vislabākā lēmuma pieņemšanu.

Adoptētāju statusa piešķiršana (10.solis)

AIRI vecākiem sākotnējo mācību programma un savstarpējā novērtēšana sniedz labu zināšanu pamatu ģimenēm, kuras vēlas kļūt par adoptētājiem. Tomēr, iespējams, var būt nepieciešamas papildu mācības konkrēti par adopcijas procesu. Turklāt uz adopciju attiecas īpaši statusa piešķiršanas nosacījumi. Šajā solī tiek uzsvērts Atbalsta centra pienākums nodrošināt papildu mācības, kā arī veikt vajadzīgo novērtēšanas procesu adoptētāju statusa ieguvei.

Ģimenes attīstības plāna izstrāde kopā ar audžuģimenēm (11.solis)

Ikvienai ģimenei ir mācību vajadzības, kas ļaus pilnveidot tās zināšanas un spējas piecās kompetenču kategorijās. Šajā solī tiek aprakstīts “Ģimenes attīstības plāns”. Tas ir rīks, ko ģimenes atbalsta speciālists (sociālais darbinieks) izmanto kopīgi ar ģimeni, lai palīdzētu noteikt un apmierināt ģimenes mācību vajadzības un nodrošināt pastāvīgu izaugsmi un aģentūras atbalstu.

Sadarbība profesionālā ārpusģimenes aprūpes komandā (12.solis)

Šajā solī tiek uzsvērts komandas darba nozīmīgums un ģimenes atbalsta speciālista (sociālā darbinieka) loma sadarbības veicināšanā.

AIRI vecākiem pamata, specializēto un padziļināto mācību nodrošināšana un cita veida atbalsts (13.solis)

Tālāko mācību (pilnveides) programmās tiek aplūkotas svarīgākās zināšanas un prasmes un pilnveidotas zinības, ko ģimenes ir apguvušas *AIRI vecākiem* sākotnējo mācību programmā. Tiek aprakstīta *AIRI vecākiem* pamatmācību programma, kas sastāv no divpadsmit moduļiem, kā arī tiek pamatota nepieciešamība pēc padziļinātās un specializētās mācības. Šajā solī tiek minēti arī vajadzīgie pakalpojumi aprūpes ģimeņu atbalstam.

Aplūkojot pieejamos Lielbritānijas audžuģimeņu mācību, atbalsta un attīstības standartus⁴⁵, arī ir redzams, ka mācību rezultātu novērtē pēc kopējā standarta, ko aizpilda potenciālais audžuvecāks, ilgākais – 12 mēnešu garumā. Standarta novērtējuma rokasgrāmatā ir jāaizpilda sadaļas, kurās tiek sniegti pierādījumi, kā audžuvecāks konkrēto standartu izprot un ir domājies realizēt vai jau realizē savā dzīvē.

Rokasgrāmatā tiek lietoti 4 līmeņi mācību progresa novērtēšanai, zināšanu un prasmju apliecināšanai, izmantojot sekojošos terminus.

- **Apzināties:** zināt, ka kaut kas pastāv, piemēram, rutīnu nozīmi bērnam vispārējā līmenī, bez detalizācijas.
- **Zināt/zināt, kā darīt:** skaidri un praktiski izprast noteiktu jomu, zinot pietiekami daudz, lai varētu veikt jebkādus ar to saistītos uzdevumus vai procedūras.

⁴⁵ Department for Education. (2012). Training, Support and Development Standards for Foster Care: Guidance for Supervising Social Workers. GOV.UK. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c3fb4e5274a2041cf2b9f/TSD_standards_guidance_for_supervisors.pdf

- **Parādīt/demonstrēt/spēt:** nodrošināt praktisku apliecinājumu konkrētā jomā (piemēram, komunikācijā) atbilstošā prasmju līmenī, kāds nepieciešams lomā.
- **Izprast:** aptvert koncepcijas nozīmi un tās plašos mērķus un principus (piemēram, bērna attīstībā, politikas izpratnē).

Ir pieejamas vadlīnijas un palīgmateriāli, kas palīdz uzraugošiem sociālajiem darbiniekiem īstenot mācību atbalsta un attīstības standartus ar audžuģimenēm.

Balstoties uz iepriekš minēto teoriju, ārvalstu programmu atziņām un par kompetenču attīstību un vērtēšanu, var izdarīt sekojošus **secinājumus**.

- Kompetenču vērtēšanas būtība ir aprakstīt cilvēka progresu no iesācēja līdz eksperta līmenim.
- Kompetenču attīstība notiek caur praktisko pieredzi un refleksiju.
- Pieaugušie mācās, kad viņiem ir iespēja praktiski pielietot zināšanas, tās pielāgot savām vajadzībām un iepriekšējai pieredzei.
- Sešu kognitīvo līmeņu definējums – atcerēšanās, izpratne, pielietošana, analīze, sintēze, un vērtēšana – palīdz strukturēt mācīšanos no vienkāršām līdz sarežģītām kognitīvām prasmēm.
- Pieaugušo izglītības programmās bieži pielieto četru līmeņu pieeju: apzinātais iesācējs, lietpratējs, profesionālis un eksperts. Šis modelis bieži tiek pielāgots, jo tas attiecas gan uz tehniskajām, gan starppersonu kompetencēm.

Populārākajās mācību programmās uzņemošajām ģimenēm tiek pielietota četru līmeņu kompetenču vērtēšanas sistēma, kas ietver sekojošus līmeņus.

Iepazīšanās vai sākuma līmenis

- Šajā līmenī tiek vērtēts dalībnieku pamatzinātnes un motivācijas līmenis, sākot ar vispārīgu izpratni par bērna vajadzībām un uzņemošās ģimenes lomu.
- Dalībnieki ir apguvuši zināšanas par pamata jēdzieniem un prasa atbalstu praktiskā pielietojumā.

Pamatzināšanu vai Pielietošanas līmenis

- Šajā līmenī tiek vērtētas dalībnieku spējas izmantot apgūtās zināšanas vienkāršās, kontrolētās situācijās.

- Dalībnieki demonstrē zināmu patstāvību, spēj atpazīt bērna pamatvajadzības un reaģēt uz pazīstamām situācijām, bet joprojām var būt nepieciešama palīdzība sarežģītākās situācijās.

Attīstības vai kompetences līmenis

- Šajā līmenī vērtē, cik labi dalībnieki spēj patstāvīgi piemērot zināšanas un prasmes dažādās situācijās, ieskaitot tās, kurās nepieciešama pielāgošanās.
- Dalībnieki demonstrē pārliecību, spēj pieņemt atbildīgus lēmumus un reaģēt uz mainīgām bērna vajadzībām bez tiešas vadības.

Pilnveides vai ekspertu līmenis

- Šajā augstākajā līmenī dalībnieki spēj izmantot padziļinātas zināšanas un radošas pieejas sarežģītu un nestandarta situāciju risināšanā.
- Viņi kļūst par resursu citiem, daloties savā pieredzē un spējot vadīt arī krīzes situācijas, kas ietver bērnu ar traumatiskām pieredzēm.

Ņemot vērā skaidroto, kompetenču attīstības struktūras parasti strukturētas no sākuma līdz ekspertu līmenim, kas ļauj dalībniekam progresēt no pamata prasmju apguves līdz patstāvīgai un radošai kompetenču izmantošanai. Praktiskās pieredzes un refleksijas nozīme – lielāks uzsvars uz patstāvīgu darbību un atbildības pieņemšanu augstākos līmeņos, attīstoties līdz kompetencei rīkoties sarežģītās situācijās.

Izstrādājot vērtēšanas kritērijus un kārtību to pielietošanai, būtiski ņemt vērā, ka uzņemošo ģimeņu mācību programma nav tikai teorētisku zināšanu kopums, tā ietver arī praktisku iemaņu, prasmju apguvi, uzņemošo ģimeņu vērtības un attieksmes. Tas nozīmē, ka vērtētas tiek ne tikai dalībnieka zināšanas par konkrētām tēmām, prasme tās pielietot praktiskās situācijās, bet arī personīgais progress, spēja reflektēt, kā arī mācību laikā demonstrētās attieksmes.

Vērtēšanas sistēma un kārtība

Uzņemošo ģimeņu iegūto kompetenču novērtēšanas pamata mērķis ir palīdzēt dalībniekiem apzināties viņu stiprās un vājās puses, pieņemt lēmumu, vai dalībnieks var kļūt par uzņemošo ģimeni, izvērtēt, kādas kompetences būtu pilnveidojamas, un izveidot ģimenes atbalsta plānu audžuģimenēm.

Uzņemošo ģimeņu iegūto kompetenču novērtējumam mācību laikā piedāvājam izmantot trīs līmeņu kritērijus ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu aprūpē (pieņemot, ka ceturto – eksperta līmeni – nav iespējams sasniegt pēc mācībām, jo tam nepieciešams ilgāks laiks un praktiskā pieredze).

Sākuma līmenis – dalībniekam ir vispārīga izpratne un zināšanas tēmā, nav prasmju tās pielietot praktiski.

Pamatzināšanu līmenis – dalībniekam ir zināšanas un spējas tās pielietot praksē vienkāršās situācijās, spējas atpazīt bērna pamatvajadzības, reaģēt vienkāršās situācijās, nepieciešama palīdzība.

Kompetenta aprūpētāja līmenis – Dalībnieks spēj patstāvīgi pielietot zināšanas un prasmes dažādās situācijās. Demonstrē pārliecību, spēj pieņemt atbildīgus lēmumus un reaģēt uz mainīgām bērna vajadzībām bez tiešas vadības, pārliecinoši sadarbojas komandā.

Minētie kritēriji tiek pielietoti visu uzņemošo ģimeņu formu dalībnieku kompetenču novērtēšanai, izmantojot mācību satura standartā noformulētās tēmas, definētos sasniedzamos rezultātus jeb kompetences un novērtēšanas jautājumus. Tie tiek pielietoti gan dalībnieka pašvērtējuma veikšanai, gan gala novērtējumā, kuru veic speciālists sadarbībā (sarunas laikā) ar dalībnieku.

Kompetenču novērtēšanā būtiska nozīme ir vērtējuma aprakstošajai daļai, kurā dalībnieks, veicot pašvērtējumu, apraksta savas stiprās un vājās (pilnveidojamās) kompetences. Gala novērtējuma aprakstošo daļu veido mācību programmas vadītājs – speciālists vai centra darbinieks –, balstoties uz saņemtu atgriezenisko saiti no programmas vadītāja.

Mācību programmas apguves novērtēšana, balstoties uz izveidoto mācību programmas standartu, tiek veikta atšķirīgi 2 grupām, balstoties uz to, ka šajās ģimenēs jau mācību laikā ir uzņemti bērni:

- a) audžuvecākiem, adoptētājiem un ne-radniecīgajiem aizbildņiem;
- b) radniecīgajiem aizbildņiem ar vienkāršākiem jautājumiem, kas skar jau iegūto pieredzi ar bērnu ģimenē un mācību vadītāju atgriezenisko saikni, kas tiek sniegta pēc sarunas ar audžuvecāku un saskaņota ar pašnovērtējuma dokumentu.

Darba grupa rosina kompetenču novērtēšanu A grupai – audžuģimenēm, adoptētājiem un ne-radniecīgajiem aizbildņiem – **veikt 3 līmeņos.**

- 1) **Dalībnieka pašnovērtējums.** Dalībnieks veic pašvērtējumu visa mācību procesa laikā, no mācību uzsākšanas līdz programmas pabeigšanai, izmantojot mācību standartā ietvertu tēmu un sasniedzamā rezultāta – kompetenču – aprakstus, kas sagatavoti elektroniski aizpildāmas “darba burtnīcas” veidā, pašvērtējuma paraugs redzams [pielikumā Nr.4.](#)
- 2) **Gala novērtējums.** Mācību vadītājs ar dalībnieku veic individuālu sarunu, izmantojot standartā ietvertos jautājumus, atklāti pārrunā novēroto mācību laikā (dalībnieka komunikācijā, attieksmēs, prasmes grupu darbos, lomu spēlēs), analizē mājas darbus, pārrunā progresu un aizpilda gala novērtējuma veidlapu, gala novērtējuma veidlapas paraugs [pielikumā Nr.5.](#)
- 3) Balstoties uz Atbalsta centru speciālistu pausto, ņemot vērā Latvijas sistēmu, kurā mācību programmas saskaņošanai iesniedzamas Centrā, bet tās realizē vairāki Atbalsta centri, darba grupa ierosina **izstrādāt un ieviest vienotu (centralizētu) novērtējumu testa vai ieskaites formā**, kas atspoguļotu dalībnieku zināšanas un izpratni par to, kāda būtu atbalstāmā rīcība konkrētās situācijās. Tas dotu iespēju veidot situāciju, kurā visu Latvijas uzņemošo ģimeņu mācību rezultāti būtu salīdzināmi un visiem dalībniekiem noteiktas vienādas prasības attiecībā uz būtiskiem jautājumiem, neskatoties uz to, kurš Atbalsta centrs nodrošina mācības. Šāda centralizēta vērtēšanas forma testa vai ieskaites veidā, kuru potenciālās audžuģimenes, potenciālie adoptētāji un ne-radniecīgie (potenciālie) aizbildņi izpildītu mācību noslēgumā, aizstātu pašlaik normatīvajā regulējumā noteikto teorētisko un praktisko zināšanu novērtēšanu – zināšanu testu un sociālās situācijas analīzi, kas pašlaik katram Atbalsta centram ir citāda.

Kompetenču novērtēšanu B grupai – radniecīgie aizbildņi un adoptētāji, kuri adoptē otra laulātā bērnu, ar kuru atrodas ciešās attiecībās, **veikt 2 līmeņos** (tie paši, kas A grupai).

- 1) **Dalībnieka pašnovērtējums.**
- 2) **Gala novērtējums.**

Par kompetenču novērtēšanu B grupai aprakstīts šī darba 3.nodaļā “[Aizbildņu mācību programmas metodikas pilnveidošana attiecībā uz zināšanu novērtējuma saturu, kas iesniedzams bāriņtiesā](#)”.

8. Aptaujas anketa atgriezeniskās saites iegūšanai no mācības pabeigušajiem dalībniekiem

Mācību kvalitātes novērtēšanas kritēriji

Izstrādājot mācību kvalitātes novērtēšanas anketu (anketa skatāma [1.pielikumā](#)), tika ņemti vērā sekojoši mācību kvalitātes kritēriji.

1. Mācību satura atbilstība, kas ietver:

- 1.1. Relevance jeb atbilstība. Mācību saturs atbilst mācības pabeigušo dalībnieku vajadzībām un aptver būtiskas tēmas, piemēram, bērnu attīstība, traumatiska pieredze, uzvedības problēmas, juridiskie aspekti un konfliktu risināšana.
- 1.2. Vispusība. Kursā ir iekļauti visi nepieciešamie aspekti, lai nodrošinātu pilnvērtīgu bērna aprūpi. Tas aptver gan teorētiskās, gan praktiskās zināšanas.
- 1.3. Aktualitāte. Informācija ir aktuāla un balstīta uz jaunākajiem pētījumiem un starptautisko praksi.

2. Pasniedzēju kompetence un profesionalitāte

- 2.1. Zināšanas. Pasniedzēji ir eksperti savā jomā ar plašām zināšanām par bērnu psiholoģiju, ārpusģimenes aprūpes sistēmu un izaicinājumiem, ar kuriem varētu saskarties mācību dalībnieki.
- 2.2. Praktiskā pieredze. Pasniedzējam ir praktiska pieredze darbā ārpusģimenes aprūpes jomā, kas palīdz saistīt teoriju ar reālām situācijām.
- 2.3. Komunikācijas prasmes. Pasniedzēji spēj efektīvi un skaidri nodot informāciju, atbildēt uz jautājumiem un veicināt iesaisti diskusijās.

3. Mācību metodoloģija un pieeja

- 3.1. Mācīšanās pieejas daudzveidība. Mācības ietver dažādas mācīšanās metodes (lekcijas, grupu diskusijas, praktiskie vingrinājumi, scenāriju analīze), lai nodrošinātu aktīvu dalībnieku iesaisti un dažādu prasmju apguvi.
- 3.2. Interaktivitāte. Mācības ir interaktīvas, sniedzot iespēju dalībniekiem aktīvi piedalīties, dalīties pieredzē un iesaistīties diskusijās.
- 3.3. Praktiskā pielietojamība. Mācībās piedāvātie vingrinājumi un scenāriji palīdz sagatavot dalībniekus reālajam darbam ar bērnu ārpusģimenes aprūpē.

4. Mācību efektivitāte un rezultāti

- 4.1. Zināšanu pārbaude. Pēc mācību beigām tiek novērtēts, vai dalībnieki ir ieguvuši nepieciešamās zināšanas un prasmes. To var veikt ar testiem, intervijām vai praktiskiem uzdevumiem.
- 4.2. Pašnovērtējums. Dalībniekiem tiek sniegta iespēja novērtēt savas spējas un izpratni par apgūto materiālu, lai pārliecinātos par savu sagatavotību uzņemt bērnu ārpusģimenes aprūpē.
- 4.3. Reālās dzīves pielietojums – prakse. Mācību rezultātā iegūtās zināšanas ir praktiski pielietojamas ārpusģimenes aprūpes vidē, un mācību dalībnieki ir gatavi pārvarēt izaicinājumus darbā ar bērniem.

5. Mācību organizatoriskā kvalitāte

- 5.1. Piekļuve un ērtums. Mācību vieta, formāts un laiks ir ērts dalībniekiem, nodrošinot, ka ikviens mācību dalībnieks var piedalīties neatkarīgi no viņa ģeogrāfiskās atrašanās vietas un citiem faktoriem.
- 5.2. Mācību ilgums. Mācību programma ir organizēta ar pietiekamu laiku, lai aptvertu visas svarīgās tēmas, bet ne pārāk ilga, lai neapgrūtinātu dalībniekus.
- 5.3. Tehniskā kvalitāte. Prezentāciju izmantošana un tās kvalitāte. Gadījumos, kad mācības notiek tiešsaistē, tehniskā platforma ir viegli lietojama, un dalībniekiem ir nodrošināta tehniskā palīdzība.

6. Atbalsts pēc mācībām

- 6.1. Turpmākais atbalsts. Mācību programma nodrošina dalībniekiem iespējas saņemt papildu atbalstu arī pēc mācību beigām, piemēram, mentoringu vai iespēju piedalīties papildusursos.
- 6.2. Resursi un materiāli. Mācību laikā un pēc tam dalībniekiem ir pieejami atbilstoši resursi (rokasgrāmatas, informācijas materiāli, tiešsaistes rīki), kas atvieglo iegūto zināšanu pielietošanu praksē.
- 6.3. Anketa ir būtisks rīks, lai veidotu efektīvas un kvalitatīvas mācības, nodrošinot, ka tās atbilst dalībnieku vajadzībām un sagatavo viņus bērna ārpusģimenes aprūpē uzņemšanai.

Lai novērtētu mācību kvalitāti, ir svarīgi izstrādāt anketu, kas palīdzētu novērtēt dažādus mācību aspektus: saturu, pasniegšanas kvalitāti, praktisko piemērojamību, kā arī apmācāmo

subjektīvo pieredzi. Mācību kvalitātes kritēriji ir noteikta struktūra, pēc kuras tiek vērtēta mācību efektivitāte, atbilstība un lietderība.

Anketas mērķis: Iegūt atgriezenisko saiti no mācību dalībniekiem par dažādiem aspektiem, kas ir būtiski mācību kvalitātes izvērtēšanai, par viņu pieredzi un iespaidiem mācību laikā, lai uzlabotu mācību kvalitāti.

Anketas uzdevumi:

1. Identificēt mācību stiprās puses un trūkumus, lai saprastu, kas darbojas labi un kur nepieciešami uzlabojumi.
2. Novērtēt, vai mācību saturs un metodes ir atbilstošas dalībnieku vajadzībām, vai tās palīdz sasniegt mācību mērķus.
3. Izstrādāt uzlabojumus nākotnes mācībām, pamatojoties uz konkrētām atsauksmēm, piemēram, par satura aktualizēšanu, metodikas pielāgošanu vai organizatoriskiem uzlabojumiem.
4. Veicināt dalībnieku apmierinātību un motivāciju, parādot, ka viņu atsauksmes tiek novērtētas un izmantotas mācību pilnveidošanai.

Respondentu raksturojums: Atbalsta centru mācību pabeigušie dalībnieki – potenciālie audzvecāki, potenciālie adoptētāji, aizbildņi.

Rekomendācija: Aptaugas anketu mācību pabeigušajiem dalībniekiem ieteicams izsūtīt Centram, tādējādi izslēdzot Atbalsta centra un mācību dalībnieka interešu konfliktu.

Rekomendācijas

Latvijas uzņemošo ģimeņu mācību jomā praksē tiek izmantotas dažādas mācību programmas, kurām raksturīgs noteikts uzsvars uz atšķirīgām tēmām un kompetencēm, kas apgūstamas uzņemošajām ģimenēm. Lai uzņemošo ģimeņu mācību programmas saturiskajā standartā maksimāli apkopotu labāko Atbalsta centru praksi, par izstrādāto standartu nepieciešama tālāka diskusija un atgriezeniskā saite no citiem Atbalsta centru speciālistiem.

Kā būtisku un nepieciešamu uzsveram novērtējuma instrumenta, kā arī mācību procesā sasniedzamo rezultātu un jautājumu definējumu rūpīgu pārskatīšanu no vairāku mācību programmu vadītāju puses, kā arī šī darba rezultātā izstrādātā mācību programmas saturiskā standarta un dalībnieku kompetenču novērtējuma instrumenta aprobāciju Atbalsta centru praksē.

Darba grupa ierosina nākamā gada laikā vismaz 6 mēnešus veikt izstrādāto mācību standartu un novērtēšanas instrumentu aprobāciju, pielāgojot tos praksei pirms nostiprināšanas normatīvajā regulējumā un turpināt pilnveidot uzņemošo ģimeņu mācību novērtēšanu - izstrādāt centralizētu ieskaiti/eksāmenu.

Tālākajā ieviešanas procesā nepieciešams rosināt veikt grozījumus attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos, lai nostiprinātu likumdošanā šajā darbā piedāvātos ieteikumus, tai skaitā Atbalsta centru nodrošināto mācību programmu vērtēšanas kritērijus un noteiktu, ka mācību programmas iesniedzamas atjaunotai saskaņošanai Centrā, atbilstoši jaunajam normatīvajam regulējumam.

Pielikumi

Pielikums Nr.1

Vispārīgā informācija

Jūsu statuss:

- Audžuvecāks
- Aizbildnis
- Adoptētājs
- Cits: _____

Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs, kas īsteno mācības:

- SAIF struktūrvienība "Ģimeņu atbalsta centrs Dūja"
- SAIF struktūrvienība Latgales reģiona ģimeņu atbalsta centrs "Daugavpils"
- SAIF struktūrvienība Kurzemes reģiona ģimeņu atbalsta centrs "Liepāja"
- SAIF struktūrvienība Vidzemes reģiona ģimeņu atbalsta centrs "Smiltene"
- Ģimeņu atbalsta centrs "Terēze"
- SOS Ģimeņu atbalsta centrs "AIRI vecākiem" (Rīgas punkts)
- SOS Ģimeņu atbalsta centrs "AIRI vecākiem" (Bauskas punkts)
- SOS Ģimeņu atbalsta centrs "AIRI vecākiem" (Kuldīgas punkts)
- SOS Ģimeņu atbalsta centrs "AIRI vecākiem" (Gulbenes punkts)
- SOS Ģimeņu atbalsta centrs "AIRI vecākiem" (Valmieras punkts)
- DOMUS atbalsta centrs
- Kristīgās alianses bāreņiem ģimeņu atbalsta centrs "TILTS"
- Ģimeņu atbalsta un mūžizglītības centrs "Zvannieki"
- Nodibinājums Ģimeņu un bērnu attīstības centrs "Brīnumiņš" struktūrvienība "Ģimeņu atbalsta centrs"
- Ārpusģimenes atbalsta centrs "Dzeguzēns"
- Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs "PLECS"

Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā piekrītat šiem apgalvojumiem, kur skala ir 1 (pilnīgi nepiekrītu), bet 5 (pilnīgi piekrītu). Atzīmējiet vienu atbilžu variantu katram apgalvojumam.

1. Mācību saturs un materiāli	1	2	3	4	5
Mācību saturs bija skaidrs un labi strukturēts.					
Tika aptverti svarīgākie jautājumi par bērnu aprūpi un audzināšanu.					
Mācībās apskatītās tēmas labi sagatavoja bērna uzņemšanai.					
Mācību materiāli (rokasgrāmatas, izdales materiāli) bija praktiski lietojami un palīdzēja uztvert sniegto informāciju.					
Mācību materiāli (rokasgrāmatas, izdales materiāli) ir noderīgi un būs pielietojami arī pēc bērna uzņemšanas.					

2. Pasniedzēja kompetence	1	2	3	4	5
Pasniedzējs skaidri izskaidroja mācību tēmas.					
Pasniedzējs bija pieejams un atbildēja uz jautājumiem.					
Pasniedzējam bija atbilstošas zināšanas un pieredze.					
Pasniedzējs veicināja diskusijas un grupas dalībnieku iesaisti.					

3. Mācību praktiskā daļa	1	2	3	4	5
Praktiskās nodarbības palīdzēja labāk izprast bērnu aprūpes jautājumus.					

Mācības ietvēra dažādas mācīšanās metodes (lekcijas, grupu diskusijas, praktiskie vingrinājumi, scenāriju analīze, lomu spēles).					
Praktiskie uzdevumi bija iesaistoši un atbilstoši.					
Atbalsta centra darbinieki palīdzēja man organizēt praksi.					
Prakses laikā es guvu padziļinātu ieskatu ārpusģimenes aprūpes jomā no pieredzējušām uzņemošajām ģimenēm.					

4. Mācību pielietojamība un vispārējais iespāids	1	2	3	4	5
Iegūtās zināšanas bija praktiskas un pielietojamas.					
Ieguvu noderīgas praktiskās iemaņas, kuras pielietošu.					
Bija viegli dalīties viedokļiem un sajūtām.					
Es ieteiktu šīs mācību citiem, kuri vēlētos uzņemt bērnu ārpusģimenes aprūpē.					

5. Mācību organizatoriskie aspekti	1	2	3	4	5
Mācību norises vieta (vai tiešsaistes platforma) bija ērta un pieejama.					
Mācību grafiks bija piemērots.					
Mācību ilgums bija pietiekams, lai pilnvērtīgi apgūtu materiālu.					
Komunikācija ar Atbalsta centru pirms mācībām bija patīkama un saprotama.					

6. Sadarbība pēc mācību pabeigšanas	1	2	3	4	5
Esmu informēts par to, kādus pakalpojumus un atbalstu varu saņemt Atbalsta centrā pēc mācību pabeigšanas.					
Es zinu, kam zvanīt Atbalsta centrā, lai saņemtu nepieciešamos pakalpojumus vajadzības gadījumā.					
Esmu informēts par nākamajiem soļiem, kas man ir jādara.					
Es labprāt turpināšu sadarbību ar Atbalsta centru, kas nodrošināja mācības.					

7. Papildus komentāri un ieteikumi

Lūdzu, uzrakstiet savus ieteikumus, komentārus vai jebkādus citus apsvērumus par mācībām, kas būtu palīdzoši, uzlabojot mācību kvalitāti Atbalsta centros.

Paldies par dalību! Jūsu atsauksmes palīdzēs uzlabot mācību kvalitāti un atbalstu nākamajiem mācību dalībniekiem.

Programmu salīdzinājums pēc normatīvā regulējuma⁴⁶

Kritēriji	Audžuģimenes	Adoptētājs	Aizbildnis
Mērķis	Sniegt profesionālas zināšanas un prasmes, kas potenciālajiem audžuvecākiem nepieciešamas efektīvai bērna aprūpes un audzināšanas pienākumu veikšanai.	Sniegt potenciālajiem adoptētājiem zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas pilnvērtīgai bērna aprūpei un audzināšanai.	Stiprināt aizbildņa zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas aizbildnībā esoša bērna aprūpei un audzināšanai.
Uzdevumi	Mācību programma tiek uzskatīta par pastāvīgu profesionālās attīstības procesu, kas ietver monitoringu un profesionālu izglītošanos mācību grupā, saistot to ar praktisku darbību. Mācību programma virzīta uz kompetenču attīstību: bērna aprūpe un aizsardzība, bērna attīstības vajadzību apmierināšana	Mācību programma ietver izglītošanos mācību grupā, saistot to ar praktisku darbību. Mācību programma virzīta uz kompetenču attīstību: bērna aprūpe un aizsardzība; bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana; bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana;	Mācību programma virzīta uz kompetenču attīstību: bērna aprūpe un uzraudzība; bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana; bērnam nozīmīgu emocionālo saikņu ietekme un atbalstīšana; drošu, atbalstošu un mūžilgu attiecību veidošana; sadarbība ar bērna tiesību aizsardzībā un atbalstā iesaistītajām

⁴⁶ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi"; Ministru kabineta 2023. gada 28. marta noteikumi Nr. 147 "Noteikumi par aizbildņu mācību programmu"; Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 667 "Adopcijas kārtība". Tabulā atspoguļotajā informācijā izmantoti apzīmējumi, izceļot/ iekrāsojot kopīgos un atšķirīgos kritērijus.

	un kavētas attīstības novēršana, bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana, drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana, sadarbība un darbs profesionālā komandā, šķiršanās.	drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana; sadarbība jeb darbs profesionālā komandā.	organizācijām; aizbildnības tiesiskie aspekti (bērna tiesību un interešu pārstāvība); aizbildnim pieejamo resursu apzināšana, gūto zināšanu un prasmju praktisks pielietojums.
Ilgums	Vismaz 50 akadēmiskās stundas (teorētiskās un praktiskās nodarbības) un vismaz 16 akadēmiskās stundas (prakse).	Vismaz 40 akadēmiskās stundas (teorētiskās un praktiskās nodarbības) un vismaz 16 akadēmiskās stundas (prakse).	Mācību programmas kopējais ilgums ir 56 akadēmiskās stundas. Mācību programma apgūstama kā vienota 56 stundu programma.
Forma	Klātienē vai attālināti, aktīva iesaistīšanās grupas darba procesā.	Kombinēti klātienē un attālināti ar uzsvaru uz klātienes nodarbībām un aktīvu iesaistīšanos grupas darba procesā. Mācības attālinātā formā pieļaujamas ne vairāk kā 30 % no teorētiskajām un praktiskajām nodarbībām paredzētā akadēmisko stundu skaita.	Kombinēti klātienē un attālināti, ar uzsvaru uz klātienes nodarbībām. Mācības attālinātā formā pieļaujamas 30 % no kopējās apgūstamās aizbildņu mācību programmas.
Prasības programmas vadībai	Nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru – personu ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu aprūpē un audzināšanā vai speciālistu darbā ar šādām ģimenēm.	Nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru – personu, kam ir pieredze bērnu ārpusģimenes aprūpē un audzināšanā vai speciālistu darbā ar šādām ģimenēm.	Nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru. Mentors ir praktiķis ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu audzināšanā un aprūpē. Nav noteikts – “speciālistu darbā ar šādām ģimenēm”

Dalībnieku skaits	Nav noteikts	Vēlamais dalībnieku skaits grupā 7-15 personas.	Lai mācību procesā tiktu īstenota atbalsta komponente un notiktu grupas savstarpējā mijiedarbība, vēlamais dalībnieku skaits grupā 7-15 personas.
Metodes	Lekciju, videomateriālu vai mācību filmu demonstrēšana, darbs grupā, darbs pāros, lomu spēles, sociālo situāciju izspēle, diskusijas, refleksijas.	Lekciju, videomateriālu vai mācību filmu demonstrēšana, darbs grupā, darbs pāros, lomu spēles, sociālo situāciju izspēle, diskusijas, refleksijas u.c.	Lekcijas, praktiskie uzdevumi, pieredzes apzināšanas aktivitātes, gadījumu analīze, refleksijas, lomu spēles, asociatīvās aktivitātes, videomateriālu vai mācību filmu demonstrēšana, grupu diskusijas, darbs grupās, darbs pāros, patstāvīga materiālu apguve, mājas uzdevumi. Mācību metodika ir vērsta uz to, lai mācību procesā dalībnieki izprastu bērna vajadzības un attīstītu aizbildnībā esoša bērna aprūpei un audzināšanai nepieciešamās kompetences.

Novērtēšana	<p>Apmācāmie, kuri apguvuši mācību programmu un ieguvuši nepieciešamo zināšanu un prasmju novērtējumu, kārto noslēguma pārbaudījumu, kas ietver daudzpakāpju novērtēšanu: pašvērtējums; ekspertu (lektora un trenera) atgriezeniskā saite; grupas atgriezeniskā saite; teorētisko un praktisko zināšanu novērtēšana – zināšanu tests un sociālās situācijas analīze; vismaz 90 % apmeklējums/dalība grupas procesā.</p>	<p>Apmācāmie, kuri apguvuši mācību programmu un ieguvuši nepieciešamo zināšanu un prasmju novērtējumu, kārto noslēguma pārbaudījumu, kas ietver daudzpakāpju novērtēšanu: potenciālā adoptētāja kompetenču pašvērtējums; lektora un mentora atgriezeniskā saite – novērtējums; grupas atgriezeniskā saite; teorētisko un praktisko zināšanu novērtēšana – zināšanu tests un sociālās situācijas analīze; vismaz 90 % apmeklējums un dalība grupas procesā.</p>	<p>Aizbildņiem, kuri apguvuši mācību programmu, veic daudzpakāpju novērtējumu, kurā ietilpst: individuāls kompetenču pašvērtējums; lektora un mentora atgriezeniskā saite – novērtējums, kas iesniedzams bāriņtiesā; grupas atgriezeniskā saite; vismaz 90 % apmeklējums un dalība grupas procesā.</p>
Dokuments	<p>Apliecība. Apliecību par mācību programmas apguvi saņem persona, kura teorētisko un praktisko zināšanu novērtējumā ieguvusi ne mazāk kā 7 balles (10 ballu vērtējuma skalā) un pozitīvu vērtējumu pārējās noslēguma pārbaudījuma pozīcijās.</p>	<p>Apliecība. Apliecību par mācību programmas apguvi saņem persona, kura teorētisko un praktisko zināšanu novērtējumā ieguvusi ne mazāk kā 7 balles (10 ballu vērtējuma skalā) un pozitīvu vērtējumu pārējās noslēguma pārbaudījuma pozīcijās.</p>	<p>Dokuments, kas apliecina sekmīgu mācību programmas apguvi – apliecība. Nav noteikts vērtējums ballēs, bet BT iesniedzams dokuments – lektora un mentora atgriezeniskā saite.</p>
Saturs atbilstoši kompetencēm	Bērna aprūpe un aizsardzība	Bērna aprūpe un aizsardzība	(Bērna aprūpe un aizsardzība) nav iekļauta

Rezultāts – izpratne par bērna fiziskajām un emocionālajām pamatvajadzībām. Prasme nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošu aprūpi un uzraudzību.

Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana

Rezultāts – izpratne par bērna attīstības vajadzībām, spēja novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes. Spēja saprast pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību. Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās. Spēja veidot piesaisti ar bērnu un dot drošības sajūtu.

Bērnām nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana

Rezultāts – izpratne par bērnam nozīmīgu saikņu ietekmi. Prasme stiprināt bērna saiknes un veicināt attiecību uzturēšanu bērnam ar

Rezultāts – izpratne par bērna fiziskajām un emocionālajām pamatvajadzībām. Prasme nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošu aprūpi un uzraudzību.

Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana

Rezultāts – izpratne par bērna attīstības vajadzībām, vecumposmu attīstības īpatnībām, spēja novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes. Spēja saprast pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību. Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās. Veicināta izpratne par bērna kavētas attīstības novēršanu. Spēja veidot saikni ar bērnu un sniegt drošības sajūtu.

Bērnām nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana

Rezultāts – izpratne par bērnam nozīmīgu saikņu ietekmi. Prasme

Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana

Rezultāts – izpratne par bērna attīstības vajadzībām, vecumposmu attīstības īpatnībām, spēja novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes. Spēja saprast pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību. Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās. Veicināta izpratne par bērna kavētas attīstības novēršanu. Spēja veidot piesaisti un sniegt bērnam drošības izjūtu.

Bērnām nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana

Izpratne par ģimenes saikņu nozīmīgumu un saglabāšanu kā vienu no bērna vajadzībām. Attīstīta prasme plānot un saglabāt bērna attiecības ar vecākiem, brāļiem un māsām, kā arī citiem radniekiem un tuvām personām. Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu

	<p>izcelsmes ģimeni un citām bērnam nozīmīgām personām.</p> <p>Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana</p> <p>Rezultāts – izpratne par drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību. Prasme radīt bērnam drošu ģimenisku vidi un spēja veidot atbalstošas mūžilgas attiecības.</p> <p>Sadarbība un darbs profesionālā komandā</p> <p>Rezultāts - Izpratne par komandas darba principiem. Spēja darboties komandā un sadarboties ar speciālistiem, organizācijām bērna labklājības nodrošināšana.</p> <p>Šķiršanās:</p> <p>Rezultāts – izpratne par pārejas procesu un spēja sagatavot bērnu pārejai citā aprūpes formā. Spēja nodrošināt bērna psiholoģisko līdzsvaru un respektēt viņa</p>	<p>stiprināt bērna saiknes un veicināt attiecību uzturēšanu ar bērna izcelsmes ģimeni un citām bērnam nozīmīgām personām.</p> <p>Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana</p> <p>Rezultāts – izpratne par drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību. Prasme radīt bērnam drošu ģimenisku vidi un spēja veidot atbalstošas mūžilgas attiecības.</p> <p>Sadarbība jeb darbs profesionālā komandā</p> <p>Rezultāts – izpratne par komandas darba principiem. Spēja darboties komandā un sadarboties ar speciālistiem un organizācijām bērna labklājības nodrošināšanai</p>	<p>atbalstīšanu, drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošanu.</p> <p>Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana</p> <p>Rezultāts – izpratne par drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību. Prasme radīt bērnam drošu ģimenisku vidi un spēja veidot atbalstošas mūžilgas attiecības.</p> <p>Bērna pozitīvas pašapziņas veidošana</p> <p>Rezultāts – izpratne par pašapziņas nozīmi bērna attīstībā, to ietekmējošiem faktoriem un praktisku rīcību bērna pozitīvas pašapziņas attīstībai un sekmēšanai.</p> <p>Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērna attīstības vajadzību apmierināšanu un kavētas attīstības novēršanu.</p> <p>Bērnu tiesību aizsardzības sistēma un aizbildnības tiesiskie aspekti</p> <p>Rezultāts – sniegtas zināšanas un izpratne par bērna tiesībām un</p>
--	---	---	--

	<p>vajadzības pārejas periodā. Spēja vadīt savas emocijas un veidot pozitīvu saikni ar bērna ģimeni.</p>		<p>aizbildnības tiesiskajiem aspektiem, aizbildņa lomu bērna tiesību pārstāvībā un sadarbības iespējām ar dažādām valsts, pašvaldību un nevalstiskajām institūcijām.</p> <p>Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērna aprūpes un aizsardzības nodrošināšanu un sadarbību</p> <p>Kā aizbildnim palīdzēt sev, lai palīdzētu bērnam</p> <p>Rezultāts – izpratne par aizbildņa personīgo zaudējumu un tā ietekmi uz bērna aprūpi, sekmēta aizbildņa stipro pušu un vajadzību apzināšanās, kā arī attīstītas personīgās stratēģijas un nepieciešamie resursi aizbildņa stiprināšanai un atbalstam. Pilnveidotas aizbildņa kompetences attiecībā uz bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu atbalstīšanu, drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošanu un sadarbību</p>
<p>Prasības lektoriem</p>	<p>Otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai</p>	<p>Otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā</p>	<p>Lektoram ir vismaz otrā līmeņa profesionālā vai augstākā akadēmiskā izglītība pedagoģijā,</p>

	<p>karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā</p> <p>(5.tēma) Otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā jurisprudencē un pieredze bērnu tiesību aizsardzības jomā.</p>	<p>sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā.</p> <p>(5.tēmai) Otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā, karitatīvajā sociālajā darbā vai jurisprudencē un pieredze bērnu tiesību aizsardzības jomā.</p>	<p>sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā, praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem.</p> <p>Mentors ir praktiķis ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu audzināšanā un aprūpē.</p>
--	--	--	---

Neformālo izglītības programmu un audžuģimeņu un aizbildņu mācību programmu prasību salīdzinājums

<p style="text-align: right;">Pielikums Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumiem Nr. 395 Neformālās izglītības programmas apraksta paraugs⁴⁷</p>	<p style="text-align: right;">4. pielikums Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumiem Nr. 354</p>	<p style="text-align: right;">Pielikums Ministru kabineta 2023. gada 28. marta noteikumiem Nr. 147</p>
<p style="text-align: center;">(izglītības programmas īstenošanas nosaukums)</p>	<p>Prasības mācību programmu saturam specializētajām audžuģimenēm (kritēriji mācību programmu izstrādei)</p>	<p>Prasības aizbildņu mācību programmas saturam un kritēriji mācību programmas izstrādei Pielikumā noteiktas prasības ārpusģimenes aprūpes atbalsta centriem aizbildņu mācību programmas izstrādei.</p>
<p style="text-align: center;">(neformālās izglītības programmas nosaukums)</p>	<p><i>(Pielikums grozīts ar MK 17.12.2020. noteikumiem Nr. 765)</i> Pielikums nosaka prasības ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru mācību programmu izstrādātajām un specializētajām audžuģimenēm paredzētajām mācību programmām (Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" 12.2. apakšpunkts), kā arī mācību programmas kvalitātes novērtēšanas prasības un mācību programmas īstenošanu – lektoru – kvalifikācijas prasības. Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri, izstrādājot mācību programmu, ievēro šīs prasības. Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri ir tiesīgi noteikt katras mācību tēmas ilgumu, to sadalījumu un secību,</p>	<p>Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" 12.2.1 apakšpunkts), kā arī mācību programmas kvalitātes novērtēšanas procesu un mācību programmas īstenošanu – lektoru – kvalifikācijas prasības. Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri, izstrādājot mācību programmu, ievēro šīs prasības un ir tiesīgi noteikt katras mācību tēmas ilgumu, to sadalījumu un secību, kā arī izmantojamās metodes.</p>

⁴⁷ Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 395 "Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai".
<https://likumi.lv/ta/id/343813>

	izmantojamās metodes, tai skaitā piemērojot modulāro mācību sistēmu.	
1. Programmas mērķis un sasniedzamie mācīšanās rezultāti. Izglītības programmas sasniedzamie mācīšanās rezultāti (ietver zināšanas, prasmes un kompetences). ⁴⁸	1. Mācību programmas mērķis – sniegt profesionālas zināšanas un prasmes, kas audzvecākiem nepieciešamas efektīvai bērna aprūpes un audzināšanas pienākumu veikšanai attiecīgajā specializācijā.	Mācību programmas mērķis – stiprināt aizbildņa zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas aizbildnībā esoša bērna aprūpei un audzināšanai.
2. Programmas mērķa grupa.		Mācību programmas mērķa grupa – aizbildņi.
3. Prasības attiecībā uz iepriekš iegūto izglītību un pieredzi ar programmu saistītā jomā, priekšzināšanu līmenis (neattiecināms).		
4. Programmas īstenošanas valoda.	2. Mācību programmas uzdevumi – mācību programma tiek uzskatīta par pastāvīgu profesionālās attīstības procesu, kas ietver monitoringu un profesionālu izglītošanos mācību grupā, saistot to ar praktisku darbību. Mācību programma virzīta uz kompetenču attīstību: 2.1. krīzes audžuģimenēm – vides sakārtošana atbilstoši darbam ar bērnu krīzes situācijā, krīzes situācijas, kādās var notikt bērna ievietošana audžuģimenē, bērna drošība audžuģimenē, šķiršanās; 2.2. audžuģimenēm bērnam ar smagiem funkcionāliem traucējumiem –	Mācību programmas uzdevumi – mācību programma virzīta uz kompetenču attīstību: bērna aprūpe un uzraudzība; bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana; bērnam nozīmīgu emocionālo saikņu ietekme un atbalstīšana; drošu, atbalstošu un mūžilgu attiecību veidošana; sadarbība ar bērna tiesību aizsardzībā un atbalstā iesaistītajām organizācijām; aizbildnības tiesiskie aspekti (bērna tiesību un interešu pārstāvība); aizbildnim pieejamo resursu

⁴⁸ Izglītības un zinātnes ministrija. (2021). *Profesionālās izglītības un pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādes un noformēšanas kārtība*. Valsts izglītības satura centrs (VISC). Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/media/2188/download>

	smagi funkcionālie traucējumi, komunikācija, saskarsmes un uzvedības specifika, vides pielāgošana atbilstoši bērna īpašajām vajadzībām, aprūpes un attīstības vajadzību nodrošināšana bērnam ar funkcionāliem traucējumiem.	apzināšana, gūto zināšanu un prasmju praktisks pielietojums.
--	---	--

5. Programmas apjoma sadalījums (Aizpilda tikai to tabulu ("Klātiene", "Neklātiene" vai "Tālmācība"), kura attiecas uz konkrētās programmas īstenošanu.)

5.1. Klātienē

Programmas apjoma sadalījums	Stundu skaits	
	iekšelpās/ārtelpā	attālināti
Teorētiskās mācības		
Praktiskās mācības		
Sasniedzamo mācīšanās rezultātu apguves novērtēšana		
Kopā		

5.2. Neklātienē

Programmas apjoma sadalījums	Stundu skaits	
	iekšelpās/ārtelpā	attālināti
Teorētiskās mācības		
Praktiskās mācības		
Sasniedzamo mācīšanās rezultātu apguves novērtēšana		
Kopā		

5.3. Tālmācībā

Programmas apjoma sadalījums	Stundu skaits
Teorētiskās mācības	
Praktiskās mācības	
Sasniedzamo mācīšanās rezultātu apguves novērtēšana	
Kopā	

4. Mācību programmas forma – klātienē vai attālināti, aktīva iesaistīšanās grupas darba procesā.

Mācību programmas forma – kombinēti klātienē un attālināti, ar uzsvaru uz klātienes nodarbībām. Mācības attālinātā formā pieļaujamas 30 % no kopējās apgūstamās aizbildņu mācību programmas. Lai mācību procesā tiktu īstenota atbalsta komponente un notiktu grupas savstarpējā mijiedarbība, vēlamo dalībnieku skaits grupā 7–15 personas.

<p>6. Programmas satura apguves plānojums (sasniedzamo mācību rezultātu (apgalvojums(-i), ko izglītības guvējs zina, prot un kādus uzdevumus spēj veikt pēc temata apguves) norāda katram tematam.).</p> <table border="1" data-bbox="212 342 1066 607"> <thead> <tr> <th data-bbox="212 342 262 428">Nr. p. k.</th> <th data-bbox="262 342 478 428">Sasniedzamais mācīšanās rezultāts²</th> <th data-bbox="478 342 663 428">Temats</th> <th data-bbox="663 342 850 428">Apakštemati</th> <th data-bbox="850 342 1066 428">Paredzētais stundu skaits</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="212 428 262 553">1.</td> <td data-bbox="262 428 478 553"></td> <td data-bbox="478 428 663 553">1. _____</td> <td data-bbox="663 428 850 553">1.1. _____ 1.2. _____ [...] _____</td> <td data-bbox="850 428 1066 553"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="212 553 262 581">2.</td> <td data-bbox="262 553 478 581"></td> <td data-bbox="478 553 663 581"></td> <td data-bbox="663 553 850 581"></td> <td data-bbox="850 553 1066 581"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="212 581 262 607">[...]</td> <td data-bbox="262 581 478 607"></td> <td data-bbox="478 581 663 607"></td> <td data-bbox="663 581 850 607"></td> <td data-bbox="850 581 1066 607"></td> </tr> </tbody> </table>	Nr. p. k.	Sasniedzamais mācīšanās rezultāts ²	Temats	Apakštemati	Paredzētais stundu skaits	1.		1. _____	1.1. _____ 1.2. _____ [...] _____		2.					[...]					<p>3. Mācību programmas ilgums – vismaz 24 akadēmiskās stundas (teorētiskās un praktiskās nodarbības).</p>	<p>Mācību programmas ilgums – mācību programmas kopējais ilgums ir 56 akadēmiskās stundas. Mācību programma apgūstama kā vienota 56 stundu programma. Mērķa grupas vajadzības izvērtē un nosaka ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs.</p>
Nr. p. k.	Sasniedzamais mācīšanās rezultāts ²	Temats	Apakštemati	Paredzētais stundu skaits																		
1.		1. _____	1.1. _____ 1.2. _____ [...] _____																			
2.																						
[...]																						
<p>7. Materiālie resursi programmas nodrošināšanai (nepieciešamo mācību līdzekļu, iekārtu un aprīkojuma saraksts).</p>																						
<p>8. Intelektuālie resursi programmas nodrošināšanai (programmas īstenošanā iesaistītās personas, viņu izglītība un/vai profesionālā kvalifikācija un darba pieredze).</p>	<p>4.(turpinājums) Nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru – ģimeni vai personu ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu uzņemšanu krīzes situācijā un bērnu ar smagiem funkcionāliem traucējumiem aprūpē un audzināšanā vai speciālistu darbā ar šādiem bērniem.</p>	<p>Prasības mācību programmas vadītājiem – nodarbības vada lektors sadarbībā ar mentoru. Lektoram ir vismaz otrā līmeņa profesionālā vai augstākā akadēmiskā izglītība pedagoģijā, sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā vai maģistra grāds psiholoģijā, praktiskā pieredze darbā ar ārpusģimenes aprūpes veicējiem vai bērniem. Mentors ir praktiķis ar pieredzi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu audzināšanā un aprūpē.</p>																				

<p>9. Mācību metodes programmas īstenošanai.</p>	<p>5. Mācību programmas metodes – lekcijas, videomateriāli vai mācību filmu demonstrēšana, darbs grupā, darbs pāros, lomu spēles, sociālo situāciju izspēle, diskusijas, refleksijas.</p>	<p>Mācību programmas metodes – lekcijas, praktiskie uzdevumi, pieredzes apzināšanas aktivitātes, gadījumu analīze, refleksijas, lomu spēles, asociatīvās aktivitātes, videomateriālu vai mācību filmu demonstrēšana, grupu diskusijas, darbs grupās, darbs pāros, patstāvīga materiālu apguve, mājas uzdevumi. Mācību metodika ir vērsta uz to, lai mācību procesā dalībnieki izprastu bērna vajadzības un attīstītu aizbildnībā esoša bērna aprūpei un audzināšanai nepieciešamās kompetences.</p>
<p>10. Programmas sasniedzamo mācību rezultātu apguves novērtēšana.</p>	<p>6. Mācību programmas apguves kvalitātes novērtēšana – apmācāmie, kuri apguvuši mācību programmu un ieguvuši nepieciešamo zināšanu un prasmju novērtējumu, kārtoti noslēguma pārbaudījumu, kas ietver daudzpakāpju novērtēšanu:</p> <ul style="list-style-type: none"> 6.1. pašvērtējums; 6.2. ekspertu (lektora) atgriezeniskā saite; 6.3. grupas atgriezeniskā saite; 6.4. teorētisko un praktisko zināšanu novērtēšana – zināšanu tests un sociālās situācijas analīze; 6.5. vismaz 90 % apmeklējums/dalība grupas procesā. <p>Apliecību par mācību programmas apguvi (apliecību) saņem persona, kura teorētisko un praktisko zināšanu novērtējumā ieguvusi ne mazāk kā 7 balles (10 balļu vērtējuma skalā) un pozitīvu vērtējumu pārējās noslēguma pārbaudījuma pozīcijās.</p>	<p>Mācību programmas apguves kvalitātes novērtēšana – aizbildņiem, kuri apguvuši mācību programmu, veic daudzpakāpju novērtējumu, kurā ietilpst:</p> <ul style="list-style-type: none"> 7.1. individuāls kompetenču pašvērtējums; 7.2. lektora un mentora atgriezeniskā saite – novērtējums, kas iesniedzams bāriņtiesā; 7.3. grupas atgriezeniskā saite; 7.4. vismaz 90 % apmeklējums un dalība grupas procesā. <p>Apliecību par mācību programmas apguvi saņem aizbildnis, kurš ieguvusi pozitīvu novērtējumu.</p>

11. Programmas īstenošanas kvalitātes (process, saturs, vide un pārvaldība) nodrošināšana.		
12. Informācija par programmas publicitāti (pēc izvēles norāda informāciju par veidiem, kādos programmas īstenotājs veicinās programmas publicitāti.).		
13. Programmas apguvi apliecinošā dokumenta nosaukums <div data-bbox="216 428 1066 483" style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">APLIECĪBA PAR NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS APGUVI</div>	7. Dokuments, kas apliecina sekmīgu mācību programmas apguvi, – apliecība.	Dokuments, kas apliecina sekmīgu mācību programmas apguvi – apliecība.
	8. Mācību programma	Mācību programma

Uzņemošās ģimenes (vārds, uzvārds) pašvērtējums – kompetenču novērtējums atbilstoši mācību standartiem

1. Lūdzu, īsi un pēc iespējas kodolīgi aprakstiet savas zināšanas un izpratni par katru no standarta tēmām. Nav nepieciešams sniegt atbildes uz katru jautājumu, tie var būt palīdzoši domājot par tēmu. Tekstu var ievadīt elektroniski vai rakstot ar roku.
2. Novērtējiet savu kompetences līmeni, izdarot atzīmi tabulā virs piezīmēm.

Modulis - Bērnu aizsardzības sistēmas vērtības, pamatprincipi, lomas, atbildības.

Šis modulis sniedz informāciju, kādās situācijās bērns tiek nošķirts no ģimenes, kādas ir bērnu tiesību institūciju atbildība un loma bērnu tiesību nodrošināšanā, kādu lomu šajā sistēmā ieņem uzņemošās ģimenes. Audžuģimenes pārstāvjiem ir jāpārzina galvenie ārpusģimenes aprūpes principi un vērtības, lai spētu iedzīvināt tos praksē.

1.1. Bērnu aizsardzības sistēma

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc bērnu ārpusģimenes aprūpes pamatprincipus un vērtības.
- 2) Apraksta un definē bērnu tiesību aizsardzības tiesisko regulējumu un uzņemošo ģimeņu atšķirīgās formas.
- 3) Raksturo bāriņtiesas, sociālā dienesta un Atbalsta centra lomu un pieejamo atbalstu.
- 4) Bāriņtiesa, kā bērna juridiskais pārstāvis.
- 5) Sociālā dienesta loma un pienākumi atbalstot bioloģiskos vecākus.
- 6) Raksturo uzņemošo ģimeņu (audžuģimenes/aizbildņa/adoptētāja) pienākumus, tiesības un lomas bērna aizsardzības un labklājības nodrošināšanā.
- 7) Akceptē konfidencialitātes nozīmi (arī audžuģimenes tiesības uz datu neizpaušanu bioloģiskajiem vecākiem un citām personām bez piekrišanas).
- 8) Pamato, cik svarīgi ir iesaistīt bērnu lēmumu pieņemšanā (piem. attiecībā uz lēmumiem par viņu pašu vai ģimenei svarīgiem jautājumiem).

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādi ir bērnu ārpusģimenes aprūpes pamatprincipi un vērtības?
- 2) Kādas institūcijas atbild par bērnu tiesību aizsardzību, kāda ir to loma un pilnvaras.
- 3) Pastāstīt, kas kopīgs un atšķirīgs dažādām uzņemošo ģimeņu formām.
- 4) Kādos gadījumos bāriņtiesa var pilnvarot audžuģimeni pārstāvēt bērnu?
- 5) Kādas audžuģimeņu funkcijas atbilst bērna aprūpei?
- 6) Kādu informāciju Jūs sniegtu kaimiņam, kurš interesētos par Jūsu ģimenē dzīvojošā bērna dzīves vēsturi un grūtībām?

Papildus radnieciskajiem aizbildņiem

- 1) Kādas ir aizbildņa tiesības un pienākumi bērnu aizsardzības un labklājības nodrošināšanā?

Bērnu aizsardzības sistēma		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm

Modulis - Bērnu aizsardzības sistēmas vērtības, pamatprincipi, lomas, atbildības.

1.2. Sadarbība un darbs profesionālā komandā

Apskatīti komandas darba pamatprincipi bērnu ārpusģimenes aprūpē. Bērnam nonākot ārpusģimenes aprūpē, vecāku pienākumi tiek sadalīti starp vairākiem cilvēkiem, un ir absolūti nepieciešams, lai personas, kas kopīgi veic šos pienākumus, spētu savā starpā sadarboties bērna labāko interešu vārdā.

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo “dalītās vecāku lomas”, t.i. – kā vecāku pienākumi sadalās starp vairākiem cilvēkiem, bērnam nonākot ārpusģimenes aprūpē.
- 2) Apraksta lojalitātes konflikta būtību starp dalītajām vecāku lomām un tā negatīvo ietekmi uz bērnu, spēj to izskaidrot bērnam.
- 3) Demonstrē spēju iesaistīties un sadarboties komandā, lai nodrošinātu bērna labākās intereses.
- 4) Nosauc efektīvas komandas darba vadlīnijas (vienots mērķis, skaidras lomas, cieņa pret otra kompetenci un lomu, noteiktas vadlīnijas domstarpību risināšanai).
- 5) Sadarbojas ar Atbalsta centru, zina, kur vērsties pēc atbalsta

Pārbaudes jautājumi/uzdevumi

- 1) Uzzīmējiet shēmu, kur centrā ir bērns un apkārt tie cilvēki, kas ir viņa “komandā”.
- 2) Pastāstiet, kādas pieaugušā darbības vecina lojalitātes konfliktu bērnam un ko pieaugušais var darīt, lai to mazinātu?
- 3) Kādu no vecāku lomām uzņemas audžuģimene, aizbildnis, adoptētājs, uzņemot bērnu savā ģimenē?
- 4) Kādas ir pārējo bērna komandas locekļu lomas?
- 5) Raksturojiet savu izveidojušos sadarbību ar Atbalsta centru.

Papildus radnieciskajiem aizbildņiem

- 1) Kā dalītas vecāku lomas tiek sadalītas jūsu gadījumā?
- 2) Kā Jūs rīkojaties, lai izvairītos no lojalitātes konflikta izraisīšanas bērnam?
- 3) Kad Jūs pēdējo reizi piedzīvojāt komandas darbu, saistībā ar bērna aprūpi?
- 4) Ja rodas problēmsituācijas, kur vērsaties pēc palīdzības?

Sadarbība un darbs profesionālā komandā		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm

Modulis - Bērna aprūpe un aizsardzība.

Apkopotas zināšanas, kā pasargāt bērnu no kaitējošas uzvedības, vardarbības. Kā sagatavot drošu mājas vidi, pārdomāt drošības riskus, spēt atpazīt vardarbības pazīmes un spēt rīkoties atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likumam.

2.1. Drošības riski un to mazināšana

Apgūstamās kompetences

- 1) Uzskaita bērnu personīgās drošības pamatprincipus saskarsmē ar citiem un parāda tos bērniem.
- 2) Nosauc vardarbības veidus un atpazīst emocionālās, fiziskās, seksuālās vardarbības un pamešanas novārtā pazīmes.
- 3) Raksturo likumdošanu attiecībā uz rīcību esošas vai iespējamās vardarbības gadījumā un definē savu atbildību.
- 4) Atpazīst iespējamās vardarbības pazīmes (piemēram, ka bērns tiek iebiedēts, cieš no mobinga skolā u.c.), un nosauc iespējamās rīcības veidus.
- 5) Nosauc “drošas vai dziedējošas” mājas principus, demonstrē prasmes veidot emocionāli un fiziski drošu vidi bērnam, kurš ir cietis no vardarbības. Apraksta, kā novērst vardarbības riskus attiecībās ar citiem ģimenes locekļiem.
- 6) Pārzina atbalsta centra noteikumus (kārtību, politiku) attiecībā uz bērnu drošību un rīcību, kad pārkāpta bērna drošība, spēj tos skaidrot bērnam.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādus bērnu drošības pamatprincipus Jūs līdz šim esat mācījis bērniem?
- 2) Aprakstiet pazīmes, kas varētu liecināt, ka bērns cieš no vardarbības?
- 4) Kādu Jūsu rīcību un atbildību vardarbības gadījumā paredz valsts likumdošana?
- 5) Ko Jūs darīsiet, ja Jums būs aizdomas, ka bērns vai jaunietis cieš no iespējamās vardarbības (piemēram, viņam tiek draudēts vai viņš tiek pavināts)?
- 6) Kā Jūs plānojat veidot bērnam drošu vidi savā mājoklī?
- 7) Kādus drošības riskus Jūs paredzat bērnam attiecībās ar citiem Jūsu ģimenes locekļiem?
- 8) Vai esat iepazinies ar savas atbalsta centra bērnu drošības politiku (ja tāda ir)?
- 9) Kā rīkoties un kam ziņot, ja radušās aizdomas, ka bērns cietis no vardarbības, par ko iepriekš nav bijusi informācija no bāriņtiesas.

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kādus drošības pamatprincipus ikdienā mācāt bērnam?
- 2) Kādas pazīmes varētu liecināt, ka bērns cieš no vardarbības?
- 3) Vai esat novērojuši kādas uzvedības pazīmes, kas liecina, ka bērns pašlaik piedzīvo emocionālo vai fizisku vardarbību vienaudžu vidū vai citur?

- 4) Kā ikdienā novēršat vardarbīgu attiecību riskus starp ģimenes locekļiem?
- 5) Ko esat mēģinājuši darīt, lai bērnam palīdzētu?
- 6) Kur Jūs vērsīsieties, ja jums būs aizdomas, ka bērns/jaunietis šobrīd pakļauts vardarbībai (ģimenē, skolā, sociālajos tīklos u.c.)?

Drošības riski un to mazināšana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis – Bērna aprūpe un aizsardzība

2.2. Veselības aprūpe un veselības veicināšana

Sniedz zināšanas, kas nepieciešamas, lai neapdraudētu sevi vai savā aprūpē nonākušu bērnu, kā nodrošināt drošu un veselību veicinošu vidi. Audžuvecākiem jāzina, kā ievērot higiēnu, veicināt veselīgu dzīvesveidu un kā rīkoties negadījumu vai slimību gadījumā.

Ņemot vērā plašo informācijas apjomu, Atbalsta centriem ir ieteicams izveidot savu informatīvo materiālu par veselības aprūpi, drošu un veselību veicinošu vidi.

Apgūstamās kompetences

- 1) Identificē, kad nepieciešams izsaukt neatliekamo medicīnisko palīdzību vai vērsties pie ārsta.
- 2) Sadarbojas ar veselības aprūpes speciālistiem, zina, kā bērnam nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumus un ievērot ārsta norādījumus.
- 3) Apraksta, kā veicināt seksuālo veselību bērniem un jauniešiem.
- 4) Atpazīst riska faktorus un simptomus bērnu depresijai un trauksmei. Identificē, kādos gadījumos bērniem nepieciešams psihiskās veselības aprūpes speciālistu pakalpojums.
- 5) Atpazīst paškaitējošo uzvedību un uzskaita, kā rīkoties paškaitējuma gadījumā?
- 6) Identificē, kad bērnam ir atkarības riska pazīmes, lieto atkarību izraisošas vielas - alkoholu, narkotikas, viedierīces u.c., apraksta, kā reaģēt un kur vērsties pēc palīdzības.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Ko jūs darītu, ja bērns vai jauniešs piedzīvotu negadījumu vai nopietnus slimības simptomus?
- 2) Kā uzzināsiet par bērna individuālajām veselības vajadzībām un medikamentiem?
- 3) Kā jūs mudināsiet bērnus un jauniešus saglabāt personīgo higiēnu?
- 4) Kāda informācijai un kurā vecumā bērniem un jauniešiem būtu jābūt pieejamai par seksuālās veselības veicināšanu? Kā saskatāt savu lomu seksuālās veselības veicināšanā?
- 5) Kādas pazīmes varētu liecināt, ka bērns cieš no depresijas vai trauksmes? Kā rīkosieties, ja pamanīsiet šādas pazīmes?
- 6) Ko darīsiet, ja pamanīsiet bērna paškaitējošu uzvedību (piemēram, “graižīšanos”)?
- 7) Kādas pazīmes bērna uzvedībā liecina par atkarību no viedierīcēm vai apreibinošām vielām?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Sniedziet piemēru, kā Jūs atbalstāt bērnu un jauniešu fizisko, psihisko un seksuālo veselību?
- 2) Vai bērnam ir kādas individuālās veselības aprūpes vajadzības? Kā Jūs to nodrošināt?
- 3) Kā saskatāt savu lomu seksuālās veselības veicināšanā?

- 4) Vai pēdējā gada laikā bērns ilgstoši ir bijusi nomākts vai trauksmais? Kā Jūs reaģējat uz to?
- 6) Kādus pasākumus ģimenē nodrošināt, lai izvairītos no atkarību riska?
- 7) Vai pēdējā gada laikā bērnam ir bijuši apreibinošu vielu lietošanas gadījumi vai nosliece uz viedierīču atkarību? Kas par to liecināja? Kā Jūs to risinājat?
- 8) Kādus pasākumus ģimenē nodrošināt, lai izvairītos no atkarību riska?

Veselības aprūpe un veselības veicināšana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis – Bērna aprūpe un aizsardzība

2.3. Efektīva komunikācija

Veicināt komunikācijas spēju attīstīšanu. Komunikācijas prasmes audžuvecākiem ir nepieciešamas, lai spētu veiksmīgi izpildīt visus pārējos standartus. Audžuvecākiem jāparāda, ka viņi izprot, kas veicina un kas traucē attīstīt veiksmīgu komunikāciju.

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc komunikācijas barjeras un, kā tās traucē veidot efektīvu komunikāciju.
- 2) Raksturo komunikācijas prasmes, kas palīdz veidot ar bērnu saikni un sniedz atbalstu (aktīvā klausīšanās).
- 3) Raksturo neverbālās komunikācijas nozīmi.
- 4) Min piemērus un raksturo, kā atbalstošā veidā apspriest bērniem un jauniešiem jutīgus jautājumus un izrādīt empātiju.
- 5) Demonstrē, ka spēj paust savu viedokli, būt noteikts, pārliecinošs komunikācijā.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādas sev raksturīgas komunikāciju barjeras atpazīstat savā ikdienā?
- 2) Kādas komunikācijas prasmes Jūs varat izmantot, lai spētu uz klausīt bērnu, saprastu, kas viņu uztrauc un atbalstītu viņu? Miniet konkrētus piemērus.
- 3) Kā izpaužas neverbālā komunikācija un, kā tā ietekmē bērnu?
- 4) Kādēļ sarunā labāk teikt “bērns dzīvo manā audžuģimenē”, nevis nosaukt viņu par audžubērnu?
- 5) Kādas prasmes Jums palīdz būt pārliecinošam saskarsmē un sasniegt savu mērķi, neizvainojot savu sarunas partneri?
- 6) Raksturojiet savu komunikāciju, uzsākot dalību atbalsta grupā

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Vai esat novērojis, kāds sarunāšanās veids nepalīdz labi saprasties ar bērnu (piemēram, viņš aizsvilstas, kļūst dusmīgs)?
- 2) Kādas komunikācijas prasmes Jūs līdz šim esat izmantojis, lai uz klausītu bērnu, spētu saprast, kas viņu uztrauc un atbalstītu viņu? Miniet konkrētus piemērus.
- 3) Pavaicājiet atgriezenisko saikni kādam (piemēram, sociālajam darbiniekam), kurš ir vērojis Jūsu komunikāciju ar bērnu, par Jūsu komunikācijas prasmēm.
- 4) Raksturojiet savu komunikāciju, uzsākot dalību atbalsta grupā.

Efektīva komunikācija		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna aprūpe un aizsardzība

2.4. Bērna pozitīvā disciplinēšana

Tiek apskatīti pozitīvas disciplinēšanas jeb nevēlamas uzvedības koriģēšanas paņēmieni un pārrunāts, kādas metodes nedrīkst tikt izmantotas bērna un jaunieša audzināšanā. Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki apzinās sev raksturīgās disciplinēšanas metodes un spēj tās pielāgot bērnam, kas ienāks viņu ģimenē.

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc, kādi izaicinājumi rodas, disciplinējot bērnus, kas nonākuši ārpusģimenes aprūpē.
- 2) Raksturo atšķirību starp disciplinēšanu un sodīšanu.
- 3) Apraksta pozitīvas komunikācijas, apbalvojumu un iedrošināšanas nozīmi.
- 4) Identificē traumas izraisītu uzvedību un raksturo piesaisti veidojošas disciplinēšanas izmantošanu.
- 5) Nosauc bērna vajadzības, kas “slēpjas” aiz bērna nepieņemamas uzvedības.
- 6) Raksturo uzvedības krīzes preventīvās un deeskalācijas metodes.
- 7) Novērtē savas pagātnes ietekmi uz pašreizējo attiecību veidošanas un bērnu audzināšanas veidu.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Paskaidrojiet, kāpēc disciplinēt bērnu, kas nesen ienācis Jūsu ģimenē varētu būt grūtāk disciplinēt nekā savu bioloģisko bērnu?
- 2) Sniedziet piemēru, kādas sekas bērnam par nepieņemamu uzvedību būtu atbilstošas? Kādi sodīšanas veidi nav pieļaujami?
- 3) Sniedziet piemēru, kā Jūs esat iedrošinājuši un apbalvojuši kādu par uzvedību, kas Jūs ir iepriecinājusi?
- 4) Kādas vajadzības bērns varētu izpaust ar savu uzvedību?
- 5) Ko svarīgi ir ņemt vērā, lai izvairītos no bērna uzvedības krīzēm?
- 6) Kādus disciplinēšanas paņēmienus izmantoja Jūsu vecāki un, kā tas ir ietekmējis Jūsu audzināšanas metodes?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Pastāstiet par pēdējo gadījumu, kad bērns uzvedās nepieņemami. Kā Jūs reaģējāt?
- 2) Kādas bērna vajadzības “slēpās” aiz šīs uzvedības?
- 3) Kā Jūs mēģinājāt apmierināt šīs vajadzības, kuras slēpjas aiz bērna uzvedības?

Bērna pozitīvā disciplinēšana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana

Šajā modulī tiek apskatītas tēmas, kas audžuvecākiem ir jāzina par bērna normālu attīstību un piesaistes veidošanos, un kā to ietekmē trauma, šķiršanās un zaudējumi; kā palīdzēt bērniem attīstīt dzīves spēku (resilience) un pašvērtējumu, kā palīdzēt bērniem piepildīt savu potenciālu un atbalstīt mācīšanos un attīstību dažādos vecumposmos un atbalstīt bērnus ar papildu mācību vajadzībām.

3.1. Bērna attīstības stadijas

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc cilvēka attīstības jomas.
- 2) Raksturo bērna attīstības stadijas un atpazīst kavētu attīstību fiziskajā, emocionālajā, sociālajā un intelektuālajā jomā.
- 3) Raksturo atšķirību starp fizisko vecumu un attīstības līmeni un kā tas var ietekmēt attieksmi pret bērnu.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādas ir galvenās bērnu attīstības jomas?
- 2) Raksturojiet galvenos attīstības uzdevumus vienā Jūsu izvēlētajā vecumposmā.
- 3) Kā bērna bioloģiskais vecums var atšķirties no viņa attīstības līmeņa un, kā tas var ietekmēt attieksmi pret bērnu?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kā Jūsu bērna attīstība saskan/nesaskan ar vecumposma normālu attīstību?

Bērna attīstības stadijas		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana

3.2. Bērna mācību un attīstības vajadzību nodrošināšana

Apgūstamās kompetences

- 1) Apraksta, kā var iedrošināt un atbalstīt bērnu un jauniešu izglītību un palīdzēt viņiem pārvarēt neveiksmes.
- 2) Raksturo, ka spēlēšanās, vaļasprieki un intereses ir svarīgas attīstībai un labsajūtai.
- 3) Izskaidro, kā pamanīt un atbalstīt bērna individuālos talantus un stiprās puses arī ārpus skolas.
- 4) Demonstrē sadarbību ar izglītības iestāžu personālu un interešu izglītības pakalpojumu sniedzējiem, lai nodrošinātu bērna vajadzības.
- 5) Novērtē nepieciešamību iestāties par bērniem un jauniešiem, lai nodrošinātu viņu izglītības vajadzības.

Pārbaudes jautājumi, uzdevumi

- 4) Aprakstiet, kā Jūs varat sniegt atbalstu bērniem un jauniešiem mācību procesā?
- 5) Kā Jūs mudinātu bērnus un jauniešus piedalīties aktivitātes:
 - Mājās?
 - Sporta un āra aktivitātes?
 - Ar draugiem?
 - Ārpusskolas aktivitātes?
- 6) Kā bērna pieredze varētu ietekmēt viņa spējas iekļauties izglītības iestādē it īpaši, ja tā tiks mainīta bērna nošķiršanas no ģimenes dēļ? Ko darīsiet, lai bērnam palīdzētu?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Aprakstiet, ar kādām mācību grūtībām saskaras Jūsu bērns?
- 2) Pastāstiet, kā Jūs atbalstāt bērnu mācību procesā?
- 3) Kāds atbalsts Jums ir nepieciešams, lai atbalstītu bērnu?
- 4) Kā ikdienas situācijās izmantojat vai attīstāt bērna stiprās puses un talantus?

Bērna mācību un attīstības vajadzību nodrošināšana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana

3.3. Piesaiste

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo piesaistes veidošanās procesu un piesaistes nozīmi bērna attīstībā.
- 2) Apraksta, ka bērna uzvedība ir saistīta ar piesaistes veidu, kas izveidojies iepriekšējā attiecību pieredzē.
- 3) Izskaidro, kā pieaugušais var veicināt drošas piesaistes veidošanos.
- 4) Novērtē savu piesaistes veidu un to, kā tas veidojies.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kā veidojas piesaiste starp bērnu un pieaugušo?
- 2) Kāpēc bērni veido piesaisti saviem vecākiem arī tad, ja pret viņiem izturas slikti?
- 3) Kā aprūpētājs var veicināt drošas piesaistes veidošanos?
- 4) Kā veidojās jūsu piesaiste ar Jūsu vecākiem?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kā veidojas piesaiste starp bērnu un pieaugušo?
- 2) Kā bērna iepriekšējā pieredze ietekmē attiecības ar jums?
- 3) Kā Jūs varat veicināt drošas piesaistes veidošanos?

Piesaiste		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana

3.4. Traumas ietekme uz bērna attīstību

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo, kā piedzīvota trauma ietekmē bērna spēju veidot piesaisti un viņa attīstību.
- 2) Nosauc nedrošas piesaistes stilus un ar to saistītās uzvedības izpausmes.
- 3) Identificē, kā izpaužas atgādinājumi par traumu (*trigeri*) un ar tiem saistītās bērnu reakcijas.
- 4) Apraksta traumas ietekmi uz cilvēka smadzenēm, izprot pēctraumas stresa simptomus un kompleksās traumas sekas uz bērna attīstību un labklājību.
- 5) Raksturo, kā piedzīvota trauma ietekmēs bērna spēju veidot drošu piesaisti ar nākamo aprūpētāju.
- 6) Uzskaita stratēģijas darbam ar problemātisku uzvedību bērniem, kas cietuši no sliktas izturēšanās.

Pārbaudes jautājumi, uzdevumi

- 1) Kā vairākkārtēja aprūpētāju nomaiņa ietekmē bērna emocionālo attīstību?
- 2) Aprakstiet, kā izpaužas viens no nedrošas piesaistes stiliem?
- 3) Sniedziet piemēru atgādinājumam par traumu.
- 4) Kā bērna pašsajūtā un uzvedībā varētu izpausties agrāk piedzīvotā trauma?
- 5) Ko Jūs varat darīt, lai palīdzētu bērnam saprast un mainīt savas emocionālās un uzvedības reakcijas?
- 6) Nosauciet dažas stratēģijas, ko izmantot, saskaroties ar problemātisku bērna uzvedību?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kādu traumatisku pieredzi ir piedzīvojis Jūsu bērns?
- 2) Kādas bērna pagātnes notikumu sekas redzat viņa uzvedībā?
- 3) Kā esat mēģinājuši palīdzēt bērnam tikt pāri šīm sekām?

Piesaiste		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana
3.5. Šķiršanās, zaudējums, sērošanas process.

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo sērošanas procesu un izskaidro, kā palīdzēt bērnam pieņemt zaudējumus.
- 2) Apraksta, kā sērošanas process izpaužas bērna uzvedībā.
- 3) Raksturo savus personīgos zaudējumus, emocionālo reakciju un saņemtā atbalsta ietekmi.
- 4) Raksturo atbalsta veidus bērnu sērošanas procesā un apraksta, kā palīdzēt bērnam samierināties ar zaudējumu.

Pārbaudes jautājumi, uzdevumi

- 1) Aprakstiet sērošanas procesu.
- 2) Aprakstiet, kā sērošanas procesa stadijas var izpausties bērna uzvedībā.
- 3) Aprakstiet kādu no saviem zaudējumiem un saņemto atbalstu. Kā šīs atziņas ietekmēs Jūsu spēju atbalstīt bērnu sērošanas procesā?
- 4) Kādu zaudējumu varētu būt piedzīvojis bērns, kurš nonāks Jūsu aprūpē?
- 5) Kā Jūs varat palīdzēt bērnam sērošanas procesā?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kādas sērošanas procesa stadijas varat nosaukt?
- 2) Kā piedzīvotā šķiršanās un zaudējums ir ietekmējis Jūsu ģimenē esošā bērna emocijas un uzvedību?
- 3) Kā Jūs palīdzat bērnam sērošanas procesā?
- 4) Kad Jūs pēdējo reizi runājāt ar bērnu par viņa iepriekšējiem aprūpētājiem?
- 5) Kā Jūs jūtaties, kad bērns bēdājas par šķiršanos no iepriekšējās ģimenes un draugiem? Kā Jūs tiekat ar to galā?
- 6) Kāds atbalsts Jums būtu nepieciešams, lai turpinātu atbalstīt bērnu?

Šķiršanās, zaudējums, sērošanas process		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Bērna attīstība un kavētas attīstības novēršana

3.6. Bērna pašapziņa un identitāte

Ikvienam cilvēkam ir tiesības zināt savu vēsturi. Bez savas vēstures ir grūti izaugt par psiholoģiski veselu pieaugušo.

Dzīves stāsta grāmata ļauj bērnam saprast nozīmīgus savas pagātnes notikumus, atpazīt ar šiem notikumiem saistītās emocijas un iesaistīties savas nākotnes veidošanā.

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc faktorus, kas ārpusģimenes aprūpē nonākušam bērnam apgrūtina pozitīva pašvērtējuma un identitātes veidošanos.
- 2) Raksturo, ka bērna pašvērtējums veidojas no apkārtējo paustās attieksmes.
- 3) Izprot, kā palīdzēt bērniem un jauniešiem attīstīt viņu identitāti.
- 4) Demonstrē, kā bērnam rosināt pozitīvu attieksmi pret savu identitāti, vēsturi, kultūru un vērtībām.
- 5) Nosauc veidus, kā palīdzēt bērnam saprast savu dzīvesstāstu un spēj būt atklāts ar bērnu par viņa pagātni.
- 6) Raksturo galvenās vadlīnijas dzīves stāsta grāmatas izveidei.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādēļ bērna pašvērtējums un identitāte var tikt vairāk ietekmēta pēc ievietošanas ārpusģimenes aprūpē?
- 2) Kā Jūs plānojat stiprināt bērna pašapziņu un identitātes izjūtu?
- 3) Kā Jūs reaģētu, ja bērns vai jauniešis Jums pastāstītu, ka viņš vai viņa ir homoseksuāls vai nav pārliecināts par savu seksuālo identitāti?
- 4) Kā Jūs reaģētu, ja jauniešis pastāstītu, ka ir kļuvis ļoti ticīgs un vēlas savu dzīvi veltīt tikai Dievam.
- 5) Kādā veidā dzīvesstāsts ir izmantojams adopcijas gadījumā?
- 6) Miniet dažas no tēmām, kas būtu iekļaujama bērna Dzīves stāsta grāmatā. Kāds atbalsts Jums būtu nepieciešams, lai to izveidotu?
- 7) Kā Jūsu bērna pašvērtējumu un identitāti ir ietekmējusi viņa pagātne un ģimenes situācija?
- 8) Vai Jūs zināt spēcinošus stāstus par bērna dzīvi, vai pārrunājat tos ar bērnu?
- 9) Vai bērnam ir informācija par savas dzīves sākumu, vecākiem?
- 10) Kā izdodas veidot foto albumu ar patīkamiem notikumiem no bērna dzīves?

Bērna pašapziņa un identitāte		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta jūsu piezīmēm:

Modulis - Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem

Ģimenes atkalapvienošanās ir primārais bērnu labklājības nodrošināšanas mērķis. Termins "saikņu atbalstīšana" apzīmē veidus, kā palīdzēt bērnam uzturēt saskarsmi vai arī turpmāk saglabāt saikni ar savu ģimeni, kultūru un kopienu. Ja bērns tiekas ar saviem vecākiem, viņam ir lielākas izredzes atgriezties mājās. Nevar pasargāt bērnu no apmeklējumiem, pagātnes vai viņa ģimenes - tas viss jau ir daļa no bērna. Aprūpētāja pienākums ir palīdzēt bērnam tikt galā ar emocijām.

4.1. Cienpilna attieksme pret bērna izcelsmes ģimeni un citām piesaistes personām

Apgūstamās kompetences

- 1) Novērtē bērna saikni ar viņa bioloģisko ģimeni un tās nozīmību bērnam.
- 2) Nosauc iemeslus, kādēļ izcelsmes ģimenes reizēm nespēj rūpēties par bērnu.
- 3) Izskaidro, kāpēc negatīvi izteikumi par bērna ģimeni negatīvi ietekmē bērna pašvērtējumu. Raksturo godīgas attieksmes pazīmes pret bērna ģimeni vārdos un rīcībā.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Paskaidrojiet iemeslus, kādēļ ir svarīgi saglabāt saikni ar bērna izcelsmes ģimeni?
- 2) Kādu iemeslu dēļ ģimenes reizēm nespēj rūpēties par saviem bērniem?
- 3) Kā Jūs skaidrosiet bērnam iemeslus, kuru dēļ viņš ir ticis šķirts no ģimenes?

Jautājums aizbildņiem

- 1) Ko Jūs stāstāt bērnam par viņa vecākiem, kā skaidrojat iemeslus, kuru dēļ bērns ir nonācis jūsu aprūpē?

Cienpilna attieksme pret bērna izcelsmes ģimeni un citām piesaistes personām		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem

4.2. Bērnā nozīmīgu saikņu atbalstīšana un turpināšana

Apgūstamās kompetences

- 1) Izskaidro, kāpēc ģimenes atkalapvienošana ir primārais bērnu labklājības mērķis, izņemot gadījumus, ja tas apdraud bērnu.
- 2) Nosauc veidus, kā mazināt plaisu starp bērnu un vecāku – veidojot kontaktu gan klātienē, attālināti, bez tieša kontakta.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kāda ir Jūsu (kā audžuģimenes vai adoptētāja) loma saikņu uzturēšanā ar bērna izcelsmes ģimeni?
- 2) Kā Jūs varat palīdzēt bērnam uzturēt saiknes arī tad, ja nav iespējamas tikšanās klātienē?
- 3) Kā vecākiem realizēt saskarsmi ar bērniem, lai veicinātu ģimenes atkalapvienošanos.

Jautājumi aizbildnim

- 1) Kādas bērnam svarīgas saiknes tika pārtrauktas ar ievietošanu Jūsu ģimenē?
- 2) Kā ir veidojusies Jūsu sadarbība ar bērna vecākiem vai citiem viņam svarīgiem cilvēkiem?

Bērnām nozīmīgu saikņu atbalstīšana un turpināšana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem

4.3. Bērna tikšanos ar izcelsmes ģimeni nodrošināšana, ar to saistītās bērnu reakcijas

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo tikšanos nozīmi attiecību uzturēšanā starp bērniem un viņu vecākiem un savu lomu un atbildību šīs saiknes nodrošināšanā.
- 2) Pastāsta, kā sagatavot bērnu izcelsmes ģimenes apmeklējumam.
- 3) Raksturo bērnu emocionālās reakcijas pēc tikšanās ar saviem vecākiem un nosauc bērnu atbalsta un nomierināšanas veidus.
- 4) Nosauc, kādas emocijas aprūpētājā varētu radīt bērna tikšanās ar vecākiem un apraksta, kā palīdzēt tās regulēt.
- 5) Raksturo sadarbības principus komandā, lai nodrošinātu bērna saskarsmi ar viņa ģimeni.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kā Jūs izprotat audžuģimenes lomu bērna kontaktu nodrošināšanā ar viņa izcelsmes ģimeni?
- 2) Kā Jūs sagatavotu bērnu tikšanās reizēm ar saviem vecākiem?
- 3) Kā bērns varētu justies pēc tikšanās ar saviem ģimenes locekļiem?
- 4) Kā Jūs varētu justies par bērna tikšanos ar viņa ģimeni?
- 5) Kurš Jums palīdzēs uzturēt un atbalstīt bērna kontaktus ar viņa ģimeni?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kādas ir Jūsu attiecības ar bērna vecākiem?
- 2) Pastāstiet par pēdējo bērna tikšanos ar vecākiem.
- 3) Kā Jūs jutāties saistībā ar šīm tikšanās reizēm?
- 4) Kā bērns jutās pirms/pēc tikšanās reizēm?
- 5) Kā palīdzējāt bērnam tikt galā ar viņa emocijām?
- 6) Kā veicināt saiknes uzturēšanu ar brāļiem /māsām?

Bērna tikšanās ar izcelsmes ģimeni nodrošināšana, ar to saistītās bērnu reakcijas		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana.

Uzņemošās ģimenes uzņemas īpašas saistības, aprūpējot bērnus no ģimenēm, kurās viņi ir cietuši no vardarbības un novārtā pamešanas. Šīs saistības rada gan gandarījumu, gan izaicinājumus, jo mainās aprūpes ģimenes struktūra un reizēm pārmaiņas ir grūti paredzamas. Šajā modulī apskatītas tēmas par pārmaiņām ikdienas dzīvē; ilgtermiņa pārmaiņu pārvaldīšana; palīdzība bērniem tikt galā ar pārmaiņām, lai novērstu aprūpes pārtraukšanu.

5.1.Gatavība audžuvecāka (aprūpētāja) lomai

Izprast savu uzņemošās ģimenes lomu un sagatavoties izmaiņām, ko tā varētu ienest uzņemošo ģimeņu dzīvē, lai bērnam nebūtu jāpiedzīvo atkārtota šķiršanās trauma, ja uzņemošā ģimene saprot, ka nav šim statusam piemērota.

Apgūstamās kompetences

- 1) Sagatavo savu paplašināto ģimeni bērna ienākšanai ģimenē.
- 2) Nosauc, kādas izmaiņas ģimenes ikdienā varētu notikt pēc bērna ienākšanas (ģimenes sistēma, paradumi, ikdienas rutīna u.c.)
- 3) Apraksta, kā uzņemtie bērni var ietekmēt attiecības ģimenē (laulāto attiecības, attiecības starp vecākiem un bērniem un starp brāļiem un māsām).
- 4) Nosauc to, kādus izaicinošus jautājumus bērni un vecāki var saņemt no apkārtējiem un formulē atbildes uz tiem.
- 5) Klasificē iespējamus riskus savai un ģimenes drošībai, un raksturo, kā šos riskus samazināt.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādus savus paradumus Jūs esat gatavi mainīt bērna ienākšanas ģimenē?
- 2) Sniedziet divus piemērus situācijām, kurās Jūsu ģimene varētu tikt pakļauta riskam.
- 3) Ko Jūs varētu darīt, lai šos riskus samazinātu?
- 4) Kā bērna ienākšana ģimenē varētu ietekmēt Jūsu bioloģiskos bērnus?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kā esat mainījuši vai pielāgojuši mājas vidi un ikdienas rituālus pēc bērna ienākšanas ģimenē vai atbilstoši viņa vajadzībām?
- 2) Kāds atbalsts Jums ir nepieciešams saistībā ar juridiskajiem vai finanšu jautājumiem?

Gatavība audžuvecāka (aprūpētāja) lomai		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem

5.2. Ilgu un pastāvīgu attiecību nozīme, plānošana

Pastāvīgums ir saiknes ar bērnam svarīgiem cilvēkiem un nepārtrauktības izjūta par savu pagātni, tagadni un nākotni).

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo pastāvīguma būtību un nozīmi bērna dzīvē.
- 2) Novērtē, ka katram bērnam ir nepieciešams izjust piederību ģimenei, juridisko un sociālo statusu, ko tā sniedz.
- 3) Raksturo, ko bērnam nozīmē saikņu uzturēšana.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Ko nozīmē pastāvīguma jēdziens?
- 2) Ko, pēc Jūsu domām, bērnam nozīmē juridiska piederība ģimenei?
- 3) Miniet iemeslus, kāpēc bērniem, kuri nonāk audžuģimenēs, reizēm netiek nodrošināts pastāvīgums. Ko var darīt, lai tas nenotiktu?
- 4) Kā Jūs ievācat/glabājat informāciju par bērna iepriekšējiem aprūpētājiem (ja tādi ir bijuši)?
- 5) Kādas vēl attiecības bērns uztur no iepriekšējo aprūpētāju laikiem?
- 6) Kāds ir nākotnes aprūpes plāns Jūsu bērnam?

Ilgu un pastāvīgu attiecību nozīme, plānošana		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana

5.3. Pārejas procesa nodrošināšana ģimenes maiņas gadījumā

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo, ka plānots un saudzīgi realizēts pārejas process palīdz bērnam tikt galā ar sērām un zaudējumu un labāk izprast ārpusģimenes aprūpes procesu.
- 2) Apraksta, kā sagatavoties bērna ienākšanai ģimenē, lai viņš justos gaidīts un drošībā (piem., ģimenes sagatavošana bērna uzņemšanai, sagaidīšanas rituāls, uzzināšana, kas bērnam patīk, ir svarīgi u.c.).
- 3) Novērtē komandas darba un sadarbības nozīmi pāreju procesā, zina savus pienākumus pārejas procesa laikā
- 4) Izskaidro, kā veidot pārejas no vienas aprūpes vietas uz otru (atgriežoties savā ģimenē, vai aizejot uz adopciju vai citu aprūpes formu) bērnam draudzīgā veidā.

Pārbaudes jautājumi, uzdevumi

- 1) Kā bērns varētu justies pirmajā vakarā, ienākot Jūsu ģimenē? Kā Jūs varētu viņam palīdzēt justies droši?
- 2) Vai Jūs gribētu iepazīties ar bērna iepriekšējiem aprūpētājiem? Kādu informāciju Jūs gribētu uzzināt? Kā tas varētu palīdzēt bērnam?
- 3) Kuri cilvēki būtu pāreju organizēšanas komandā, bērnam pārejot uz adopciju? Kādi būtu Jūsu pienākumi šajā komandā?
- 4) Kā Jūs varētu sagatavot un atbalstīt bērnu pārejas procesa laikā uz citu aprūpes vietu?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Cik bieži Jūsu bērns(-i) ir pārcēlies(-ušies)?
- 2) Vai pārceļšanās process tika organizēts bērnam draudzīgā veidā? Kā pārceļšanos varēja padarīt bērnam draudzīgāku?

Pārejas procesa nodrošināšana ģimenes maiņas gadījumā		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana

5.4. Jaunieša sagatavošana patstāvīgai dzīvei

Apgūstamās kompetences

- 1) Raksturo jaunieša pārejas procesu uz patstāvīgu dzīvi, nosauc, kāda informācija un prasmes jauniešiem ir nepieciešamas patstāvīgai dzīvei pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās.
- 2) Apraksta, kā strādāt ar jauniešu, lai radītu viņā apziņu par savām stiprajām pusēm ceļā uz pieaugušā dzīvi.
- 3) Novērtē nepieciešamību pēc atbalsta, piederības sajūtas arī pēc pilngadības sasniegšanas.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Kādi ir galvenie uzdevumi, kas jauniešiem jāpaveic, lai viņš/ viņa veiksmīgi varētu doties patstāvīgajā dzīvē?
- 2) Kā Jūs viņu varētu atbalstīt šajā procesā?
- 3) Vai plānojat saglabāt kontaktu ar jauniešu pēc tam, kad viņš sasniegs pilngadību un vairs nebūs Jūsu ģimenē?

Jautājumi aizbildnim

- 1) Vai Jums ir informācija par to, kādu atbalstu Jūsu bērna pašvaldība sniegs jauniešiem, pārejot uz patstāvīgu dzīvi?
- 2) Kādas emocijas novērojāt, kad jauniešs runā par aiziešanu no Jūsu ģimenes patstāvīgā dzīvē?
- 3) Cik ciešu kontaktu plānojat uzturēt ar jauniešu pēc tam, kad viņš sasniegs pilngadību un vairs nebūs Jūsu ģimenē?

Jaunieša sagatavošana patstāvīgai dzīvei		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Modulis - Sevis pilnveidošana un pašpalīdzība

Mērķis - apzināties, cik svarīgi bērna aprūpē ir neaizmirst par paša aprūpētāja pašsajūtu un sevis pilnveidošanas iespējām, lai spētu nodrošināt kvalitatīvu aprūpi savā ģimenē pieņemtajam bērnam.

Apgūstamās kompetences

- 1) Nosauc veidus, kā nodrošināt atbilstošu un regulāru pašaprūpi.
- 2) Raksturo un demonstrē dažas emocionālās regulācijas un relaksācijas metodes.
- 3) Identificē savas distresa reakcijas un novērtē, kad jāvēršas pēc palīdzības vai jāmeklē jauni veidi stresa pārvarēšanai.
- 4) Raksturo pieejamo atbalsta sistēmu un nosauc, kur vērsties pēc palīdzības.
- 5) Novērtē, cik vērtīgi ir sadarboties ar citām audžuģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem, iesaistīties audžuvecāku atbalsta grupās, un citās kopīgās aktivitātēs.
- 6) Novērtē supervīziju un sevis pilnveides nozīmi.
- 7) Nosauc, kādas zināšanas un prasmes ir vēl nepieciešamas apgūt.

Pārbaudes jautājumi

- 1) Pastāstiet, kādās situācijās nesenā pagātnē, Jūs kļūvāt satraukts, kas Jums palīdzēja noturēt emocionālu līdzsvaru? Ko izdarījāt nepareizi?
- 2) Kādas apzinātas stresa mazināšanas metodes izmantojat savā ikdienā?
- 3) Kā Jūs zināsiet, ka stresa līmenis ir pārāk augsts un Jums jāmeklē jauni veidi, kā to pārvarēt?
- 4) Kā Jūs rīkojāties nesenā situācijā, kad iestājās fizisks vai emocionāls nogurums?
- 5) Kādi resursi vai atbalsta iespējas Jums ir pieejami? Vai plānojat iesaistīties uzņemošo ģimeņu atbalsta grupās?
- 6) Kādas zināšanas Jums vēl būtu nepieciešamas, lai veiksmīgi pildītu savu audžuvecāka lomu?

Jautājumi aizbildņiem

- 1) Kādas apzinātas stresa mazināšanas metodes Jūs izmantojat savā ikdienā?
- 2) Kā Jūs zināsiet, ka stresa līmenis ir pārāk augsts un jums jāmeklē jauni veidi, kā to pārvarēt?
- 3) Vai esat iesaistījies/sa savā Atbalsta centra organizētajā atbalsta grupā? Kā Jūs vērtējat atbalstu, ko saņemat šajā grupā?
- 4) Vai esat ievērojuši pārmaiņas dinamikā ar savu laulāto, kopš bērna ienākšanas ģimenē? Pārmaiņas attiecībā ar saviem bioloģiskajiem bērniem (citiem uzņemtajiem bērniem)?
- 5) Kādas zināšanas un atbalsts Jums vēl būtu nepieciešamas, lai veiksmīgi pildītu bērna aizbildņa lomu?

Sevis pilnveidošana un pašpalīdzība		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Vieta piezīmēm:

Ģimenes kompetenču novērtējuma apkopojums (paraugs)

Ģimene: Anna un Jānis Kalniņi

Mācības datumi: No līdz

Speciālists: _____

Praktiķis: _____

Dokumentā apkopota informācija, kas iegūta mācību programmas grupu nodarbību laikā, no patstāvīgi aizpildītajiem mācību materiāliem, intervijām un citām sarunām un rakstiskajiem materiāliem. Audžuģimenes stiprās puses un vajadzības vērtētas atbilstoši kompetenču kategorijām, kuras ir nozīmīgas, aprūpējot bērnus. Potenciālā audžuģimene var pievienot komentārus un paskaidrojumus atvēlētajās vietās.

1. Bērnu aizsardzības sistēmas vērtības, pamatprincipi, lomas, atbildības

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
		X

Stiprās puses: Anna sadarbības pieredzi guvusi, aizstāvot sava dēla vajadzību pēc

specializētas pedagoģiskas palīdzības. Mācību laikā viņa skaidri formulēja savas domas un izturējās ar cieņu pret citu viedokļiem. Lomu spēlēs abi demonstrēja zināšanas un izpratni par institūciju lomām, profesionāļu kompetences robežām, veido atklātu komunikāciju ar sociālo Darbinieku.

Vajadzības: Kalniņi ir noraizējušies par to, kā izvērtīsies sadarbība ar terapeitiem un

pedagogiem, kad ģimenes aprūpē būs nodoti bērni. Anna ir norūpējusies, ka viņi varētu lietot viņai grūti saprotamus terminus vai neieklausīties viņā. Jānis teica, ka viņu kaitina tas, ka sistēma nestrādā pietiekoši raiti.

Ģimenes komentārs:

2. Bērnu aprūpe un aizsardzība

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
		X

Stiprās puses: Šī joma Kalniņu pārim ir stiprā puse. 9. februāra tikšanās reizē Anna pastāstīja kā viņa rīkojās situācijā, kad viņas dēlu apcēla kaimiņu bērni. Viņa aizstāvēja viņu, bet arī iedrošināja parūpēties pašam par sevi. Jānis diskusijā par genogrammu atspoguļoja jutīgumu pret pieaugušo gaidām, kas bija uzliktas viņa vecākajai mātai bērnībā. Viņš secināja, ka svarīgi ir līdzsvarot bērnu darbus jeb pienākumus ar rotaļām.

Vajadzības: Kalniņu pāris atzina, ka viņiem nav pieredzes ar pusaudžiem un izteica vēlēšanos pēc papildus mācībām par disciplinēšanas metodēm. 9. februāra tikšanās reizē Anna teica, ka viņai vajadzētu uzmanīties no vēlmes pārāk ātri veidot tuvas attiecības ar pusaudžiem. Mācību uzdevumu laikā viņa saprata, ka ne visiem pusaudžiem patīk tuvums. 20. februāra tikšanās reizē Jānis sprieda par to, ka pārāk daudz laika velta darbam, un atzina, ka, uzņemoties audžubērnu aprūpi, viņam vajadzēs vairāk laika pavadīt mājās.

Ģimenes komentārs:

3. Bērnu attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
	X	

Stiprās puses: Mācību laikā Anna puda izpratni par līdz 12 gadus vecu bērnu augšanas un attīstības īpatnībām. Viņa demonstrē, ka viņa labi tiek galā ar bērniem ar īpašām vajadzībām, kuriem grūtības nosēdēt mierīgi vai tml. 20. februāra tikšanās reizē Jānis puda vēlēšanos strādāt ar bērniem, kuriem ir fiziskās attīstības traucējumi un teica, ka vēlētos palīdzēt bērnam, kuram nepieciešami speciāli vingrojumi vai ārstēšana, lai novērstu traucējumus.

Vajadzības: Abi vecāki atzina vajadzību gūt vairāk informācijas par pusaudžu attīstības īpatnībām. 20. februāra tikšanās reizē Jānis puda piesardzību pret dažādām emocionālajām problēmām, tāpēc, ka nezina, kā tikt galā ar dusmām vai agresiju. Viņš teica, ka mācības bija noderīgas, bet, strādājot ar bērniem, tas ir savādāk. Anna atzina, ka viņai varētu būt tendence

lutināt bērnus ar īpašām vajadzībām. Viņa apzinās vajadzību sadarboties ar ārstiem, terapeitiem utml., lai palīdzētu bērnam maksimāli attīstīt viņa potenciālu.

Ģimenes komentārs:

4. Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem.

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
	x	

Stiprās puses: Annu, saskaņā ar viņa genogrammu, audzināja tante, un laiku pa laikam viņa satika savu māti. Viņa atzina šo attiecību svarīgumu, kaut arī reizēm tas bijis sāpīgi. Viņas māte vairākas reizes tika ievietota slimnīcā un, Anna apzinās, ka pusaudžu vecumā viņai palīdzēja tas, ka bija informēta par mātes slimību. Jāņa genogrammā redzams, ka viņam ir tuvas attiecības ar brāli un māsu, un viņš zina, ka bērniem ir vajadzība uzturēt saiknes.

Vajadzības: Jānis ir norūpējies par to, ka tikšanās ar bioloģiskajiem vecākiem var negatīvi ietekmēt viņa ģimeni un bērnu. Viņš vēlas, lai tiktu noteiktas kādas vadlīnijas, kā kontrolēt apmeklējumus. Annu biedē iespējamība, ka bioloģiskie vecāki var ierasties uz tikšanos alkohola reibumā un viņa ir jautājusi pēc ieteikumiem, kā rīkoties šādās situācijās.

Ģimenes komentārs:

5. Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
	x	

Stiprās puses: Pārim ir stipra pārliecība par to, ka katram bērnam vajadzīga patstāvīga ģimene. Vairāki mācību uzdevumi pastiprināja šo viņu izjūtu. Anna tic, ka bērni ir Dieva dāvana, par kuru jā rūpējas ikvienam, nevis tikai vecākiem. Jānis bija uzrakstījis, ka bērniem

jābūt kopā ar savām ģimenēm, tāpēc ka ģimene nodrošina ikvienam nepieciešamo atbalstu grūtos brīžos. Kalniņi ir runājuši par adopciju kā nākotnes iespējamību.

Vajadzības: Anna zina, ka bērna aprūpes mērķi var mainīties, bet vēlas, lai visi bērni varētu atgriezties mājās. Jānis bija uzrakstījis, ka, viņaprāt, audžuģimeņu aprūpei jābūt īslaicīgai, lai bērniem nerastos apjukums par to, kas viņi ir. 16. februāra mācību nodarbības laikā abi pauda pārsteigumu un apjukumu, uzzinot, ka reizēm procesi ieilgst, un paiet ilgs laiks līdz bērniem tiek nodrošināts patstāvīgums.

Ģimenes komentārs:

6. Sevis pilnveidošana un pašpalīdzība

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs
	x	

Stiprās puses: Anna stāsta par stresa pārvaldības metodēm, kuras ir apguvusi sava darba

praksē un pielieto Ikdienā. Anna palīdz noturēt ģimenes emocionālo līdzsvaru, ka vīrs ir noguris un satraukts.

Vajadzības: Jānis atzīst, ka darbā var būt noguris un tas mazina viņa spēju kontrolēt emocijas.

Viņš runā par to, ka uzņemot ģimenē bērnu, būtu jāplāno ģimenes kopējie pasākumi un jāpavada mazāk laika darbā.

Ģimenes komentārs:

Mācību programmas vadītāju rekomendācija (pasvītrot atbilstošo aprūpes formu)

Atbalstīt ģimenes kļūšanu par audžuģimeni, aizbildni vai adoptētāju.

Neatbalstīt ģimenes kļūšanu par audžuģimeni, aizbildni, adoptētāju

Pamatojums:

Kalniņu ģimene ir parādījusi spēju un gatavību pildīt audžuvecāku galvenos uzdevumus un sadarboties ar centru.

Ģimenes lēmums:

Vēlas kļūt par audžuvecāku.

Nevēlas kļūt par audžuvecāku.

Ģimenes komentārs:***Lēmuma pieņemšanas datums:*** _____

Ieteikumi: Šī ģimene vislabāk spēs parūpēties par bērnu, kurš ir:

Jaunāks par 12 gadiem, abu dzimumu. Ģimene spēs parūpēties kavētas attīstības gadījumā, bet smagas uzvedības problēmas varētu sagādāt nopietnas grūtības. Pirms tiek lemts par bērna ar uzvedības problēmām ieviešanu ģimenē, nepieciešams apgūt papildu kursu par pusaudžu

vecumposmu (12+), pozitīvās disciplinēšanas metodēm, robežu noteikšanu, kā arī paaugstināt

Jāņa emociju regulēšanas prasmes. Mājā var uzņemt divus bērnus, bet Kalniņi vismaz sākumā

gatavi uzņemt ne vairāk kā vienu bērnu.

Aizbildņa kompetenču novērtējuma apkopojums (veidlapa)

Aizbildnis: _____

Mācības datumi: _____ No _____ līdz _____

Speciālists: _____

Praktiķis: _____

Dokumentā apkopota informācija, kas iegūta mācību programmas grupu nodarbību laikā, no patstāvīgi aizpildītajiem mācību materiāliem, intervijām un citām sarunām un rakstiskajiem materiāliem. Aizbildņa stiprās puses un vajadzības vērtētas atbilstoši kompetenču kategorijām, kuras ir nozīmīgas, aprūpējot bērnus. Aizbildnis var pievienot komentārus un paskaidrojumus atvēlētajās vietās.

1. Bērnu aizsardzības sistēmas vērtības, pamatprincipi, lomas, atbildības

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

2. Bērnu aprūpe un aizsardzība

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

3. Bērnu attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

4. Saikņu atbalstīšana ar bērna izcelsmes ģimeni un citiem emocionāli svarīgiem cilvēkiem.

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

5. Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

6. Sevis pilnveidošana un pašpalīdzība

Kompetences attīstības līmenis		
Sākuma līmenis	Pamatzināšanu līmenis	Kompetents aprūpētājs

Stiprās puses:

Vajadzības:

Aizbildņa komentārs:

Mācību programmas vadītāju ieteikumi bāriņtiesai

Mācību programmas vadītāju ieteikumi sociālajam dienestam

Mācību programmas vadītāju ieteikumi aizbildnim
